

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**Кафедра товарознавства, біотехнології,
експертизи та митної справи**

Т. В. Сахно, А. О. Семенов

МІЖНАРОДНЕ ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для самостійного вивчення навчальної дисципліни
здобувачами вищої освіти спеціальності 076
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність освітні
програми «Товарознавство і комерційна діяльність»,
«Товарознавство та експертиза в митній справі»
другого (магістерського) рівня вищої освіти

**Полтава
ПУЕТ
2020**

Автори: **Т. В. Сахно**, д. х. н., професорка кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
А. О. Семенов, к. ф.-м. н., доцент кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти: **В. В. Лісіца**, к. е. н., доцентка, доцентка кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
Ю. В. Карпенко, к. е. н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

*Рекомендовано до видання, розміщення в електронній бібліотеці та використання в освітньому процесі на засіданні кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи ПУЕТ
24 лютого 2020 р., протокол № 6*

Сахно Т. В.

Міжнародне технічне регулювання : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни здобувачами вищої освіти спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність освітні програми «Товарознавство і комерційна діяльність», «Товарознавство та експертиза в митній справі» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Т. В. Сахно, А. О. Семенов. – Полтава : ПУЕТ, 2020. – 165 с.

Відповідальні за виклад, зміст і достовірність інформації навчально-методичного видання автори, рецензенти та завідувачка кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи **Г. О. Бірта**

Повне чи часткове відтворення, тиражування, передрук і розповсюдження цього видання без дозволу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
ЗАБОРОНЕНО

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Навчальна програма навчальної дисципліни	8
Тематичний план навчальної дисципліни	13
Методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни.....	14
Модуль 1. Основи міжнародного технічного регулювання та особливості систем технічного регулювання країн світу	14
Тема 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів.....	14
Тема 2. Роль міжнародних організацій в системі міжнародного технічного регулювання.....	19
Тема 3. Особливості систем технічного регулювання певних країн світу.....	47
Модуль 2. Законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання та України	63
Тема 4. Міжнародні угоди і законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання України.....	63
Тема 5. Складові системи міжнародного технічного регулювання.....	80
Тема 6. Україна в системі міжнародної технічної допомоги. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання	100
Методичні рекомендації для виконання індивідуальної роботи студентів.....	136
Основні терміни і поняття	147
Список рекомендованих інформаційних джерел	157

ВСТУП

Фундаментом створення та функціонування єдиного світового ринку є вільне переміщення товарів. Наявність у міжнародній торгівлі технічних бар'єрів створює перешкоди як для виходу української продукції на європейські та міжнародні ринки, так і для доступу вітчизняних споживачів до якісних закордонних продуктів. Механізми ліквідації технічних бар'єрів у торгівлі базуються на взаємному визнанні результатів оцінки відповідності, що може бути забезпечено тільки в результаті технічної гармонізації.

Така гармонізація досягається наявністю у країні сучасної системи технічного регулювання, яка б відповідала загально-визнаним міжнародним нормам і правилам, насамперед, Світової організації торгівлі та міжнародних організацій із стандартизації. Основними складовими системи технічного регулювання є: стандартизація; оцінка відповідності (сертифікація товарів, робіт, послуг), метрологія, акредитація органів з оцінки відповідності та випробувальних і калібрувальних лабораторій.

Викладання дисципліни «Міжнародне технічне регулювання» ґрунтується на знаннях, отриманих під час вивчення дисциплін: «Технічне регулювання (Основи стандартизації, метрології та управління якістю)», «Технічне регулювання (Оцінювання відповідності)».

Метою вивчення дисципліни «Міжнародне технічне регулювання» є ознайомлення із структурою, складовими системами міжнародного технічного регулювання, законодавчим та нормативно-правовим забезпеченням її функціонування, аналізом діяльності міжнародних і національних організацій у цій сфері, перспективами організаційних заходів щодо адаптації положень вітчизняної системи технічного регулювання відповідно до міжнародних норм та правил.

Завданнями навчальної дисципліни є:

– визначення ролі та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів;

– аналіз складових системи міжнародного технічного регулювання (стандартизації, оцінки відповідності, державного нагляду, захисту прав споживачів);

– ознайомлення із системою технічного регулювання в Україні та окреслення перспективних шляхів адаптації вітчизняних вимог відповідно до міжнародних;

– аналіз діяльності міжнародних організацій, що залучені до системи міжнародного технічного регулювання;

– ознайомлення з особливостями систем технічного регулювання певних країн світу;

– характеристика міжнародних угод та законодавчої і нормативно-правової основи міжнародного технічного регулювання;

– визначення основних засад напрямів політики країн світу щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі;

– аналіз ефективності програм міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання.

Під час вивчення дисципліни «Міжнародне технічне регулювання» студенти мають отримати знання, уміння та навички, які відповідатимуть сучасному рівню в цій сфері.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі компетентності:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 2. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 4. Здатність спілкуватися із представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 5. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК 1. Здатність розробляти та реалізовувати стратегію розвитку підприємницьких, торговельних та/або біржових структур.

СК 2. Здатність проводити оцінювання продукції, товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та/або біржовій діяльності.

СК 3. Здатність до ефективного управління діяльністю суб'єктів господарювання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

СК 4. Здатність до вирішення проблемних питань і прийняття управлінських рішень у професійній діяльності.

СК 5. Здатність до ініціювання та реалізації інноваційних проєктів у підприємницькій, торговельній та/або біржовій діяльності.

СК 6. Здатність планувати та проводити наукові дослідження з використанням теоретичних і прикладних досягнень у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

СК 7. Здатність обирати й використовувати загальнонаукові та спеціальні методи для проведення прикладних досліджень у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

СК 8. Здатність вирішувати завдання прогнозування процесів розвитку підприємницьких, торговельних і/або біржових структур із використанням економіко-математичних методів та інформаційних технологій.

Нормативна навчальна дисципліна «Міжнародне технічне регулювання» та обсяг її викладання здобувачам вищої освіти передбачає, що нормативний зміст підготовки формулюється в термінах результатів навчання студентів, які опанували цей модуль освітньої програми:

1. Уміти адаптуватися та проявляти ініціативу й самостійність у ситуаціях, які виникають у професійній діяльності.

2. Визначати, аналізувати проблеми підприємництва, торгівлі й біржової діяльності та розробляти заходи щодо їх вирішення.

3. Уміти розробляти заходи матеріального й морального заохочення та застосовувати інші інструменти мотивування персоналу й партнерів для досягнення поставленої мети.

4. Застосовувати бізнес-комунікації для підтримки взаємодії із представниками різних професійних груп.

5. Уміти професійно, у повному обсязі й із творчою само-реалізацією виконувати поставлені завдання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

6. Уміти розробляти та впроваджувати заходи для забезпечення якості виконуваних робіт і визначати їх ефективність.

7. Визначати та впроваджувати стратегічні плани розвитку суб'єктів господарювання у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

8. Оцінювати продукцію, товари, послуги, а також процеси, що відбуваються в підприємницьких, торговельних та/або біржових структурах, і робити відповідні висновки для прийняття управлінських рішень.

9. Розробляти та приймати рішення, спрямовані на забезпечення ефективності діяльності суб'єктів господарювання у сфері підприємницької, торговельної та/або біржової діяльності.

10. Уміти вирішувати проблемні питання, що виникають у діяльності підприємницьких, торговельних та/або біржових структур за умов невизначеності й ризиків.

11. Упроваджувати інноваційні проєкти з метою створення умов для ефективного функціонування та розвитку підприємницьких, торговельних і/або біржових структур.

12. Планувати й виконувати наукові дослідження, презентувати та обговорювати їх результати державною та іноземною мовами.

13. Застосовувати сучасні дослідницькі технології й методи досліджень у сфері підприємництва, торгівлі та/або біржової діяльності.

14. Моделювати та прогнозувати процеси розвитку підприємницьких, торговельних і/або біржових структур із використанням економіко-математичного інструментарію й інформаційних технологій.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Основи міжнародного технічного регулювання та особливості систем технічного регулювання країн світу

Тема 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів

Роль, значення, завдання технічного регулювання. Передумови розвитку та етапи становлення технічного регулювання у світі.

Основні поняття та визначення у сфері технічного регулювання. Загальний огляд ситуації у світі та глобальні виклики людству, що впливають на сферу технічного регулювання та споживчої політики.

Тема 2. Роль міжнародних організацій у системі міжнародного технічного регулювання

Характеристика, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі (COT), організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Організації ООН із питань продовольства та сільського господарства (FAO), Організації ООН із промислового розвитку (UNIDO), організації ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКАД), програми розвитку ООН (UNDP) та ін.

Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання.

Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації: міжнародна організація із стандартизації (ISO), Європейський комітет із стандартизації (CEN), Європейський комітет із стандартизації в галузі електротехніки та електроніки (CENELEC), Міжнародна електротехнічна комісія (IEC/CEI). Діяльність Європейського союзу в галузі стандартизації.

Міжнародні та регіональні організації з метрології: Міжнародне бюро мір і ваги (BIPM), Міжнародна організація законо-

давчої метрології (OIML), Міжнародна конфедерація з вимірювань (IMECO), Всесвітня метеорологічна організація (WMO). *Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації*: Європейський комітет ISO з оцінки відповідності (CASCO), система із сертифікації виробів електронної техніки (IECQ), Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій (ILAC).

Міжнародні та регіональні організації в галузі якості, безпеки та споживчої політики: міжнародна організація споживачів (Consumer International – CI), Комітет із захисту інтересів споживачів (COPOLCO), Європейська організація з якості (EOQ), Організація ООН із питань продовольства та сільського господарства (FAO), Міжнародний альянс ХАССП (США), Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг (ICRT) тощо.

Тема 3. Особливості систем технічного регулювання певних країн світу

Система технічного регулювання у країнах ЄС: правила системи, принцип створення єдиного ринку. Особливості технічного регулювання країн СНД, Азії, США, Канади. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання певних країн світу.

Модуль 2. Законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання та України

Тема 4. Міжнародні угоди та законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання

Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі (GATT). Роль, переваги та недоліки директив Нового та Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції.

Технічні бар'єри в торгівлі. Загальні принципи вільного руху товарів у країнах ЄС. Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі. Угода про технічні бар'єри в торгівлі СОТ (ТБТ). Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА).

Тема 5. Складові системи міжнародного технічного регулювання

Система стандартизації продукції. Основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN. Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації. Система оцінки відповідності. Основні завдання Програми інтеграції України до Європейського Союзу у сфері підтвердження відповідності. Визнання результатів робіт з оцінки відповідності як шлях усунення технічних бар'єрів у торгівлі. Завдання та мета державної політики у сфері підтвердження відповідності. Мета, принципи та завдання підтвердження відповідності. Підтвердження в законодавчо регульованій та законодавчо нерегульованій сферах: особливості, організація, відповідальність, планування та здійснення. Державний нагляд за підтвердженням відповідності.

Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000. Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності.

Політика в ЄС з оцінювання відповідності. Комплексний підхід до взаємного визнання результатів сертифікації. Європейські модулі на стадіях життєвого циклу продукції. Модулі на стадії проектування. Модулі на стадії виробництва. Модулі на об'єднаній стадії проектування і виробництва.

Системи управління безпечністю та якістю товарів і послуг. Міжнародні та національні стандарти з управління якістю. Правозастосування системи HACCP та ISO 22000:2019. Розвиток систем простежуваності для харчової продукції. Відносини із WHO/FAO (Кодекс), ОЕСР, ЄЕК ООН та СОТ/СФС.

Стандарти BRС, IFS, GlobalGap, програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX тощо.

Система ринкового нагляду. Суть, принципи Нового підходу до ринкового нагляду (резолюція Ради Європи від 07.05.1985 р.). Директива щодо акредитації та ринкового нагляду. Директива щодо регламентів для акредитації та ринкового нагляду у зв'язку з реалізацією продукції.

Тема 6. Україна в системі міжнародної технічної допомоги. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання

Завдання та реалізація спільного Плану дій «Україна – Європейський Союз» щодо вдосконалення національної системи технічного регулювання та споживчої політики й наближення відповідного українського законодавства, норм та стандартів до законодавства ЄС. Концепція розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики в Україні.

Зелена книга «Про політику адаптації національного законодавства у сфері технічного регулювання та споживчої політики до європейських вимог», Біла книга «Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог», Червона книга «Про політику адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог», напрями гармонізації законодавства України у сфері технічного регулювання (закони України про ринковий нагляд, про загальну безпеку продукції, про відповідальність за дефектну продукцію тощо), шляхи подолання проблем у сфері адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

Зовнішні та внутрішні чинники впливу на систему технічного регулювання та споживчої політики. Напрями адаптації системи технічного регулювання України з вимогами ЄС: проведення адаптації українського законодавства до європейського, гармонізація нормативної бази з міжнародними та європейськими стандартами, поступовий перехід від обов'язкової сертифікації

до оцінки відповідності за вимогами технічних регламентів, зміцнення та розвинення спроможності українських інституцій у сфері ринкового нагляду на основі досвіду держав-членів ЄС. Європейська модель розвитку системи технічного регулювання. Приведення інфраструктури якості України відповідно до стандартів ЄС. Реформування системи технічного регулювання.

Аналіз вимог національного, міжнародного та європейського законодавства, що регулює питання надання міжнародної технічної допомоги. Роль та характеристика проєктів міжнародної технічної допомоги країн ЄС (проєкти TACIS, Twinning тощо).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин за видами занять			
	разом	лекції	практичні заняття	СРС
<i>Модуль 1. Основи міжнародного технічного регулювання та особливості систем технічного регулювання країн світу</i>				
Тема 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів	18	2	4	12
Тема 2. Роль міжнародних організацій у системі міжнародного технічного регулювання	22	4	6	12
Тема 3. Особливості систем технічного регулювання певних країн світу	22	4	6	12
<i>Модуль 2. Законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання та України</i>				
Тема 4. Міжнародні угоди та законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання	18	2	4	12
Тема 5. Складові системи міжнародного технічного регулювання	20	2	6	12
Тема 6. Україна в системі міжнародної технічної допомоги. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання	20	2	6	12
Усього	120	16	32	72

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Основи міжнародного технічного регулювання та особливості систем технічного регулювання країн світу

Тема 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів

Що таке «технічне регулювання»?

Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» технічне регулювання визначено як правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних із нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів. Воно також включає перевірку дотримання таких вимог шляхом оцінки відповідності та/ або ринкового нагляду.

Термін «оцінка відповідності» визначено цим же Законом «Про стандарти...», а «ринковий нагляд» – Законом України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції».

Як розмежовано сфери законодавчо регульовану та нерегульовану?

Технічне регулювання стосується законодавчо регульованої сфери, тобто сфери, у якій вимоги до продукції та умови введення її в обіг регламентуються законодавством. З іншого боку, у законодавчо нерегульованій сфері вимоги до продукції та умови введення її в обіг не регламентуються законодавством (ці терміни визначено Законом України «Про підтвердження відповідності»). Межа між цими сферами визначається обов'язковістю чи добровільністю вимог.

Мета, основні завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів визначені в Концепції. Мета Концепції полягає у створенні протягом декількох років адаптованої до вимог СОТ і ЄС сучасної

системи технічного регулювання та захисту прав споживачів, що сприятиме розвитку економіки, підприємництва, забезпеченню добросовісної конкуренції, захисту життя, здоров'я людини, навколишнього природного середовища, прав споживачів, усуненню технічних бар'єрів у торгівлі.

Для реалізації цієї мети, а також забезпечення захисту прав споживачів необхідно розв'язати такі основні завдання:

- удосконалення законодавчої бази з питань технічного регулювання та захисту прав споживачів відповідно до вимог Угоди про технічні бар'єри в торгівлі Світової організації торгівлі, директив ЄС;

- удосконалення процедури надання вітчизняним та іноземним користувачам інформації з питань стандартизації, метрології, оцінки відповідності;

- забезпечення переходу від системи обов'язкової сертифікації до системи оцінки відповідності згідно з вимогами міжнародних стандартів;

- удосконалення національної еталонної бази, метрологічного забезпечення виробництва товарів, виконання робіт і надання послуг;

- упровадження міжнародних стандартів та стандартів держав-членів ЄС відповідно до потреб національної економіки;

- сприяння впровадженню суб'єктами господарювання сучасних систем управління якістю у виробництві товарів, виконанні робіт і наданні послуг;

- запровадження державного ринкового нагляду за безпекою товарів, робіт і послуг;

- створення ефективного механізму фінансування та матеріально-технічного забезпечення розвитку сфери технічного регулювання та захисту прав споживачів.

Технічне регулювання та захист прав споживачів повинні здійснюватися за такими принципами:

- відкритість і прозорість процесу розроблення та прийняття технічних регламентів і застосування процедур оцінки відповідності;

- застосування інноваційних підходів до розв’язання проблем;
- забезпечення рівності щодо захисту прав вітчизняних та іноземних виробників;
- адаптація національного законодавства до вимог законодавства ЄС, Угоди про технічні бар’єри в торгівлі Світової організації торгівлі, запровадження міжнародних і європейських стандартів.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення першої теми необхідно приділити увагу загальній характеристиці системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів. Особливо ретельно слід вивчити основні поняття та визначення у сфері технічного регулювання. Роль, значення, завдання технічного регулювання. Передумови розвитку та етапи становлення технічного регулювання у світі.

Важливо розглянути загальний огляд ситуації у світі та глобальні виклики людству, що впливають на сферу технічного регулювання та споживчої політики.

Для цього, крім конспекту лекцій, необхідно обов’язково скористатися законами України та іншими актами у сфері стандартизації [7, 8, 10–12].

Головне ж завдання під час вивчення цієї теми полягає в засвоєнні термінології, основних понять, видів, принципів та методів технічного регулювання. Без вільного володіння основними термінами, наведеними у словнику до кожної теми, неможливим буде розуміння матеріалу дисципліни.

Термінологічний словник

Державний ринковий нагляд – термін уживається у значенні, визначеному Законом України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції».

Еквівалентність – достатність різних результатів оцінки відповідності для забезпечення одного й того ж рівня підтвердження відповідності стосовно одних і тих же встановлених вимог.

Коментарі – зауваження та пропозиції до проєктів стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності.

Контроль – перевірка проєктної документації на продукцію, процесу її виготовлення і монтажу та визначення її відповідності встановленим вимогам.

Міжнародні договори України – будь-які міжнародні договори України, у тому числі двосторонні та багатосторонні, про взаємне визнання, розроблення і застосування стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності, стороною яких є Україна.

Орган з оцінки відповідності – підприємство, установа, організація чи їх підрозділ, які провадять діяльність з оцінки відповідності, включаючи калібрування, випробування, сертифікацію та інспектування.

Орган, що призначає, – орган, визначений або вповноважений Президентом України призначати органи з оцінки відповідності, тимчасово припиняти або відмінити їх призначення чи відмінити тимчасове припинення дії їх призначення.

Організації – підприємства, установи, організації, органи влади чи інші установи, їх підрозділи чи їх об'єднання із правами юридичної особи чи без них, громадські організації чи приватні або засновані на іншій формі власності підприємства, установи, організації, які виконують самостійні функції та мають установчий документ (статут) і свою структуру управління.

Оцінка відповідності – процес, який демонструє, що встановлені вимоги щодо продукції, процесу, послуги, системи, особи чи органу були виконані.

Підтвердження відповідності – видача документа (декларація про відповідність або сертифікат відповідності) на основі рішення, яке приймається після проведення відповідних (необхідних) процедур оцінки відповідності, що довели виконання встановлених вимог.

Послуга – результат економічної діяльності, яка не створює товар, але продається та купується під час торговельних операцій.

Призначення – надання органом, визначеним або вповноваженим Президентом України, органу з оцінки відповідності права виконувати певну діяльність з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів.

Процедура оцінки відповідності – будь-яка процедура, яка прямо чи опосередковано використовується для визначення того, чи виконуються встановлені у відповідних технічних регламентах чи стандартах вимоги. Процедури оцінки відповідності включають процедури відбору зразків, випробування, здійснення контролю, оцінку, перевірку, реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх поєднання.

Ризик – можливість виникнення та вірогідні масштаби наслідків негативного впливу протягом певного періоду часу.

Технічне регулювання – правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов’язкових вимог до продукції або пов’язаних із нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду.

Технічний регламент – закон України або нормативно-правовий акт, прийнятий Кабінетом Міністрів України, у якому визначено характеристики продукції або пов’язані з нею процеси чи способи виробництва, а також вимоги до послуг, включаючи відповідні положення, дотримання яких є обов’язковим. Він може також містити вимоги до термінології, позначок, пакування, маркування чи етикетування, які застосовуються до певної продукції, процесу чи способу виробництва.

Установлені вимоги – вимоги, установлені в технічних регламентах, стандартах, кодексах усталеної практики та технічних умовах.

План практичного заняття 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів (2 год)

1. Вхідний контроль знань студентів із базових дисциплін.
2. Вивчення законодавчо-правових та організаційних засад щодо забезпечення технічної політики в Україні.

3. Вивчення принципів, методів та завдань міжнародного технічного регулювання.

Питання для самостійного вивчення

1. Що таке «технічне регулювання»?
2. Укажіть мету, завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання.
3. Які основні завдання діяльності міжнародних організацій?
4. У чому суть європейської програми якості?
5. Головні розділи європейської програми якості
6. Охарактеризуйте регіональні та міжнародні організації із сертифікації систем якості

Інформаційні джерела: 1, с. 6–17.

Тема 2. Роль міжнародних організацій у системі міжнародного технічного регулювання

Характеристика, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі

Всесвітня торгова організація (ВТО) заснована 8 грудня 1994 р. Розпочала діяльність 1 січня 1995 року, є правонаступницею ГАТТ (Генеральної угоди з тарифів і торгівлі), підписаної в 1947 р. Штаб-квартира – Женева.

Створення Світової організації торгівлі є результатом багатосторонніх переговорів у межах ГАТТ (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) упродовж 1986–1993 рр. (Уругвайського раунду). Особливістю цих переговорів було: розширення переговорного процесу за межі суто торговельних зв'язків (зокрема послуг, у тому числі банківських, страхових, транспортних, будівельних, комп'ютерних); розгляд питань захисту інтелектуальної власності та інвестицій, пов'язаних із торгівлею. У межах раунду розглядалися питання вдосконалення й адаптації механізму ГАТТ до сучасного етапу. Переговори за Уругвайським раундом організаційно забезпечувалися Комітетом із нагляду за впровадженням нових митних обмежень і 15-ма робочими гру-

пами (із митних тарифів; із тропічних товарів; із продукції, що виготовляється на базі природних ресурсів; із текстилю й одягу; із сільськогосподарських товарів; із торговельних аспектів прав на інтелектуальну власність, включаючи торгівлю контрафактними товарами; із захисних застережень; із функціонування системи ГАТТ; із торговельних питань інвестиційної політики; зі зміни статей ГАТТ; з урегулювання суперечок; з торгівлі послугами).

До перспективних напрямів діяльності СОТ відносяться такі:

1) у сфері торгівлі – лібералізація торгівлі через удосконалення торгових правил, включаючи і професійні (ділові) послуги;

2) у сфері регулювання інвестицій – розробка багатосторонніх угод аналогічно до торгівлі, включаючи принципи розповсюдження режиму найбільшого сприяння, національного режиму, вимог охорони довкілля на інвестиції. Ідеться про уніфікацію понад 900 двосторонніх угод, яка враховувала б інтереси як країн, що розвиваються, так і промислово розвинених країн;

3) у сфері регулювання конкурентної політики – прийняття багатосторонньої угоди щодо коригування чи розробки основних правил конкуренції;

4) боротьба з корупцією, у тому числі пов'язана з державними закупівлями, узгодження регіональної регуляторної політики з багатосторонніми угодами;

5) укладання всеохоплюючих угод із МБРР і МВФ з метою об'єднання систем регулювання світової торгівлі та фінансів.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), англ. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) – міжнародна організація, що об'єднує 34 країн світу, більшість із яких є країнами з високим доходом громадян та високим ІРЛП¹ і розглядаються як розвинені. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня 1960 року в Парижі але

¹ Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП, англ. Human Development Index, HDI).

вступив у дію 30 вересня 1961 року на базі Європейської організації економічного співробітництва з метою координації економічної політики країн-членів ОЕСР і погодженням програми допомоги країнам, що розвиваються.

ОЕСР також активно співпрацює з державами світу, які не є членами організації, у рамках спеціалізованих програм, міжнародних заходів тощо.

Офіційними мовами ОЕСР є англійська та французька.

Україна розпочала співпрацю з ОЕСР у 1997 р. У 2003 р. Урядом України створена міжвідомча Координаційна рада у зв'язках з ОЕСР. Мінекономрозвитку співпрацює з ОЕСР щодо визначення рейтингу оцінки Індексу економічної політики у сфері малого й середнього підприємництва, з метою проведення аналізу наближення України до 10 принципів Акта з питань малого бізнесу для Європи, оцінки прогресу порівняно з іншими країнами, членами Східного партнерства, та отримання рекомендацій у впровадженні реформ щодо політики малого й середнього підприємництва для України. Також у рамках проєкту Табло ОЕСР (OECD Scoreboard) Мінекономрозвитку долучається до міжнародної публікації, що відображає інформацію щодо доступу малого й середнього підприємництва до фінансування.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО, англ. *Food and Agriculture Organization, FAO*) – міжнародне агентство в рамках ООН, створена з метою боротьби з голодом та контролем якості продуктів харчування у світі. Девіз організації: «Допомагаємо побудувати світ без голоду». Заснована на конференції у Квебеку (Квебек, Канада) 16 жовтня 1945 року. З 1981 року ця дата щорічно відзначається як Всесвітній день продовольства.

ФАО керує Конференція держав-членів, що скликається раз на два роки. Конференція обирає Раду, що складається із 49 членів і діє як керівний орган між сесіями Конференції. ФАО надає статистику по сільському господарству і доступ до своєї бази даних. Для отримання CD-ROM із статистикою і доступу до бази необхідно заплатити 1 200 дол. США.

Організацію Об'єднаних Націй із промислового розвитку – ЮНІДО (United Nations Industrial Development Organization – UNIDO) – було засновано в 1967 р. рішенням Генеральної Асамблеї ООН як центральний координуючий орган у сфері допомоги промислового розвитку та прискореній індустріалізації країн, що розвиваються шляхом мобілізації національних і міжнародних ресурсів.

До складу ЮНІДО входить 171 держава. Україна є членом цієї організації з 1985 р. Головний орган ЮНІДО – Генеральна конференція.

Головними органами ЮНІДО є:

- Генеральна конференція, яка проводиться один раз на два роки й визначає принципи та політику діяльності ЮНІДО, затверджує бюджет, здійснює контроль за використанням фінансових ресурсів. Шістнадцята сесія Генеральної конференції Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) була проведена 2015 року в Віденському міжнародному центрі (ВМЦ); сімнадцята сесія конференції пройшла у Відні 27 листопада – 1 грудня 2017 року. Відповідно до практики попередніх сесій для вісімнадцятої сесії Генеральної конференції була визначена загальна тема «Промисловість-2030. Інновації. Зв'язок. Перетворення майбутнього».

- Рада із промислового розвитку (РПР), що складається з 53 членів ЮНІДО (33 – представники країн, що розвиваються, 15 – від розвинених країн, 5 – від країн із перехідною економікою), яка розробляє принципи й політику ЮНІДО, розглядає і приймає програму діяльності Організації, обговорює питання координації діяльності системи ООН у галузі промислового розвитку, контролює ефективність використання ресурсів Організації, готує і подає на розгляд Генеральної Асамблеї ООН через ЕКОСОП щорічну доповідь про діяльність ЮНІДО.

- Секретаріат.

- Представництва ЮНІДО на місцях.

ЮНІДО включає 47 регіональних і відділень різних країн по всьому світу, підтримує офіси у Брюсселі (Європейський союз),

Женеві (Організація Об'єднаних Націй) й Нью-Йорку (Організація Об'єднаних Націй), працює центр регіонального співробітництва в Туреччині.

Допоміжними органами ЮНІДО є Комітет із програм і бюджету у складі 27 членів і технічні комітети. Штаб-квартиру ЮНІДО розміщено у Відні (Австрія).

Організація ООН із торгівлі та розвитку. Перші кроки до формування міжнародної системи регулювання у сфері конкуренції було зроблено наприкінці 40-х рр. XX ст. Саме в цей період починається процес становлення інституційно-правових структур у галузі міжнародного економічного співробітництва. Важливою складовою цього процесу стає визначення загальної концепції та практичних підходів світового співтовариства до проблем установа контролю за так званою обмежувальною діловою практикою, іншими словами, напрацювання певних принципів і правил ефективної конкуренції у зовнішньоекономічній діяльності. Визначальну роль у зазначених процесах відіграють міжнародні інституції, що опікуються питаннями конкуренції, серед яких авторитетне місце посідає Конференція ООН із питань торгівлі та розвитку – ЮНКТАД.

ЮНКТАД у системі ООН. ЮНКТАД є постійним міждержавним органом, створеним Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1964 р., штаб-квартира знаходиться в Женеві, Швейцарія, є офіси в Нью-Йорку й Аддис-Абебі. ЮНКТАД є частиною Секретаріату ООН.

Незважаючи на послідовну діяльність ЮНКТАД, спрямовану на припинення ОДП у міжнародному масштабі, ця проблема не знайшла радикального вирішення. Значною мірою це пояснюється тим, що відповідно до положень Комплексу «під час виконання своїх функцій ні Міждержавна група, ні її допоміжний орган не виступають у якості трибуна та не виносять будь-яких суджень про діяльність або поведінку окремих урядів чи окремих підприємств у зв'язку з будь-якою конкретною операцією». Отже, їх діяльність і рішення мають суто консультативний характер.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН-UNDP-United Nations Development Programme; Programme des Nations Unies pour le developpement-PNUD) – організація системи ООН, яка координує і фінансує здійснення програм економічного й технічного співробітництва в межах ООН. Утворена 22.11.1965 відповідно до резолюції ГА ООН «Об'єднання з метою прогресу». До складу ПРООН входять усі держави – члени ООН, у тому числі Україна.

Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй є глобальною мережею ООН у галузі розвитку, організацією яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо зі 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем у галузі людського розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН і широкого кола наших партнерів.

ПРООН в Україні співпрацює понад 170 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем у галузі розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола партнерів.

Світові лідери зобов'язалися виконати Цілі Тисячоліття у галузі розвитку, включно з такою всеохоплюючою ціллю як скорочення бідності вдвічі. Мережа ПРООН координує та допомагає країнам об'єднувати глобальні й національні зусилля, які спрямовуються задля досягнення означених Цілей. Ми зосереджуємося на допомозі країнам спільно виробити та поділитися рішеннями щодо проблем у таких сферах діяльності:

ПРООН допомагає країнам, що розвиваються, отримувати та використовувати технічну допомогу ефективно. У всіх видах діяльності ПРООН виступає на захист прав людини та створення рівних соціальних можливостей для жінок і чоловіків.

Присутність ПРООН у країнах Східної Європи є вигідною не лише через довготривалу ізолюваність від міжнародного сус-

пільства, але й через те, що ПРООН може забезпечити, щоб ці країни ефективно почали новий розділ власної історії, яка базується на питаннях і потребах людського розвитку. ПРООН в Україні підтримує національні зусилля в досягненні Цілей розвитку тисячоліття шляхом упровадження низки своїх проєктів задля покращання достатку українського народу.

Країни, які отримали незалежність після розпаду Радянського Союзу у 1991 р., мали пройти процес потрібного переходу: від радянської республіки до незалежної держави; від централізованої системи управління до демократії; від системи державного планування в економіці до ринкової економіки.

Спільні зусилля ПРООН, Уряду та народу України спрямовані на запровадження і подальше просування головних принципів демократичного врядування на всіх рівнях, шляхом підтримки адміністративної реформи та залучення громадянського суспільства до участі у процесі прийняття рішень. Програми щодо малого й середнього підприємництва та проєкти з надання соціальної допомоги сприяли економічному розвитку країни. ПРООН також виступає на захист концепції сталого розвитку як істотної політики та наголошує на важливості розвитку мереж НДО екологічного спрямування.

Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання

Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації

Національні стандарти висвітлюють особливості й рівень науково-технічного розвитку країни, у якій вони розроблені і застосовуються. Тому вимоги стандартів різних країн на однакові матеріали й вироби часто відрізняються один від одного, що є серйозною перешкодою для розвитку міжнародної торгівлі, тобто є необхідність узгодження характеристик продукції зі стандартами тієї країни, яка купує цю продукцію.

Розвиток міжнародної торгівлі й міжнародної співпраці в усіх галузях людської діяльності об'єктивно призвів до необхідності узгодження (гармонізації) національних стандартів, розробки та широкого застосування міжнародних (регіональних міжнародних) стандартів.

Однією з найважливіших особливостей розвитку співробітництва країн у галузі стандартизації на багатосторонній основі є останнім часом помітний кількісний, структурний і функціональний ріст міжнародних організацій, що займаються питаннями стандартизації. Цьому сприяв перехід робіт у галузі міжнародної стандартизації на якісно новий етап розвитку, викликаний розширенням і поглибленням міжнародної співпраці в усіх сферах людської діяльності.

Із загального числа більш ніж чотирьох тисяч міжнародних організацій (світових і регіональних), що діють у сучасному світі, більше 400 так чи інакше займаються питаннями стандартизації.

Після закінчення Другої світової, у жовтні 1946 року, рішенням ООН була створена **Міжнародна організація зі стандартизації (ISO)**. На засіданні генеральної асамблеї ООН був прийнятий статут ISO, який визначив статус організації, її структуру, функції основних органів і методи їх роботи.

Нині працюють такі комітети:

STACO – Комітет із вивчення наукових принципів стандартизації.

PLACO – Технічне бюро.

CASCO – Комітет з оцінки відповідності.

INFSCO – Комітет із науково-технічної інформації.

DEVSCO – Комітет із надання допомоги країнам, що розвиваються.

SOPOLCO – Комітет із захисту інтересів споживачів.

REMCO – Комітет зі стандартних зразків.

Сьогодні організація включає близько 150 членів, по одному від кожної країни.

У галузі метрології працюють також інші міжнародні організації:

МККР – Міжнародний консультативний комітет із радіозв'язку.

МККТТ – Міжнародний консультативний комітет із телефонії та телеграфії.

ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації.

МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії.

КОСПАР – Комітет з дослідження космічного простору.

Європейський комітет із стандартизації (CEN) (до 1970 року. – Європейський комітет із координації стандартів) існує з 1961 р. Членами CEN є національні організації із стандартизації 17 європейських держав: Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Німеччина, Іспанія, Ісландія, Італія, Люксембург, Норвегія, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія. CEN – закрита організація, що об'єднує тільки країни-учасники ЄС і ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі). CEN зазнав значних змін з утворенням Європейського Союзу. Його штаб розташований у Брюсселі (Бельгія).

Сучасні проблеми CEN стосуються: підготовки стандартів, що відповідають актуальним проблемам ринку, і вчасного їх видання; ліквідації відставання прийняття стандарту від видання європейських директив; прискорення строків прийняття стандартів, кількість яких відстає з року в рік від числа їх проєктів.

Європейська стандартизація харчових продуктів розвивається з 1988 року й може отримати новий стимул під тиском вимог безпеки. З 1988 року CEN силами семи технічних комітетів розробив понад 266 європейських стандартів у цьому секторі, головним чином стандарти на методи відбору проб і аналізу.

Європейська стандартизація підтримує європейське законодавство, роблячи внесок у якість і безпеку харчових продуктів. Прикладами є стандарти EN на матеріали в контакт з їжею, на харчові продукти, оброблені опроміненням. CEN також розробляє європейські стандарти у формі специфікацій (наприклад, EN 13188:2000 на оцет і EN 13189:2000 на оцтову кислоту). Частина цих стандартів є спільними стандартами EN/ISO. Європейські стандарти охоплюють велику частину ланцюга постачання продовольства та враховують інтереси споживача.

Окремі проєкти, над якими працює CEN:

- нові технології (генетично модифікована продукція);
- недорогі експрес-методи аналізу (в галузі мікробіології);

- корм для тварин;
- хлібні злаки;
- процедури відстеження риби.

Принципи Співтовариства вимагають, щоб підхід до стандартизації ґрунтувався не на конкретних специфікаціях, а на таких широких аспектах, таких як харчові добавки, забруднювачі, маркування. У галузі промислової продукції ці принципи, відомі як принципи «нового підходу», були прийняті всіма національними членами. У продовольчому секторі законодавчої влади виявилися неготовими скоротити національні вимоги у сфері систем інспекції (контролю) і припинити регулювання.

Розвиток європейських стандартів у секторі харчових продуктів пов'язаний із розвитком європейського законодавства, яке створює потребу в розробці:

- загальноприйнятих аналітичних методів, що гарантують порівняння результатів випробувань;
- методів відбору проб;
- методів підтвердження результатів випробувань (заснованих на загальних положеннях серії стандартів EN 45 000);
- керівництв, заснованих на новому гігієнічному законодавстві (аналіз небезпек у критичних контрольних точках).

Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (СЕНЕЛЕК). Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (ЄКСЕ, CENELEC) створений у 1972 р. у результаті злиття двох організацій – Європейського комітету з координації електротехнічних стандартів країн-членів ЄАВТ (CENEL) та Європейського комітету з координації електротехнічних стандартів країн ЄС (CENELEC). Члени CENELEC – 17 країн Європи: Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Німеччина, Іспанія, Ісландія, Італія, Люксембург, Норвегія, Нідерланди, Португалія, Фінляндія, Франція, Швеція, Швейцарія. Усі вони представлені національними електротехнічними комітетами та є членами ІЕС (крім Люксембургу).

На чолі організації – Генеральна асамблея, у якій країни-члени представляють національні організації зі стандартизації й

урядові органи, а також беруть участь представники від ЄС і ЄАВТ. Генеральна асамблея вибирає Адміністративну раду, що складається з делегацій (до 5 осіб) від національних організацій країн-членів. Структури, що відповідають за стандартизацію, аналогічно описані для CEN. CENELEC з ними тісно співпрацює.

Основні об'єкти стандартизації в CENELEC:

- промислове та побутове обладнання з номінальною напругою від 50 до 1 000 Вольт змінного струму 75–1 500 Вольт постійного струму;
- медичне електрообладнання;
- електромагнітна сумісність, у тому числі радіоперешкоди;
- обладнання для використання в потенційно вибухонебезпечній атмосфері (вибухозахищене обладнання);
- метрологічне забезпечення засобів вимірювань, включаючи електронні.

Крім CEN/CENELEC, у європейському регіоні стандартизацією в галузі телекомунікації займається Європейський інститут із телекомунікаційних стандартів.

KEYMARK – це добровільний сертифікат, розроблений Європейським комітетом стандартизації (CEN) і Європейським комітетом електротехнічної стандартизації (CENELEC) у відповідь на Резолюцію Ради ЄС 1992 року, у якій європейським органам стандартизації пропонувалося дослідити можливість створення гармонізованого знака відповідності європейським стандартам. Знак KEYMARK засвідчує відповідність товару стандартам CEN/CENELEC, тобто надає споживачам інформацію про те, що товар відповідає вимогам безпеки, визначеним у європейських стандартах. KEYMARK визнано 19 європейськими країнами, у яких ця система діє на рівні з національними системами стандартизації. Будь-який виробник товарів широкого вжитку, що бажає покращити свою позицію на ринку, може подати заявку до національного органу сертифікації країни, що є членом угоди про KEYMARK, на отримання сертифіката KEYMARK.

Міжнародне співробітництво в галузі електрики й електротехніки було започатковане у 1881 р. Міжнародним конгресом з електрики, коли бурхливий розвиток цієї нової галузі викликав установа уніфікованих у міжнародному масштабі одиниць. **Міжнародна електротехнічна комісія** (*International Electrotechnical Commission, IEC, IEC/CEI, MEK*) – це всесвітня організація зі стандартизації в галузях електротехніки та радіоелектроніки, яка створена за рішенням Міжнародного електротехнічного конгресу в м. Сент-Луїс у вересні 1904 року. Представники 13 країн на конференції в Лондоні в 1906 р. заснували Міжнародну електротехнічну комісію (IEC), яка є однією із провідних міжнародних організацій із питань стандартизації в галузі електротехніки, радіотехніки та зв'язку. У 1947 р. IEC приєдналась до ISO на автономних правах як її електротехнічний відділ, при цьому вона повністю зберегла свою фінансову й організаційну самостійність.

Україна є членом IEC із 1993 року її інтереси в цій організації представляє Центральний орган виконавчої влади у сфері стандартизації – Держспоживстандарт² України. Спеціалісти нашої країни беруть участь у роботі практично всіх ТК IEC.

З діяльністю IEC тісно пов'язані інтереси таких регіональних та інших міжнародних організацій, як ЄЕК ООН, Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (CENELEC), Європейська організація з якості (COQ), Європейський комітет зі стандартизації (CEN), Європейська організація з випробувань і сертифікації (EOTC), Міжнародна організація законодавчої метрології (OIML), Міжнародна конференція з питань вимірювальної техніки та приладобудування (ПЕСО), Генеральна конференція мір та ваг (CGPM) тощо.

Діяльність ЄС у галузі стандартизації направлена на виконання положень Римського договору від 1957 р. про утворення єдиного європейського ринку. Договір передбачає законо-

² Слово «Держспоживстандарт» в усіх відмінках замінити словом «Держспоживінспекція» (Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 446 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 р. № 679»).

давчих, розпорядницьких та адміністративних рішень країн-членів. Для початку робіт зі зближення національних стандартів у рамках усунення технічних перешкод в торгівлі була характерна спроба їх гармонізації. Дуже скоро стала очевидною неможливість рішення проблеми таким шляхом, унаслідок цього здійснюється перехід на утворення єдиних європейських стандартів – євронорм. Але головним напрямом, що реально усуває технічні перешкоди в торгівлі, визнано прийняття Директив ЄС прямої дії, тобто вони містять законодавчі положення і вимоги до параметрів конкретних товарів або процесів. Якщо в них є посилання на євронорму або технічний регламент, це переводить указані нормативні документи до рангу обов’язкових до виконання.

Міжнародні та регіональні організації з метрології

Найбільші міжнародні метрологічні організації – **Міжнародна організація мір і ваг (МОМВ) і Міжнародна організація законодавчої метрології (МОЗМ).**

Міжнародне бюро мір і ваг (фр. *Bureau international des poids et mesures*) – міжнародна організація із визначення стандартів, одна з трьох заснованих у 1875 внаслідок прийняття метричної конвенції з метою затвердження і підтримки міжнародної системи одиниць.

Міжнародне бюро мір і ваг було створене 20 травня 1875 р. як результат підписання метричної конвенції – угоди між 51 країнами. Воно розташоване в Павільйоні де Бретей у Севрі, Франція, має екстериторіальний статус.

Міжнародне бюро і ваг виконує функцію підтримування однакових значень одиниць СІ в усьому світі. Воно здійснює це через низку консультативних комітетів, членами яких є метрологічні лабораторії держав, членів метричної конвенції, та через власні лабораторії.

Бюро виконує дослідження у сфері вимірювань, організує порівняння національних стандартів і проводить відповідні калібрування. Зокрема, Бюро проводить роботу з визначення стандарту точного часу: UTC.

МІЖНАРОДНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ МЕТРОЛОГІЇ (Organisation internationale de metrologie legale), МОЗМ (OIML) – міжнародна міжурядова організація. Утворена в 1956 р. на підставі Конвенції про заснування Міжнародної організації законодавчої метрології, підписаної 12.10.1955 року в м. Парижі (Франція). Організація об'єднує більше ніж 80 країн.

У галузі метрології працюють також інші міжнародні організації:

МККР – Міжнародний консультативний комітет із радіозв'язку.

МККТТ – Міжнародний консультативний комітет із телефонії та телеграфії.

ІКАО – Міжнародна організація цивільної авіації.

МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії.

КОСПАР – Комітет із дослідження космічного простору.

Міжнародна конфедерація з вимірювання (ІМЕКО) досліджує теорію та практику вимірювальної техніки. Вона створена в 1958 р. і об'єднує 39 країн. ІМЕКО входить до складу п'яти світових наукових організацій (FIACC) і є конфедерацією національних науково-технічних товариств, які займаються вимірювальною технікою і спорідненими питаннями. IFAC – International Federation of Automatic Control – Международная федерация автоматического управления ИФАК (IFAC), IFIP – International Federation for Information Processing – Международная федерация по обработке информации, IFORS-Международная федерация обществ исследования операций (International Federation of Operational Research Societies) та IMACS – Международная ассоциация применения математики и компьютеров в моделировании (International Association for Mathematics and Computers in Simulation).

Натепер надзвичайно важливим стає регіональне співробітництво національних метрологічних організацій, особливо в межах європейських метрологічних організацій, до яких належать Західноєвропейське об'єднання із законодавчої метрології (WELMEC, ЗЄЗМ) і Метрологічна організація країн Західної

Європи (EUROMET, ЄВРОМЕТ). ЗЄЗМ було засновано в жовтні 1989 р. у Брауншвайзі на організаційному засіданні представників Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) і Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ). Основним його завданням є гармонізація і координація діяльності регіональних та національних служб законодавчої метрології для усунення перешкод у міжнародній торгівлі та з метою вільного обігу товарів у Європі.

Метою діяльності ЗЄЗМ є створення таких умов діяльності національних служб законодавчої метрології, які б забезпечували взаємне визнання сертифікатів випробувань і метрологічної повірки засобів вимірювальної техніки.

Всесвітня метеорологічна організація – ВМО (World Meteorological Organization, WMO) – спеціалізований міжурядовий заклад ООН у сфері метеорології. Заснований у 1950 р. на базі Міжнародної метеорологічної організації (ММО), що діяла з 1873 року. Компетентний орган ООН із приводу спостереження за станом атмосфери Землі та її взаємодії з океанами. Штаб-квартира ВМО знаходиться в Женеві, Швейцарія.

Правовою основою для цього стала Конвенція про Всесвітню метеорологічну організацію 1947 року (м. Вашингтон, США). Метою ВМО є сприяння: організації мережі станцій та центрів для метеорологічних і гідрологічних спостережень та служб; створенню і функціонуванню системи швидкого обміну метеорологічною інформацією в цій сфері; стандартизації метеорологічних та пов'язаних із ними спостережень і забезпеченню публікації результатів цих спостережень та статистичних даних; застосуванню метеорології в авіації, мореплаванні, сільському господарстві для розв'язання проблем водних ресурсів тощо; діяльності у сфері оперативної гідрології; тісному співробітництву метеорологічної та гідрологічної служб; дослідженню і підготовці фахівців цих галузей.

Всесвітня метеорологічна організація 23 березня, у день, коли набрала чинність Конвенція про заснування ВМО, відзначає Всесвітній метеорологічний день.

Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації

Комітет ISO з оцінки відповідності (CASCO – Committee on conformity assessment). У 1970 р. сесія Генеральної асамблеї ISO прийняла рішення про створення Комітету із сертифікації відповідності продукції міжнародним стандартам (Сертік), із 1985 року перейменованого в Комітет з оцінки відповідності (CASCO). Саме в цей період створюються національні системи сертифікації, мережі незалежних випробувальних лабораторій і центрів. З метою створення єдиного підходу до вирішення питань сертифікації було вирішено доручити комітету вироблення міжнародних рекомендацій для країн з усіх аспектів сертифікації.

Керівництва CASCO за основними аспектами сертифікації в ряді країн покладені в основу національних систем сертифікації, а на рівні регіонального торговельно-економічного співробітництва використовуються в якості бази для розробки угод з оцінки відповідності продукції, яка взаємопостачається.

Підтвердження відповідності дає переваги виробникам, покупцям, споживачам, державним органам і торгівлі загалом. Воно, безперечно, додає велику цінність продукції, що несе знак відповідності. Для виробників і постачальників послуг вона відкриває ринки та спрощує відносини.

Користувачеві підтвердження відповідності гарантує, що куплене виріб має певні характеристики, організаційні процеси відповідають встановленим вимогам, воно дозволяє розрізнити ідентичні на перший погляд товари або послуги, дає можливість звернутися з претензією.

Для урядових органів підтвердження відповідності є засобом, за допомогою якого підтримується здоров'я нації, зростає безпека життя і реалізується екологічне законодавство.

Система із сертифікації виробів електронної техніки. Зі зростанням значення сертифікації неухильно збільшується кількість міжнародних, регіональних і національних систем сертифікації, формується, оновлюється та розвивається їх нормативна база, яка створюється під егідою провідних міжнародних орга-

нізацій зі стандартизації ISO/IEC. Найбільш визнаними у всьому світі є: Система з сертифікації виробів електронної техніки (IECQ) під егідою Міжнародної електротехнічної комісії, Система IEC із випробувань електричного обладнання на відповідність до стандартів із безпеки (IECEE), Система сертифікації дорожньо-транспортних засобів, розроблена під егідою Європейської економічної Комісії ООН (UN/ECE).

У 1986 р. була утворена Система IEC з сертифікації виробів електронної техніки (IECQ), яка відіграє вирішальну роль у цій галузі техніки та виробництва.

До системи IECQ належить більше 20 економічно розвинених країн Європи, а також США, Японія, Китай, Індія та ін.

Міжнародна конференція з акредитації випробувальних лабораторій – ILAC – міжнародний форум, який має регулярну організаційну структуру, де фахівці різних країн і представники міжнародних організацій обмінюються інформацією і досвідом з усіх аспектів випробувань та взаємного визнання результатів цієї діяльності, що є предметом міжнародної торгівлі.

Метою діяльності ILAC є також намагання узагальнити дані щодо чинних міжнародних угод про взаємне визнання національних систем акредитації випробувальних лабораторій, результатів випробування продукції та інших даних про якість продукції, а також створення нормативної бази з акредитації спільно із провідними організаціями ISO та IEC.

ILAC видає «Міжнародний довідник з випробувальних лабораторій і систем їх акредитації» та «Бібліографія з акредитації випробувальних лабораторій», які періодично поновлюються.

ILAC активно співпрацює з комітетом з оцінювання відповідності ISO/CASCO та іншими міжнародними й національними організаціями в галузі акредитації. Підготовлені ILAC матеріали стали основою розроблених CASCO методичних документів з акредитації випробувальних лабораторій.

*Міжнародні та регіональні організації в галузі
якості, безпеки та споживчої політики*

Міжнародна організація споживачів (Consumers International, CI), заснована в 1960 р., є світовою федерацією груп

споживачів, які, працюючи разом з її членами, складають єдиний незалежний і авторитетний глобальний голос. СІ необхідно більше ніж будь-коли діяти в інтересах усіх споживачів у нинішньому глобальному світі. Сучасний рух споживачів є необхідною умовою забезпечення справедливого, безпечного та сталого їх майбутнього, коли на глобальному ринку все більш і більш превалюють міжнародні корпорації. СІ амбіційна у своїх цілях і намагається бути ще могутнішою силою просування добра в майбутньому. Цей стратегічний план установлює місію СІ, бачення, значення, принципи, завдання, цілі та стратегії реалізації.

Цілями СІ є:

1. Провести перегляд управління СІ і досягнути максимального можливого дотримання звітності статуту міжнародних неурядових організацій (INGO).

2. Упровадити погляди й навчання, орієнтовані на результат організаційної культури, пов'язаної з політикою і показниками досягнень усіх програм.

3. Підсилити громадський статус СІ як визнаного глобального голосу споживачів на інтернаціональному рівні.

4. Установити диверсифіковану, сталу модель фінансування для досягнення стратегічних цілей і забезпечити фінансове майбутнє СІ.

5. Розробити та здійснити стратегію у сфері людських ресурсів, системи й політики, яка відображає і підкріплює амбіції та цілі СІ.

З цією метою СІ:

1. Приділятиме першочергову увагу програмам, які допоможуть сприяти належному управлінню споживчим рухом.

2. Розроблятиме ефективні та дієві проєкти з найвищим рівнем дотримання контрактів на гранти.

3. Відображатиме глобальні цінності СІ і створюватиме визнання її марки шляхом ефективного використання засобів масової інформації для висвітлення роботи та цілей.

4. Буде підзвітною і прозорою, дотримуватиметься конструктивних і належних стандартів відповідальності неурядової організації.

5. Забезпечуватиме належне та стаłe фінансування з ретельним управлінням фіксованими витратами в межах основного прибутку.

6. Забезпечуватиме найкращі робочі умови для залучення, збереження і розвитку професіональних, досвідчених і нових співробітників.

Це рамки, у яких СІ прийматиме рішення стосовно своїх пріоритетних напрямів діяльності протягом п'яти років дії цього плану.

Співробітники групи втілюватимуть ці слова в життєздатні плани й чіткі щорічні показники для того, щоб можна було визначити досягнення прогресу.

Стратегічний план є дисциплінуючим і зрозумілим інструментом, який забезпечує чітку спрямованість роботи СІ на створення підприємницької та амбіційної організації. Вона продовжуватиме консультації членів СІ за напрямками протягом п'яти років його дії. І в межах найкращого розуміння ризиків і невпевненості, що оточують будь-яку міжнародну організацію, СІ використовуватиме можливості, які можуть допомогти міжнародному споживчому руху більше впливати, зростати та вдосконалюватися.

Перш за все, СІ намагатиметься проводити свою місію за допомогою виконання цього плану, доводячи своє значення й ефективність її організацій-членів, своїх партнерів і прихильників та споживачів у всьому світі.

Комітет із захисту інтересів споживачів (COPOLCO) утворений у 1977 р. з метою стандартизації в галузі інформації споживача, тобто забезпечення зв'язку між ISO і міжнародними організаціями. Що займається питаннями, які цікавлять споживачів.

До завдань COPOLCO входить вивчення таких питань:

— шляхи сприяння споживачам в отриманні максимального ефекту від стандартизації продукції, а також заходи, які потріб-

но застосувати для більш ширшої участі споживачів у національній і міжнародній стандартизації;

- розробка з точки зору стандартизації рекомендацій, що направлені на забезпечення інформацією споживачів, захист їх інтересів, а також програм їх навчання питанням стандартизації;

- узагальнення досвіду участі споживачів у роботах зі стандартизації, застосуванню стандартів на споживчі товари; з інших питань національної і міжнародної стандартизації, що цікавлять споживача;

- підтримання зв'язку з іншими органами ISO, діяльність яких дотична до інтересів споживачів.

Європейська організація з якості (ЄОЯ, EOO) – незалежна некомерційна асоціація, що поєднує 34 національні організації з якості європейських країн. Її членами є також компанії та приватні особи. Вона створена в 1956 р. та має штаб-квартиру у Брюсселі (Бельгія).

Свою місію EOO бачить у підвищенні конкурентоздатності європейських організацій на основі використання досягнень у менеджменті якості. За дорученням Європейської комісії EOO регулярно проводить навчання вищого ешелону державних службовців країн Європи.

Один раз на рік відбувається Конгрес EOO, що являє собою найбільший форум у Європі, на якому обговорюють проблеми якості.

Щорічно, починаючи з 1997 року, другого тижня листопада під егідою EOO проводять Всесвітній тиждень якості та День якості. У рамках тижня організовують конференції, науково-практичні семінари, круглі столи тощо для ознайомлення фахівців і широкої громадськості із принципами й цілями руху за якість.

ЄОЯ разом з EFQM – Європейським фондом з управління Якістю – щорічно призначає Європейську премію якості, яку присуджує малим і середнім підприємствам.

ДП «УкрНДНЦ» є членом EOO із 2004 року, із травня 2007 року йому надано статус Наукового партнера.

Розвитком аграрного сектору Європи опікується також **Продовольча та сільськогосподарська організація при ООН (FAO)**, членом якої є й Україна. Ітиметься здебільшого про організацію та її співпрацю із країнами з перехідною економікою.

У 1943 р. уряди 44 країн зібралися в Хот Спрінгс (США) із наміром заснувати міжнародну організацію із продовольства та сільського господарства. Першу сесію Конференції такого об'єднання, як спеціалізована організація при ООН, було проведено у Квебеку (Канада) 1945 року. Мова йде про Продовольчу та сільськогосподарську організацію ООН (Food and Agriculture Organization, FAO), до якої на цей час входить 188 держав-членів та одна організація-член – Європейське співтовариство.

Система аналізу небезпек і критичних точок контролю (англ. HACCP Hazard Analysis Critical Control Point, HACCP) – система, що дозволяє створити на підприємстві умови для виробництва безпечної продукції шляхом визначення (ідентифікації) і контролю небезпечних чинників. Система HACCP є єдиною системою управління безпечністю харчової продукції, яка довела свою ефективність і прийнята міжнародними організаціями. У законодавстві України прийнято вживати англomовну аббревіатуру в назві концепції (HACCP – Hazard Analysis and Critical Control Point), однак популярності набула кирилична транслітерація HACCP.

В основу системи HACCP покладено сім таких принципів:

1. Проведення аналізу небезпечних чинників.
2. Визначення критичних точок контролю (КТК).
3. Установлення критичної межі (меж).
4. Установлення системи моніторингу КТК.
5. Установлення коригувальних дій, що мають вживатися коли моніторинг вказує на вихід конкретної КТК із-під контролю.
6. Установлення процедур перевірки для упевненості, що система HACCP працює ефективно.
7. Установлення документування всіх процедур та записів, що мають відношення до цих принципів та їх застосування.

Небезпечні чинники. Щоб провести аналіз небезпечних чинників для розробки плану ХАССП, виробнику харчової продукції необхідно мати робочі знання про потенційні джерела небезпеки. Метою плану ХАССП є контроль усіх небезпечних чинників, які з достатньою ймовірністю можуть загрожувати безпеці харчових продуктів. Такі небезпечні чинники можна розділити на три групи: біологічні, хімічні та фізичні. У ДСТУ ISO 22000³ небезпечний чинник харчового продукту (food safety hazard) визначається як біологічний, хімічний або фізичний агент у харчовому продукті, або стан харчового продукту, що потенційно може спричинити негативний вплив на здоров'я. Також зазначається, що термін «небезпечний чинник» не слід плутати з терміном «ризик», який у контексті безпечності харчових продуктів означає функцію ймовірності виникнення негативного впливу на здоров'я (наприклад, захворювання) та істотності наслідків такого впливу (наприклад, смерть, госпіталізація, відсутність на робочому місці тощо) в разі ураження цим небезпечним чинником. Ризик визначено в ISO/IEC Guide 51⁴ як комбінацію ймовірності виникнення шкоди та істотності наслідків цієї шкоди. Згідно зі стандартом до небезпечних чинників харчових продуктів відносять алергени.

Небезпечні чинники біологічного походження. Харчовим продуктам можуть загрожувати небезпечні чинники біологічного походження. Їх джерелом може бути сировина, або вони можуть виникати на певних етапах технологічної обробки, що застосовується для виробництва кінцевого продукту. Біологічні чинники поділяються на такі групи: мікроорганізми; бактерії; віруси; паразити; гриби; дріжджі.

³ З 01 грудня 2019 року в Україні методом підтвердження набрав чинності новий національний стандарт ДСТУ ISO 22000:2019 (ISO 22000:2018, IDT) «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до організацій харчового ланцюгу» на заміну ДСТУ ISO 22000:2007, який прийнято наказом ДП «УкрНДНЦ» № 340 від 31 жовтня 2019 року. ДСТУ ISO 22000:2007 втрачає чинність із 01 липня 2021 року.

⁴ ISO/IEC Guide 51:2014 Аспекты безопасности. Руководящие указания по включению их в стандарты.

Хімічні небезпечні чинники Забруднення хімічного характеру може трапитися на будь-якому етапі процесу виробництва та обробки. Хімічні речовини можуть бути корисними та спеціально додаватися до деяких продуктів, наприклад, пестициди застосовуються у вирощуванні фруктів та овочів. Хімічні речовини не становлять небезпеки, якщо вони використовуються правильно, або перебувають під контролем. Потенційний ризик для споживачів підвищується, коли вміст хімічних речовин не контролюється, або коли рекомендовані норми перевищуються. Присутність хімічної речовини не завжди становить небезпеку. Чи є вона небезпечною, чи ні, залежить від її кількості. Токсичний ефект деяких хімічних речовин виявляється тільки у випадку піддавання їхньому впливу протягом тривалого часу. Щодо таких речовин нормами встановлюються певні обмеження. Хімічні небезпечні чинники можна розділити на три категорії: хімічні речовини, що виникають природнім шляхом; спеціально додані хімічні речовини; неспеціальні або випадково додані хімічні речовини.

Фізичні небезпечні чинники. До небезпечних чинників фізичного походження належать будь-які потенційно шкідливі сторонні предмети, яких звичайно в харчових продуктах немає. Якщо помилково спожити сторонній матеріал або предмет, це, вірогідно, призведе до задухи, фізичного пошкодження або інших шкідливих наслідків для здоров'я. Саме на фізичні небезпечні чинники споживачі скаржаться найчастіше, бо травма виникає одразу або незабаром після споживання їжі, і джерело небезпеки виявити легко. Прикладами матеріалів, які можуть становити фізичну небезпеку можуть бути: Скло, метал, каміння – якщо потрапляє у продукти харчування спричиняє порізи, кровотечі, пошкодження ротової порожнини та шлунково-кишкового тракту; для виявлення або видалення може бути потрібне хірургічне втручання.

Міжнародна організація споживчих досліджень та випробувань – International Consumers Research & Testing (ICRT) – об'єднує 41 організацію споживачів з 37 країн світу, включаючи Україну, що обрали основним напрямком своєї діяльності порівняльні тестування товарів та послуг для споживачів.

Центральний офіс ICRT знаходиться в Лондоні. Більшість організацій, членів ICRT, знаходяться в Європі, але також і в Австралії, Новій Зеландії, Гонг-Конзі. Головним завданням ICRT є розвиток наукових підходів до оцінки споживчих властивостей продукції.

ICRT координує діяльність у галузі порівняльного тестування на підставі досвіду та з використанням ресурсів своїх членів, що забезпечує такі результати:

- дотримання правил порівняльних тестувань;
- підвищення ефективності витрат на проведення тестів за рахунок розподілу ресурсів та функцій;
- гармонізація методології проведення відповідних тестів;
- довіра та визнання серед споживачів та професіоналів;
- ICRT не має прямих контактів із споживачами та виробниками, не здійснює лобістської діяльності або представництва інтересів від імені споживачів.

Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН) була заснована економічною і соціальною радою ООН у 1947 р. Мета організації – розвивати економічну активність і зміцнювати економічні відносини між європейськими та іншими країнами світу. У ЄЕК ООН входять 55 держав Європи, Азії та Північної Америки, а також Ізраїль. ЄЕК ООН є однією з п'яти регіональних комісій ООН.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Під час вивчення теми слід звернути увагу на характеристики, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі (COT), організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Організації ООН із питань продовольства та сільського господарства (FAO), Організації ООН із промислового розвитку (UNIDO), організації ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКАД), програми розвитку ООН (UNDP) та ін.

Головне завдання під час вивчення цієї теми полягає в засвоєнні міжнародних і регіональних організацій зі стандартизації, міжнародних та регіональних організацій із метрології,

міжнародних і регіональних організацій у галузі якості, безпеки та споживчої політики.

Термінологічний словник

CEN – Європейський комітет зі стандартизації (фр. Comité Européen de Normalisation, CEN) – міжнародна неприбуткова організація, основною метою якої є сприяння розвитку торгівлі товарами та послугами через розробку та запровадження європейських стандартів (євронорм, EN).

CENELEC (фр. Comité Européen de Normalisation Électrotechnique) – Європейський комітет із стандартизації в галузі електротехніки та електроніки.

COPOLCO – Комітет із захисту інтересів споживачів (Committee on Consumer Policy of the International Organization for Standardization (ISO), утворений у 1977 р.

COT (WTO) – Світова організація торгівлі, Всесвітня торгова організація (ВТО) заснована 8 грудня 1994 року (*World Trade Organization*).

EOQ – Європейська організація з якості – неприбуткова громадська організація, головний офіс якої знаходиться у м. Брюссель (Бельгія), заснована в 1956 р. (*European Organization for Quality*).

ICRT – Міжнародна організація споживчих досліджень та випробувань (*International Consumers Research & Testing (ICRT)*) – Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг.

IEC/CEI (*International Electrotechnical Commission*) – Міжнародна електротехнічна комісія.

IECQ System – система із сертифікації виробів електронної техніки (*IECQ – IEC Quality Assessment System for Electronic Components*).

ILAC – Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій (*International Laboratory Accreditation Cooperation*).

WMO (WMO) – Всесвітня метеорологічна організація (англ. *World Meteorological Organization*, фр. *Organisation mtorologique*

mondiale, ОММ) – Спеціалізована міжурядова установа Організації Об'єднаних Націй у сфері метеорології. Заснована в 1950 р.

ИСО (ISO) – Міжнародна організація із стандартизації. Була створена жовтні 1946 р., рішенням ООН.

ИМЕКО (IMECO) – Міжнародна конфедерація з вимірювальної техніки та приладобудування (International Measurement Confederation).

КАСКО (CASCO) – Комітет ISO з оцінки відповідності (Committee on conformity assessment). У 1970 р. сесія Генеральної асамблеї ISO прийняла рішення про створення Комітету із сертифікації відповідності продукції міжнародним стандартам (Сертік), з 1985 р. перейменованого в Комітет з оцінки відповідності (CASCO).

МБМВ (BIPM) – Міжнародне бюро мір і ваги.

Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК; англ. International Electrotechnical Commission, IEC) – міжнародна організація зі стандартизації у сфері електричних, електронних і суміжних технологій.

МОЗМ (OIML) – Міжнародна організація законодавчої метрології (Organisation internationale de metrologie legale), міжнародна. міжурядова організація, утворена в 1956 р.

ОЕСР (OECD) – *Організація економічного співробітництва та розвитку* (англ. Organisation for Economic Co-operation and Development) – міжнародна організація, що об'єднує 34 країни світу. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня 1960 року в Парижі, але вступив у дію 30 вересня 1961 року на базі Європейської організації економічного співробітництва з метою координації економічної політики країн-членів ОЕСР і погодженням програми допомоги країнам, що розвиваються.

ПРООН (UNDP) – Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (United Nations Development Programme; Programme des Nations Unies pour le developpement-PNUD) – організація системи ООН, яка координує і фінансує здійснення програм економічного й технічного співробітництва в межах ООН. Утворена 22.11.1965.

CI – міжнародна організація споживачів (Consumer International),

ФАО (FAO) – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (англ. Food and Agriculture Organization), міжнародна організація під патронатом ООН.

ХАССП – Система аналізу небезпек і критичних точок контролю (англ. *HACCP Hazard Analysis Critical Control Point*, *HACCP*) – Міжнародна альянс-система, що дозволяє створити на підприємстві умови для виробництва безпечної продукції шляхом визначення (ідентифікації) і контролю небезпечних чинників.

ЮНІДО (UNIDO) – Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку – (United Nations Industrial Development Organization) – було засновано в 1967 р.

ЮНКТАД (UNCTAD) – Конференція ООН із торгівлі та розвитку – орган Генеральної асамблеї ООН, який не є міжнародною торговою організацією. Заснована в 1964 р. (United Nations Conference of Trade and Development), орган Генеральної Асамблеї ООН (Організація Об'єднаних Націй).

План практичного заняття 2. Роль міжнародних організацій в системі міжнародного технічного регулювання» (2 год)

1. Характеристика, завдання й напрями діяльності Світової організації торгівлі (COT), організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Організації ООН із питань продовольства та сільського господарства (FAO), Організація ООН із промислового розвитку (UNIDO), організації ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКАД), програми розвитку ООН (UNDP) та ін.

2. Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання:

2.1. Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації: Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), Європейський комітет із стандартизації (CEN), Європейський комітет із стандартизації в галузі електротехніки та електроніки (CENELEC), Міжнародна електротехнічна комісія (IEC/CEI). Діяльність Європейського союзу в галузі стандартизації.

2.2. Міжнародні та регіональні організації з метрології: Міжнародне бюро мір і ваги (BIPM), Міжнародна організація законодавчої метрології (OIML), Міжнародна конфедерація з вимірювань (IMECO), Всесвітня метеорологічна організація (WMO).

2.3. Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації: Європейський комітет ISO з оцінки відповідності (CASCO), система із сертифікації виробів електронної техніки (IECQ), Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій (ILAC).

3. Міжнародні та регіональні організації в галузі якості, безпеки та споживчої політики: Міжнародна організація споживачів (Consumer Internation – CI), Комітет із захисту інтересів споживачів (COPOLCO), Європейська організація з якості (EOQ), Організація ООН із питань продовольства та сільського господарства (FAO), Міжнародний альянс ХАССП (США), Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг (ICRT).

Контрольні запитання

Питання для самостійного вивчення

1. Завдання, напрями, принципи діяльності Світової організації торгівлі.
2. Організація економічного співробітництва та розвитку.
3. Організація ООН із питань продовольства та сільського господарства.
4. Організація Об'єднаних Націй із промислового розвитку.
5. Організація ООН із торгівлі та розвитку.
6. Програма розвитку ООН.
7. Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання.
8. Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації: Міжнародна організація зі стандартизації ISO; Європейський комітет зі стандартизації; Європейський комітет зі стандартизації в галузі електротехніки та електроніки; Міжнародна електротехнічна комісія. Діяльність Європейського союзу в галузі стандартизації.

9. Міжнародні та регіональні організації з метрології: Міжнародне бюро мір і ваг; Міжнародна організація законодавчої метрології; Міжнародна конфедерація з вимірювань; Всесвітня метеорологічна організація.

10. Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації: Європейський комітет ISO з оцінки відповідності; Система із сертифікації виробів електронної техніки; Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій.

11. Міжнародні та регіональні організації в галузі якості, безпеки та споживчої політики: Міжнародна організація споживачів; Комітет з захисту інтересів споживачів; Європейська організація із якості; Україна і Організація ООН з питань продовольства та сільського господарства; Міжнародний альянс ХАССП; Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг; Європейська економічна комісія ООН.

Інформаційні джерела: 1, с. 17–109.

Тема 3. Особливості систем технічного регулювання певних країн світу

Система технічного регулювання у країнах ЄС: правила системи, принцип створення єдиного ринку

Модель технічного регулювання, запроваджена в ЄС, є найбільш ефективною для міжнародного співробітництва. Фундаментом створення та функціонування єдиного світового ринку є вільне переміщення товарів. Наявність у міжнародній торгівлі технічних бар'єрів створює перешкоди як для виходу української продукції на європейські та міжнародні ринки, так і для доступу вітчизняних споживачів до якісних закордонних продуктів. Механізми ліквідації технічних бар'єрів у торгівлі базуються на взаємному визнанні результатів оцінки відповідності, що може бути забезпечено тільки в результаті технічної гармонізації.

Така гармонізація досягається наявністю у країні сучасної системи технічного регулювання, яка б відповідала загально-визнаним міжнародним нормам та правилам, насамперед, Світової організації торгівлі та міжнародних організацій зі стандартизації – ISO, IEC, ITU⁵. Основними складовими системи технічного регулювання є: стандартизація; оцінка відповідності (сертифікація товарів, робіт, послуг), метрологія, акредитація органів з оцінки відповідності та випробувальних і калібрувальних лабораторій.

Установлюючи правила та порядок застосування елементів регулювання в їхньому взаємозв'язку, законодавець формує відповідну модель технічного регулювання.

Система технічного регулювання, прийнята в країнах ЄС

У Євросоюзі створена система технічного регулювання, яка у світі розглядається як найбільш ефективна модель для міжнародного співробітництва, оскільки визначально створювалась для формування єдиного економічного простору. Цей факт відмічено у звіті Європейської економічної комісії ООН за 2003 р.

Ефективність європейського підходу у сфері технічного регулювання підтверджується наявністю угод про взаємне визнання результатів оцінки відповідності з такими країнами, як Японія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Швейцарія, Ізраїль. У країнах ЄС вільне переміщення товарів базується на основі «Нового підходу» до технічної гармонізації і стандартизації (прийнятий Радою Європи 7 травня 1985 р.) та «Глобального підходу» у сфері оцінювання відповідності (прийнятий Радою

⁵ Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) (англ. *International Telecommunication Union, ITU*) – міжнародна організація, що визначає стандарти (точніше, за термінологією МСЕ – Рекомендації, англ. *Recommendations*) в галузі телекомунікацій та радіо. Це, імовірно, найстарша з нині існуючих міжнародних організацій, вона була заснована в Парижі ще 17 травня 1865 року під назвою «Міжнародний телеграфний союз» (фр. *Union internationale du telegraphe*). В основному МСЕ займається розподілом радіочастот, міжнародною телефонною організацією та організацією радіозв'язку, стандартизацією телекомунікаційного обладнання. Нині МСЕ офіційно є спеціалізованим агентством ООН і має штаб-квартиру в Женеві (Швейцарія) поруч із Палацом Націй (Європейське відділення ООН).

Європи 21 грудня 1989 р.). Такі підходи реалізуються через відповідні інструменти – директиви ЄС, які також затверджуються Радою Європи.

Основні принципи «Нового підходу» зводяться до такого:

- у директивах на продукцію задають обов’язкові для виконання загальні (суттєві) вимоги безпеки;
- завдання встановлення конкретних характеристик покладається на європейські стандарти, які є добровільними для застосування;
- продукція, яка виготовлена згідно з вимогами гармонізованих із директивою ЄС європейських стандартів, розглядається як відповідна суттєвим вимогам директиви (принцип презумпції відповідності);
- продукція може бути розміщена на ринку ЄС тільки після процедури оцінки відповідності;
- нагляд за ринком забезпечують державні органи.

«Глобальний підхід» передбачає застосування модулів для різних стадій процедур оцінювання відповідності, установлення єдиних критеріїв їх використання та призначення спеціальних органів, що виконують ці процедури. Модульний підхід дозволяє формувати безліч сполучень модулів і, таким чином, збільшити кількість схем підтвердження відповідності, з яких можливо вибрати схему, адекватну рівню можливого ризику заподіяння шкоди конкретною продукцією.

Аналіз іноземного досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики

Австрія. Законодавство у сфері технічного регулювання базується на директивах Нового та Глобального підходів, упроваджених у національне законодавство.

Нормативна база. Усі стандарти CEN і CENELEC впроваджено як національні.

Інфраструктура. Загальну координацію робіт здійснює Міністерство економіки. У сфері стандартизації діє Інститут стандартів, який координує діяльність мережі технічних коміте-

тів зі стандартизації, що віддзеркалює європейську структуру стандартизації.

Німеччина має досить розвинене законодавство у сфері технічного регулювання, зокрема закони про стандартизацію, метрологію. У національне законодавство впроваджено всі європейські директиви Нового та Глобального підходів, а також вимоги всіх директив старого підходу.

Нормативна база. Усі європейські стандарти ухвалено як національні.

Крім того, існує до 20 % загальної кількості суто національних, які враховують особливості розвитку німецької економіки.

У національній системі сертифікації Німеччини функціонують різні органи та організації, які відповідають за сертифікацію:

а) на урядових засадах (для проведення обов'язкової сертифікації): ZLS (урядова) – безпека праці та споживача;

BAPT (федеральна) – техніка зв'язку; ARGEBAU (урядова) – будівництво; IFBT (федеральна) – будівельні конструкції і матеріали;

б) на неурядових (незалежних) засадах: DAP – випробування, крім електротехніки та інформаційних технологій; DATech – випробування електротехнічного обладнання, точної механіки та оптики; DEKITZ – випробування в галузі інформаційних технологій; DAM – випробування металів; DASMIN – випробування нафти; DASET – випробування посудин під тиском, трубопроводів і сталевих конструкцій; DQS, TUV CERT – оцінювання систем якості; DKD – випробування засобів вимірювань; RAL – визначення знаків сертифікації продукції.

Усього в галузі випробувань у межах різних систем сертифікації функціонує понад 400 організацій.

За даними Німецького інформаційного центру ГАТТ/COT, Загальнонаціональна система сертифікації у країні включає декілька систем сертифікації. Потреби німецької економіки на 80–90 % задовольняють такі системи:

A – система сертифікації відповідності регламентам;

AI – система сертифікації відповідності стандартам DIN;

A2 – система сертифікації VDE;
A3 – система сертифікації DVGW;
B – система сертифікації Німецького інституту гарантії якості й маркування RAL;
C – система сертифікації на знак GS промислової технології;
D – система нагляду за відповідністю будівельних конструкцій федеральним нормам;
E – система сертифікації засобів вимірів і еталонів;
F – система сертифікації відповідності розділу 24 Германські промислові законодавства.

Система A1 охоплює всі види виробів, на які встановлені вимоги у стандартах DIN. Керує нею Німецький інститут стандартизації. Система носить добровільний характер. До неї мають однаковий доступ німецькі й зарубіжні організації, зацікавлені в сертифікації своєї продукції. Безпосередні роботи із сертифікації в цій системі здійснює суспільство за оцінкою відповідності DIN CERTCO, яка бере участь у декількох угодах із сертифікації в рамках ЄС і співпрацює з міжнародними організаціями. Вироби, випробувані на відповідність вимогам стандартів DIN, маркуються знаком DIN GEPRÜFT, яке бере участь у декількох угодах із сертифікації в рамках ЄС і співпрацює з міжнародними організаціями. Вироби, випробувані на відповідність вимогам стандартів DIN, маркуються знаком DIN GEPRÜFT («випробувано на відповідність вимогам DIN»). Використання знака супроводжується інспекційним контролем.

Система A2 – це система Союзу електротехніків (VDE), підтримувана Інститутом сертифікації і випробувань (PZI). У ній сертифікують усі види електротехнічних та електронних виробів, на які поширюються правила VDE, а іноді і стандарти DIN. З 1980 р. проводяться випробування на відповідність стандартам МЭК. Сертифікація в системі A2 може бути добровільною та обов'язковою, що залежить від наявності законів, які безпосередньо регламентують вимоги до конкретного виду товарів. VDE – учасник європейських і міжнародних багатосторонніх угод про взаємне визнання результатів випробувань і систем сертифікації, що сприяє визнанню знаків відповідності

системи VDE за кордоном. Вони зареєстровані й визнані практично в усіх європейських країнах.

Сертифікація газового побутового устаткування на відповідність зарубіжним або міжнародним стандартам у системі DVGW проводиться тільки на основі угод між виробником, покупцем та органом влади Німеччини. Газове устаткування, що поставляється на ринок Німеччини, повинне мати знак відповідності DVGW. За сертифікованим устаткуванням проводиться інспекційний контроль із боку DVGW у формі періодичних випробувань зразків, що відбираються на заводі у виробника. Правила інспекційного контролю містяться у спеціальних приписах із сертифікації для газового й водного господарства.

Система В, що називається системою RAL, працює під керівництвом Німецького інституту гарантії якості й маркування, до складу якого входить близько 150 суспільств за якістю. Кожне суспільство за якістю організовує свою діяльність стосовно одного виду продукції. Сфера поширення системи RAL – сільськогосподарські товари і будівельні матеріали. Попри те, що в системі проводять добровільну сертифікацію, її правила засновані на стандартах DIN. RAL – член європейських і міжнародних організацій із випробувань і сертифікації та учасник угод про взаємне визнання, що сприяє визнанню сертифікатів і знака RAL за кордоном.

Система С – це система сертифікації, яка підтверджує відповідність виробів вимогам Закону про безпеку приладів (GSG), що відмічається маркуванням знаком GS. У Німеччині діє близько 100 органів із сертифікації, які проводять випробування приладів на відповідність знаку GS. Система носить добровільний характер, але випробування проводяться на відповідність вимогам стандартів DIN, а також технічним правилам, які є загальновизнаними та внесені до спеціального переліку.

Система D, на відміну від попередніх, є обов'язковою і поширюється на продукцію будівельного профілю, на яку діють законодавчі приписи й розпорядження. Зазвичай, це розпорядження органів управління федеральних земель. Загальне керівництво системою знаходиться у веденні Німецького інституту

будівельної техніки (DIBT), а основні нормативні документи системи – стандарти DIN.

Система E – система сертифікації, діюча в рамках законодавчої метрології.

У Німеччині основним федеральним органом у сфері метрології є Федеральний фізико-технічний інститут.

Система F займається сертифікацією парових котлів, балонів високого тиску, засобів транспортування горючих рідин, вибухозахищеного електроустаткування, підйомних пристроїв. Згідно з розпорядженням Федерального уряду встановлено строгий режим інспекційного контролю за вказаними товарами, які визначені як потенційно небезпечні: відповідність установленим вимогам перевіряється до початку експлуатації, періодично у процесі експлуатації і відповідно до відомчих правил.

У DQS акредитовані комерційні організації, які отримують завдяки цьому право на діяльність із сертифікації систем якості. Отже, право на проведення сертифікації отримали німецькі суспільства із технічного нагляду TÜ в різних землях країни. З 1989 р. роботи із сертифікації систем якості регламентує TÜ CERT – організація, яка офіційно зареєстрована на європейському рівні, її діяльність заснована на стандартах ІСО серії 9000.

Роботами з акредитації в Німеччині керує Німецька рада з акредитації (DAR), яка займається акредитацією у сферах, що регламентуються законодавством. У сфері, що не регламентується, ці функції виконує Головне суспільство з акредитації (TGA). Акредитація випробувальних лабораторій та органів із сертифікації проводиться відповідно до європейських стандартів EN серії 45000.

Франція. Діють закони у сфері стандартизації, метрології, захисту прав споживачів. Упроваджено всі європейські директиви.

Нормативна база. Усі європейські стандарти ухвалено як національні.

Крім того, діють до 30 % суто національних стандартів з урахуванням розвитку специфічних галузей економіки Франції.

Організаційна структура системи сертифікації в цій країні побудована за галузевим принципом і тісно взаємодіє із системою стандартизації, забезпечуючи не лише відповідність якості продукції і послуг вимогам стандартів, а й удосконалення нормативної бази через розроблення нових стандартів і технічних умов.

Сертифікація у Франції існує з 1939 р. Першим законом у цій сфері був Закон про знак відповідності національним стандартам NF, який із подальшими змінами й доповненнями діє і сьогодні. Відповідальність за сертифікацію відразу ж була покладена на Французьку асоціацію зі стандартизації AFNOR (Association française de normalisation, AFNOR).

Організаційно сертифікація побудована за галузевим принципом і постійно взаємодіє із системою стандартизації у плані як відповідності вимогам національних стандартів, так і розробки нових вимог і норм.

Окрім AFNOR, сертифікацією управляють органи державного й галузевого рівня: Французький центр зовнішньої торгівлі CNCE, Центр інформації про норми й технічні регламенти (CINR), Союз електротехніків (UTE).

CNCE відповідає за сертифікацію товарів, що експортуються та імпортуються.

CINR здійснює інформаційне забезпечення національної системи сертифікації і галузей економіки, маючи в розпорядженні банк даних про більш ніж 400 тис. стандартів, про правила й системи сертифікації, процедури акредитації багатьох країн світу, міжнародних і регіональних організацій.

UTE розробляє нормативні вимоги для сертифікації електронної і електротехнічної продукції, будучи не лише вповноваженим AFNOR галузевим органом із сертифікації, але й національною організацією зі стандартизації у сфері електроніки, електротехніки та зв'язку.

Сертифікацію систем якості у Франції проводить Французька асоціація із забезпечення якості (AFAQ), заснована в 1988 р. У AFAQ діють сертифікаційні комітети – багатосекторний та шість спеціалізованих (з машинобудування, хімії і нафти, про-

дуктів харчування і сільськогосподарських продуктів, транспорту, електротехніки, електроніки). У стадії формування перебувають комітети цивільного будівництва та консультативний. Ці органи виконують загальні керівні, координаційні та інформаційні функції, а також специфічні завдання.

Чехія. Діють закони про стандартизацію, сертифікацію, оцінку відповідності та метрологію. Упроваджено всі європейські директиви.

Нормативна база. Упроваджено всі європейські стандарти. 90 % чинних стандартів є ідентичними європейським і міжнародним стандартам.

Фінляндія. Упроваджено всі європейські директиви. Постановами уряду визначено повноваження органів та організацій. *Нормативна база.* Близько 95 % загальної кількості національних стандартів становлять європейські стандарти.

Латвія. Діють закони про стандартизацію, метрологічну діяльність.

Упроваджено всі європейські директиви, більшість із яких упроваджено методом «обкладинки». *Нормативна база.* Упроваджено європейські стандарти, більшість із яких упроваджено методом «обкладинки».

Інфраструктура. Загальну координацію робіт здійснює Міністерство економіки. У сфері стандартизації діє Асоціація стандартизації.

У сфері сертифікації створено незалежні органи сертифікації недержавної форми власності. У сфері акредитації створено Національне агентство з акредитації. У сфері захисту прав споживачів діє Центр захисту прав споживачів. Існує Національний метрологічний центр і мережа регіональних центрів, що забезпечують єдність і достовірність вимірювань. Навчання здійснює Асоціація стандартизації.

Польща. Діють закони про стандартизацію, оцінку відповідності, метрологію. Упроваджено всі європейські технічні директиви.

Нормативна база. До 90 % стандартів становлять відповідні міжнародні та європейські стандарти.

Угорщина. Діють закони про стандартизацію, оцінку відповідності, акредитацію. Упроваджено всі європейські директиви.

Нормативна база. 90 % національних стандартів ідентичні європейським.

Інфраструктура. Загальну координацію робіт здійснює Міністерство економіки. У сфері стандартизації діє Угорський інститут стандартів. У сфері акредитації – орган акредитації. Органи сертифікації незалежні. У сфері метрології існує Метрологічний центр і низка регіональних центрів. Захист прав споживачів здійснюється через мережу громадських організацій. Навчання здійснює Інститут стандартів.

Національна система сертифікації Японії. Система сертифікації продукції на відповідність національним стандартам упроваджена в Японії за рішенням уряду. Вона охоплює машинобудування, електротехніку, автомобілебудування, залізничний транспорт, суднобудування, чорну та кольорову металургію, хімічну, текстильну, целюлозно-паперову, гірничодобувну, авіаційну галузі промисловості, цивільне будівництво, архітектуру тощо.

Загальне управління роботами із сертифікації здійснюють Міністерство зовнішньої торгівлі та промисловості, Міністерство транспорту та Міністерство охорони здоров'я на основі промислових законів, а методичним забезпеченням сертифікації промислової продукції займається департамент стандартів Міністерства зовнішньої торгівлі та промисловості.

Законодавчою базою в галузі сертифікації є приблизно 10 промислових законів, національні стандарти з вимогами до продукції та послуг, нормативні документи систем сертифікації деяких видів продукції з обов'язковими вимогами до сертифікації на безпеку.

Стандарти Японського комітету промислових стандартів (JISC) охоплюють усю промислову продукцію (крім медикаментів, хімічних добрив і сільськогосподарських хімікатів), продукцію сільського та лісового господарства, а також харчові продукти й шовкову пряжу (майже 5 000 стандартів JIS на продукцію, 2 000 – на процеси її виготовлення).

Японські випробувальні організації мають угоди з аналогічними зарубіжними про взаємне визнання результатів випробувань (наприклад, із французькою національною випробувальною лабораторією (LNA))

У Японії діють такі форми сертифікації:

- обов’язкова сертифікація, що підтверджує відповідність законодавчим вимогам;

- добровільна сертифікація на відповідність національним стандартам JIS, яку проводять органи, уповноважені урядом;

Особливість обов’язкової сертифікації в Японії полягає в необхідності отримати дозвіл на серійне виробництво продукції, належній обов’язковій сертифікації, а також у тому, що товари, які експортуються, підлягають обов’язковій сертифікації. Японський комітет промислових стандартів (Japanese Industrial Standards Committee, JIS).

Добровільна сертифікація на відповідність стандарту JIS не завжди підтверджує відповідність вимогам безпеки, оскільки обов’язкові вимоги включаються в технічні регламенти. Цей вид сертифікації знаходиться у веденні Міністерства зовнішньої торгівлі і промисловості, яке організовує і координує її. Заявник повинен звертатися до міністра, що однаковою мірою відноситься і до експортерів на японський ринок, якщо з ними не укладена угода про взаємне або одностороннє визнання результатів.

Для проведення сертифікації систем якості була створена Японська асоціація із сертифікації систем якості (JAB). **Japan Accreditation Board for Conformity Assessment (JAB).**

Національна система сертифікації США. У США відсутня головна організація із сертифікації. У складі Американського національного інституту стандартів (ANSI) діє Сертифікаційний комітет, який затверджує і реєструє програми, правила сертифікації, перевіряє компетентність органів з сертифікації, у тому числі наявність необхідного обладнання і персоналу.

Федеральні програми сертифікації забезпечують усебічні випробування продукції (наприклад, під час випробування телевізорів перевіряють якість зображення, звуку, дотримання норм

шуму й переконуються в тому, що на телеглядачів не впливає шкідливе випромінювання).

У США існує дві системи стандартизації: федеральна й добровільна. Координує діяльність федеральної стандартизації Національний інститут стандартів і технологій (NIST) – провідна організація з розроблення систем стандартизації і сертифікації, а координацією робіт зі стандартизації на добровільній основі займається ANSI Комітет із сертифікації ANSI, який розробляє та реалізує програми сертифікації, зокрема спеціальну програму щодо затвердження систем сертифікації продукції та послуг.

Сертифікаційними випробуваннями продукції у США займаються майже 2 000 лабораторій. До першої групи входять лабораторії загальнонаціонального значення: Національної асоціації виробників електрообладнання (NEMA), Американської асоціації газу (AGA), Національної асоціації із захисту від пожеж (NFPA), Управління з безпеки харчових продуктів і медикаментів (FDA), Федерального агентства з охорони праці та здоров'я на виробництві (OSHA) тощо.

Окрім затверджених урядом, у США є програми сертифікації, які організовуються у приватному секторі. Їх послугами користуються не лише фірми США, але й експортери з інших країн.

Нормативною базою сертифікації є стандарти, які розробляються:

ASTM – американським товариством із випробування матеріалів – для широкого діапазону споживацьких товарів;

NEMA – національною асоціацією виробників електроустаткування – для електротехнічних товарів і устаткування;

CPSC – Комісією з безпеки товарів широкого споживання – для товарів широкого споживання;

EPA – федеральним агентством із захисту навколишнього середовища – для сертифікації різних виробництв, двигунів внутрішнього згорання, наземного, водного й повітряного транспорту тощо;

асоціаціями із захисту від пожеж, Управлінням із безпеки харчових продуктів і медикаментів та ін.

У США немає єдиної системи акредитації випробувальних лабораторій, їх діє близько 100. Найбільш авторитетними вважаються система Американської асоціації з акредитації лабораторій (AALA – American Association for Laboratory Accreditation-A2LA) і Національна добровільна програма акредитації лабораторій (National Voluntary Laboratory Accreditation Program – NVLAP). AALA проводить акредитацію лабораторій, які випробовують оптику й фотометрію, проводять такі види випробувань, як акустичні, вібраційні, біологічні, хімічні, теплові, механічні, електричні та неруйнуючі.

NATA (The National Association of Testing Authorities, Australia) – акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю, яке на 50 % фінансується урядом і субсидується дотаціями акредитованих лабораторій. На чолі асоціації стоїть Рада, до складу якої включаються представники федерального уряду й урядів штатів, промисловості, профспілок та Асоціації зі стандартизації. Рада призначає консультативні комітети, які розробляють рекомендації для конкретних лабораторій. Акредитація в Австралії надається на необмежений термін, а співробітники лабораторії через кожні два роки проходять переатестацію.

Російська Федерація. Із 2003 року діє Закон «Про технічне регулювання». Упроваджено один технічний регламент щодо дорожньо-транспортних засобів на основі Правил омологації СЕК ООН⁶.

Нормативна база. Рівень гармонізації становить приблизно 30 %.

Система технічного регулювання в РФ. Як вважають російські фахівці, у Російській Федерації модель технічного регулювання не визначена – власна чи подібна до систем технічного регулювання, які діють у ЄС, США або країнах Азійсько-Тихоокеанського форуму економічного співробітництва. Однак принципи регулювання, установлені в чинному законі «Про технічне регулювання», є декларативними й не дають уявлення про практичні механізми технічного регулювання.

⁶ Омологація приведення технічних характеристик, параметрів товару, що продається, у відповідність до вимог стандартів або звичаїв, запитів країни – споживача товару.

Підсумки

Узагальнюючи національний досвід країн Європи, можна зробити такі висновки:

1. **Законодавство** у сфері технічного регулювання базується на європейських директивах Нового та Глобального підходів. Воно доповнюється так званою тріадою директив щодо відповідальності за дефектну продукцію, загальну безпеку продукції та модульний підхід до оцінки відповідності та маркування знаком СЕ. Існує багато директив так званого старого підходу до окремих видів продукції. Діють спеціальні закони або урядові рішення про стандартизацію та сертифікацію, метрологію, контроль на ринку, акредитацію. Окремими законами й актами регулюється безпека харчової продукції та захист прав споживачів.

2. **Нормативна база** кожної із країн ЄС включає всі європейські стандарти (нині їх близько 18 000), ухвалені європейськими організаціями зі стандартизації CEN і CENELEC. Кожна країна приймає їх як національні. Незначну кількість становлять суто національні стандарти (від 2 до 30 % загальної кількості), які відображають специфіку економіки окремої країни. Стандарти є добровільними до застосування. Частина стандартів слугує доказовою базою відповідності вимогам європейських директив. Ці стандарти розробляються CEN і CENELEC за спеціальним мандатом Єврокомісії.

3. **Інфраструктура.** У більшості країн ЄС функції стандартизації, сертифікації, метрології, ринкового нагляду, акредитації, захисту прав споживачів розмежовано. Існують окремі інститути зі стандартизації. Зазвичай це асоціації, незалежні органи із сертифікації, державні установи з метрології, розвинені калібрувальні недержавні служби, державні або недержавні служби з акредитації. Ринковий нагляд здійснюють відповідні інспекції за галузями економіки або інспекція нагляду за безпекою промислових товарів та окремо інспекція нагляду за безпекою харчової продукції. В окремих країнах існують державні органи захисту прав споживачів, а в низці країн цим питанням займаються незалежні громадські організації.

4. Практика функціонування ЄС що три роки робить огляд реалізації Нового та Глобального підходів через широке опитування представників промисловості, науки, громадськості, споживачів і видає так звану зелену книгу у сфері технічного регулювання і відповідної європейської практики.

Останній розгляд засвідчив, що запропоновані підходи виявилися корисними для розвитку промисловості, торгівлі, забезпечення високого рівня захисту прав споживачів. Саме тому узагальнену європейську модель системи технічного регулювання можна взяти за основу у процесі реформування відповідної сфери в Україні. Підсумовуючи, можна запропонувати для розгляду й обговорення громадськості способи вирішення наявних проблем у сфері технічного регулювання та споживчої політики (див. Розділ «Можливі варіанти подальших дій у реформуванні системи технічного регулювання та споживчої політики»).

Методичні рекомендації до вивчення теми

Щоб краще розуміти основи системи технічного регулювання в країнах ЄС, необхідно ознайомитися із правилами системи, принципами створення єдиного ринку. Обов'язково слід звернути увагу на особливості технічного регулювання країн СНД, Азії, США, Канади. Важливо розібратися з характеристиками національних органів у сфері технічного регулювання певних країн світу.

Термінологічний словник

AFNOR (Association française de normalisation, AFNOR) – Французька асоціація за стандартизації, на яку покладена відповідальність за сертифікацію.

DAR – Німецька рада з акредитації, керує роботами з акредитації у областях, що регламентуються законодавством.

JISC – Стандарти Японського комітету промислових стандартів, охоплюють усю промислову продукцію (крім медикamentів, хімічних добрив і сільськогосподарських хімікатів).

TGA – Німецька рада з акредитації, керує у сфері, що не регламентується законодавством.

План практичного заняття 3. Особливості систем технічного регулювання певних країн світу (2 год)

1. Аналіз іноземного досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики.
2. Система технічного регулювання у країнах ЄС: правила системи, принцип створення єдиного ринку.
3. Особливості технічного регулювання таких країн, як Австрія, Німеччина.
4. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн світу: Франції, Чехії.

Інформаційні джерела: 1, с. 110–128.

План практичного заняття 4. Особливості систем технічного регулювання певних країн світу (2 год)

1. Правила системи технічного регулювання у країнах ЄС.
2. Принцип створення єдиного ринку.
3. Особливості технічного регулювання таких країн, як Фінляндія, Латвія.
4. Особливості технічного регулювання Польщі, Угорщини, Японії, США.
5. Особливості технічного регулювання Російської Федерації.

Інформаційні джерела: 1, с. 128–148.

Контрольні запитання

1. Система технічного регулювання у країнах ЄС: правила системи, принцип створення єдиного ринку.
2. Аналіз досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики країн: Австрії, Німеччини, Франції, Чехії, Фінляндії, Латвії, Польщі, Угорщини, Японії, США, Російської Федерації.
3. Від чого залежить статус національних систем сертифікації?

4. Як здійснюється акредитація випробувальних лабораторій США?
5. Які категорії програм сертифікації діють у США?
6. Охарактеризуйте форми оцінки відповідності, які діють у Франції; обов'язкову та добровільну сертифікацію у Франції, її відмінності.
7. Для яких видів сертифікованих товарів застосовують NF у Франції?
8. Які системи сертифікації входять до загальнонаціональної системи сертифікації в Німеччині?
9. У чому полягають особливості сертифікації систем якості в Німеччині?
10. Які форми сертифікації діють у Японії?
11. Охарактеризуйте особливості сертифікації товарів, які поставляються в Японію.
12. Особливості технічного регулювання країн Азії.
13. Особливості технічного регулювання країн Америки.
14. Особливості технічного регулювання Канади.
15. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн СНД.
16. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн Азії
17. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн Америка та Канада.

Модуль 2. Законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання та України

Тема 4. Міжнародні угоди та законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання України

Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання

Підходи ЄС до питань технічного регулювання

Європейський Союз не залишився поза розвитком тенденції спрощення торгівлі в межах своєї території. Загалом досить

очевидно, що зусилля ЄС, спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з технічним регулюванням, здійснювалися згодом після прийняття відповідних міжнародних угод, зокрема Угоди про технічні бар'єри в торгівлі. Так, після схвалення цієї угоди у 1979 році, Європейська Рада видала Резолюцію від 7 травня 1985 року про новий підхід до технічної гармонізації та стандартів.

У 1990 р. Європейська Рада прийняла рішення про запровадження так званого модульного підходу до процедур оцінки відповідності. Це рішення було пізніше замінено Рішенням 93/465/ЕЕС, яким було конкретизовано та узагальнено модулі оцінки відповідності та їхні комбінації, що використовуються у Директивах «Нового підходу». Модулями передбачено активне використання стандартів серії ISO 9000, чийми європейськими відповідниками є стандарти серії EN 29000, використання яких установлювалося як один з основоположних принципів у вищезгаданій резолюції Європейської Ради про глобальний підхід до оцінки відповідності.

У той же час було докладено зусиль, спрямованих на гармонізацію процедур розробки стандартів. Наслідком цього стало прийняття Директив 83/189/ЕЕС і 98/34/ЕС, якими було встановлено вимоги до процесу розробки стандартів, що мало сприяти усуненню технічних бар'єрів у торгівлі на території Європейського Союзу. Процедури, які вимагаються цими Директивами, передбачають прозору та узгоджену розробку національних стандартів, що досягається за допомогою спеціального резервного періоду, протягом якого всі зацікавлені сторони на території Європейського Союзу можуть подати свої коментарі та пропозиції щодо проекту національного стандарту. Така процедура також забезпечує належне інформування всіх зацікавлених сторін щодо майбутніх змін у технічних специфікаціях, які застосовуються до різних видів відповідної продукції.

Відповідно до вимоги до державних органів повною мірою зберігати свою відповідальність за захист безпеки (або інших установлених вимог) на їхніх територіях, Європейська Комісія прийняла Директиву 92/59/ЕЕС, яку пізніше замінила Директива

2001/95/ЕС про загальну безпеку продукції. Ця Директива визначила повноваження компетентних органів, що здійснюють ринковий нагляд із метою перевірки безпеки продукції, а також установила критерії такої перевірки. Директивою також було передбачено систему швидкого обміну інформацією про небезпечну продукцію (система RAPEX).

Адміністративні повноваження компетентних органів щодо ринкового нагляду для виявлення небезпечної продукції були доповнені механізмом цивільної відповідальності виробника за введення в обіг дефектної продукції. Відповідні положення були викладені в Директиві 85/374/ЕЕС від 25 липня 1985 року про наближення законів, нормативних актів та адміністративних положень держав-членів ЄС щодо відповідальності за дефектну продукцію.

Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі

Після закінчення Другої світової війни у світі під егідою ООН почалися переговори про створення Міжнародної торговельної організації (МТО). У ході Конференції ООН у 1948 р. була прийнята Гаванська хартія, якою затверджувався Статут МТО. Однак Гаванська хартія так і не набрала чинності, оскільки парламенти деяких країн, у тому числі США, відмовилися ратифікувати Угоду про Статут МТО.

Останнім раундом багатосторонніх торговельних переговорів у рамках комплексу міжнародних угод ГАТТ був восьмий **Уругвайський раунд**, що почався у вересні 1986 р. у Пунтадель-Есте (Уругвай). Найбільш складним на сесіях Уругвайського раунду переговорів залишалося питання допуску на ринки сільськогосподарської продукції.

У квітні 1994 року більшість учасників переговорного процесу (123 учаснику зі 125), у **Марракеші** (Марокко) підписали Заключний акт Уругвайського раунду торговельних переговорів і Марракеську декларацію, якою засновувалася Світова організація торгівлі. Переговори в рамках ГАТТ 1947 року були завершені. ГАТТ 1994 року як угода про торгівлю товарами є однією з основних угод в рамках СОТ. Її доповнюють «Гене-

ральна угода з торгівлі послугами» (англ. «*General Agreement on Trade in Services*» – «GATS») та «Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності» (англ. «*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*» – «TRIPS»).

У 1970–1990-х рр. міжнародною спільнотою з метою поліпшення якості вимірювання та розроблення нового підходу до оцінки якості вимірювання було розроблено: «Настанову з подання невизначеності вимірювання» та інші міжнародні угоди і нормативні документи (у тому числі міжнародні стандарти ISO/IEC 17025:1999 «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій»; ISO/IEC 17025:2005 (Друга редакція 2005-05-15) «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій»). У них було вміщено єдині в міжнародній практиці правила подання невизначеностей вимірювань та їх підсумовування, стандартизації, калібрування засобів вимірювальної техніки, акредитації метрологічних служб, вимірювальних лабораторій тощо.

Роль, переваги та недоліки директив Нового та Глобального підходів щодо обов’язкових вимог до певних видів продукції

Новий підхід доповнюється Глобальним підходом до оцінки відповідності. Основна мета Глобального підходу полягає в тому, що він уводить гармонізовані процедури оцінки відповідності в директиви Нового підходу.

В Україні згідно із Програмою Інтеграції України до ЄС, схваленою Указом Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000, установлення вимог щодо безпечності продукції (послуг) та безпеки праці, а також забезпечення їх виконання має вирішуватися відповідно до правил і принципів європейського законодавства.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про підтвердження відповідності» технічні регламенти мають затверджуватися Кабміном України, який, у свою чергу, Постановою від 26.12.03 № 2022 делегував свої повноваження щодо затвердження цих нормативно-правових актів Держспоживінспекції України.

Відповідно до Постанови Кабміну України від 100401 № 345 силами технічних комітетів стандартизації, наукових організацій, випробувальних та експертно-технічних центрів розроблено 11 національних технічних регламентів із підтвердження відповідності, які базуються на директивах Нового та Глобального підходів.

Кабміном України прийнято Постанову від 07 11 03 № 1585 про затвердження Технічного регламенту з підтвердження відповідності «Про модулі оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності».

Нині в Україні діє понад 1 700 національних стандартів, гармонізованих із міжнародними та європейськими. Протягом останніх років здебільшого забезпечувалося прийняття гармонізованих стандартів за міжнародними правилами з Ідентичним та модифікованим ступенем відповідності.

У країнах Європейської Співдружності (ЄС) завдання сертифікації в законодавчо регульованій сфері такі ж, як і в Україні. Відмінність полягає лише в порядку здійснення сертифікації: випробування і наступна оцінка продукції здійснюються на відповідність гармонізованим для країн ЄС вимогам Директив (законодавчих актів) із безпеки. Перелік видів цієї продукції закріплений у європейських директивах «нового підходу» (рисунок) та є обов'язковим для країн, що входять до ЄС. Комісія ЄС прийняла рішення стосовно системи оцінки відповідності для різноманітних сімей (груп) продукції.

Гармонізовані стандарти (ISO/IEC та ін.), на які є посилання в директивах, – лише можливий спосіб забезпечення відповідності продукції, виробники не зобов'язані їх використовувати, хоча більшість із них обирає цей шлях. Продукція, вироблена на базі цих стандартів, має презумпцію відповідності, але при цьому виробники завжди мають змогу скористатись іншим підходом для доведення відповідності.

Директиви «нового підходу» встановлюють єдину систему маркування, відому як «маркування знаком «СЕ».

Добровільну сертифікацію мають право проводити підприємства, організації, інші юридичні особи, що взяли на себе функції органу з добровільної сертифікації, а також органи, які акредитовані в державній системі сертифікації.

Сертифікація в законодавчо нерегульованій сфері проводиться на добровільних засадах у порядку, визначеному договором між замовником (виробником, постачальником) та органом із сертифікації в системах добровільної сертифікації. Допускається проведення добровільної сертифікації в системах обов'язкової сертифікації органами з обов'язкової сертифікації. Нормативний документ, на відповідність якому проводяться випробування при добровільній сертифікації, вибирається заявником. Заявником може бути виробник, постачальник, продавець, споживач продукції.

На відміну від обов'язкової сертифікації, об'єкти якої і підтвердження їх відповідності пов'язані із законодавством, добровільна сертифікація стосується видів продукції (процесів, робіт, послуг), що не увійшли до обов'язкового переліку й визначаються замовником.

Згідно з Концепцією розвитку технічного регулювання та споживчої політики безпосереднє впровадження в дію технічних регламентів, прийнятих на основі європейських директив нового та глобального підходів, розпочалось у 2007 р. Зокрема тоді впроваджено три технічні регламенти, у 2008 р. – вісім, у 2009 – чотири, а у 2010 р. – ще п'ять технічних регламентів. Рівень відповідності української законодавчої бази до європейської має становити не менше ніж 90 % від загальної кількості чинних актів *acquis* у сфері технічного регулювання на основі директив нового та глобального підходів.

Упровадження норм директив «старого» підходу повинно здійснюватися відповідно до так званої «Рожевої книги», розробленої Директоратом із питань підприємництва та промисловості Європейської комісії. Ця книга є настановою щодо адаптації технічного законодавства в галузі норм і стандартів до вимог ЄС для країн, які хочуть набути членства в ЄС.

Технічні бар'єри в торгівлі. Загальні принципи вільного руху товарів у країнах ЄС Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі. Угода про технічні бар'єри в торгівлі СОТ

Угода СОТ «Про технічні бар'єри в торгівлі» (ТБТ). Угода про ТБТ бере до уваги існування законних розбіжностей між країнами. Преамбула до Угоди заявляє, що «жодна країна не повинна бути обмежена в застосуванні заходів, які гарантують якість її імпорту, захист життя і здоров'я людини, тварин і рослин, стан навколишнього середовища або усувають обман споживача на рівні, який країна вважає прийнятним». Проте технічні інструкції «не повинні бути підготовлені, прийняті або застосовані з метою, що призводить до перешкод у торгівлі, які не є необхідними». Якщо обставини, які змусили країну ввести технічне регулювання, більше не існують або політичні цілі можуть бути досягнуті альтернативними шляхами, таке регулювання не повинно зберігатися. Зобов'язання уникати непотрібних перешкод у торгівлі застосовується також до процедур оцінки відповідності.

Стандарти також відіграють важливу роль у міжнародній маркетинговій діяльності, оскільки надають споживачу чітку і зрозумілу інформацію про товар. Іноземний покупець, який знає той чи інший стандарт, за яким вироблена продукція, отримує повну інформацію щодо характеристик, параметрів, умов виробництва та якості. Можна сказати, що стандарти допомагають зменшити вагання покупців стосовно специфіки та якості товарів, які експортуються або імпортуються.

Угода про технічні бар'єри в торгівлі визначає процедуру оцінки відповідності як будь-яку процедуру, яка «прямо чи непрямо використовується для визначення того, чи виконуються відповідні вимоги щодо технічних регламентів чи стандартів».

У міжнародній практиці існує два методи, за допомогою яких визначається відповідність імпортного товару національним технічним регламентам та стандартам: надання продукції вповноваженим компетентним установам або лабораторіям для

проведення аналізу відповідності безпеці здоров'ю людини або тварини та навколишньому середовищу; надання зразків продукції, матеріалів або компонентів, що використовуються під час її виробництва третій незалежній стороні для проведення сертифікації відповідності стандартам.

Оцінка відповідності стандартам за допомогою третьої сторони набуває трьох форм: тестування продукції; сертифікація продукції; оцінка систем управління якістю виробництва.

Перша форма оцінки відповідності – це тестування продукції, яке, зазвичай, проводиться незалежними лабораторіями. Міжнародна Організація зі Стандартизації (ISO) визначає поняття «тест» у контексті оцінки відповідності як технічну операцію, яка складається з визначення відповідності національним стандартам однієї або більше характеристик продукції, процесу або послуг відповідно до встановленої процедури. Матеріали, частини й готова продукція можуть бути перевірені за своїми такими фізичними параметрами, як потужність, довговічність, фізичні розміри, акустичні властивості, хімічний склад, присутність токсичних домішок і багато інших.

Другою формою оцінки відповідності продукції стандартам третьою стороною є сертифікація. Міжнародна організація зі стандартизації визначає сертифікацію як процедуру, за якою третя сторона письмово надає підтвердження, що продукція, процес виробництва або послуга відповідає специфічним вимогам.

Серед інститутів, які розробляють міжнародну систему оцінки відповідності, слід виділити: Міжнародну організацію зі Стандартизації (ISO); Міжнародну електротехнічну комісію (IEC); Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU); Комісію «Кодекс аліментаріус»; Продовольчу та сільськогосподарську організації ООН (FAO) і Всесвітню організацію охорони здоров'я (WHO).

Прикладом застосування міжнародних стандартів в якості національних може слугувати Австралійська національна організація з стандартизації (The Standards Australia – TSA), яка проводить таку політику вже понад 20 років. TSA розрізняє дві

категорії міжнародних стандартів: власне міжнародні стандарти (ISO, IEC, ITU) та міжнародні стандарти de-facto, тобто будь-які національні або регіональні стандарти, що широко використовуються в міжнародній торгівлі. TSA, зокрема, уважає, що стандарти міжнародних організацій нерідко є результатом компромісів, неприйнятих із точки зору передових країн, які орієнтуються на кращі світові досягнення.

Політика TSA полягає в безпосередньому застосуванні міжнародних стандартів, а в їх прийнятті в якості національних документів з стандартизації. Такий підхід називається «прямим прийняттям тексту стандарту» (Direct Text Adoption – DTA). DTA гарантує користувачам стандартів, що TSA проаналізувала відповідний міжнародний стандарт і дійшла висновку, що він сприятиме економічній ефективності й безпеці, а також застосовується торговельними партнерами Австралії та не закріплює застарілі технології, технічні рішення і процеси, крім того, містить необхідні з точки зору національних інтересів доповнення. Також DTA дає можливість потенційним користувачам одержувати національні стандарти за цінами нижчими, ніж ціни на міжнародні стандарти, а це сприяє більш широкому використанню стандартів в інтересах розвитку австралійської економіки, а також залученню більшої кількості користувачів стандартами до співробітництва з TSA.

Правила Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ) відрізняється від Угоди про Технічні бар'єри торгівлі в чотирьох аспектах:

Перший пов'язаний із важливістю наукового підтвердження у формуванні положень. У випадку санітарних та фітосанітарних заходів, необхідність ґрунтувати їх на науковому підґрунті є очевидною. Згідно з Угодою заходи повинні бути «основані на наукових принципах» і не повинні запроваджуватись без вагомого наукового підтвердження. Угода про Технічні бар'єри в торгівлі, з іншого боку, визначає, що використання наукового підтвердження залежатиме від цілей, заради яких технічні положення прийняті. Загалом заходи з метою захисту здоров'я і безпеки людини повинні мати наукове обґрунтування, однак

коли метою певного регламенту є захист проти недоброчинної діяльності, або він прийнятий із причини загрози національній безпеці, то наукове обґрунтування відходить на другий план.

По-друге, Угода про Технічні бар'єри в торгівлі вимагає, щоб технічні регламенти використовувались відповідно до принципів найбільшого сприяння імпорту та національного режиму. Санітарні і фітосанітарні норми, націлені на запобігання проникненню захворювань тваринного, рослинного походження на територію країни, можуть бути більш або менш вибагливими залежно від рівня (поширеності) окремої хвороби на території країни або регіону. Таким чином, Угода СПЗ вимагає від країни переконатись, що їх санітарні й фітосанітарні заходи пристосовані до санітарних і фітосанітарних характеристик регіону – будь-то країна, частина країни, усі або декілька країн – з яких продукція походить і в які продукція постачається. Однак необхідно підкреслити, що гнучкість у відхиленні від принципу найбільшого сприяння дозволяється тільки для санітарних/фітосанітарних заходів, які націлені на запобігання проникнення хвороб рослинного або тваринного характеру у країну.

По-третє, Угоди відрізняються у відношенні умов, за якими для країни стає можливим відхилення від міжнародних стандартів. Багато з цих розбіжностей виникає із причин цілей, для яких технічні регламенти й санітарні/фітосанітарні заходи приймаються. Угода (ТВТ), наприклад, визначає умови за якими країни можуть відхилятися від міжнародних стандартів: там, де міжнародні стандарти існують, країна може прийняти національний стандарт, який відрізняється або є вищим ніж міжнародний стандарт, якщо це вважається за необхідне, для кліматичних, географічних факторів, або технологічних проблем. Угода СПЗ, з іншого боку, надає країні необмежене право запровадження санітарних/фітосанітарних заходів, що призводить до вищого рівня захисту, ніж це було б досягнуто за рахунок заходів, оснований на відповідних міжнародних стандартах, рекомендаціях, якщо на це є відповідне обґрунтування і країна на основі оцінки ризику визначає, що вищий рівень санітарного/фітосанітарного захисту буде необхідним.

По-четверте, Угода про СФЗ дозволяє країнам приймати санітарні/фітосанітарні заходи, коли існує неминучий ризик розповсюдження хвороби, хоча наукове обґрунтування є недостатнім.

Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів

Застосування санітарних і фітосанітарних заходів у майбутній угоді ЗВТ+ з ЄС

«Зона вільної торгівлі з ЄС: плюси та мінуси для розвитку українського бізнесу». Верховна Рада України, 22.11.2010

Методи усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі

СОТ розробила дві угоди для мінімізації нетарифних бар'єрів у торгівлі:

- Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ), 1978р., Токійський Раунд;
- Угода СОТ про санітарні та фіто санітарні заходи (СФС), 1994 р. Уругвайський Раунд.

На даний час обидві стосуються продукції АПК.

Предмет угоди: санітарні та фітосанітарні заходи

Санітарний або фітосанітарний захід – будь-який захід, що проводиться:

– для захисту життя або здоров'я тварин чи рослин на території Члена СОТ від ризиків, що виникають у результаті проникнення, укорінення чи поширення шкідників, хвороб, організмів, які є носіями хвороб, а також хвороботворних організмів;

– для захисту життя або здоров'я тварин чи рослин на території Члена СОТ від ризиків, що виникають від добавок, забруднювальних речовин, токсинів або хвороботворних організмів, які містяться у продуктах харчування, напоях чи кормах;

– для захисту життя або здоров'я людини на території Члена СОТ від ризиків, що виникають у результаті хвороб, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією, що виробля-

ється з них, або в результаті проникнення, укорінення чи поширення шкідників;

– для уникнення чи обмеження іншої шкоди на території Члена СОТ, що завдається в результаті проникнення, укорінення або поширення шкідників.

Міжнародні угоди, укладені в рамках СОТ, акцентують увагу на важливості стандартів Codex Alimentarius. Відповідно до правил СОТ, якщо є відповідний стандарт Codex Alimentarius, який регламентує питання безпеки харчових продуктів, стандарт Міжнародного епізоотичного бюро (OIE), який регламентує питання здоров'я тварин, або стандарт Міжнародної конвенції про захист рослин (IPPC), який встановлює фітосанітарні заходи, їх слід використовувати в якості еталонів.

Codex Alimentarius, об'єднана комісія FAO і BOOЗ

Комісія Codex Alimentarius була створена FAO (Організацією ООН із питань продовольства й сільського господарства) і BOOЗ (Всесвітньою організацією охорони здоров'я) в 1962 р. і фінансується ними. Її скорочена назва – Codex, або CAC.

Об'єднаний комітет експертів FAO/BOOЗ із харчових добавок (JECFA) досліджував більше 700 хімікатів і 25 забруднювачів. JECFA встановлює кількість добавок, що може надходити в організм щодня протягом усього життя людини без суттєвого ризику. Члени JECFA відібрані з наукового співтовариства.

Інша група вчених (Об'єднана зустріч FAO/BOOЗ за залишками пестицидів) дає рекомендації щодо залишків пестицидів.

Спільна комісія FAO/BOOЗ із мікробіологічної оцінки ризику (JEMRA) проводить покрокову наукову оцінку несприятливих впливів на здоров'я харчових отруєнь. Найбільш відома система аналізу ризиків – ХАССП, розроблена цією комісією.

Система обміну інформацією Codex, яка застосовується у випадках критичного становища з харчовими продуктами, *включає:*

1. Ідентифікацію ризику відповідно певного харчового продукту.
2. Організацію пунктів обміну інформацією.

3. Передачу інформації в ФАО, ВООЗ та інші міжнародні організації.

Codex Alimentarius також розробляє зведення правил, які рекомендуються урядам у якості керівництва. Мова йде про зводи правил перевірки тварин до й після забою, склепіння гігієнічних правил, склепіння правил для цілого ряду свіжих і консервованих продуктів, зберігання швидкозаморожених продуктів і натуральних мінеральних вод. Через один зі своїх комітетів Комісія Codex Alimentarius надає послуги з інспекції та сертифікації імпортованих харчових продуктів.

Робота Комісії Codex Alimentarius має більш глибокі наслідки, ніж просто подолання торговельних бар'єрів. Комісія заохочує країни застосовувати етичні методи. Кодекс етики міжнародної торгівлі продовольчими товарами звертається до торгуючих сторін із закликом припинити постачати низькоякісне або небезпечне продовольство на міжнародні ринки.

Основні принципи Угоди СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФС)

Основні принципи Угоди такі:

1. *Гармонізація* Угода про СФС заохочує уряду встановлювати національні СФС заходи, сумісні з міжнародними стандартами, керівними принципами та рекомендаціями. Міжнародні стандарти розробляють:

- у галузі безпеки харчових продуктів – об'єднана Комісія ФАО/ВООЗ – Codex Alimentarius;
- у сфері здоров'я тварин – Міжнародне бюро епізоотії;
- у сфері охорони здоров'я рослин – Міжнародна Конвенція із захисту рослин.

Одна із проблем полягає в тому, що міжнародні стандарти є часто настільки суворими, що багатьом країнам важко застосувати їх на національному рівні. Угода дозволяє країнам використовувати власні стандарти й різні методи інспекції продуктів. Члени Угоди можуть також запроваджувати заходи, що відповідають більш високим стандартам, ніж міжнародні. У цьому випадку країну можна попросити надати наукове виправдання

того, що відповідний міжнародний стандарт не дасть прийнятного рівня захисту. Уряд однієї країни може поставити під сумнів заходи іншої країни.

2. *Недискримінація та національний режим.* Через відмінності в кліматі, різної поширеності шкідників і хвороб, різних умов безпеки їжі не завжди коректно застосовувати ті ж санітарні та фітосанітарні вимоги до товарів, що прибувають із різних країн. Тому СФС заходи іноді змінюються в залежності від країни походження товарів. Це взято до уваги в Угоді. Держави повинні також визнати вільні від хвороб області, які не можуть відповідати політичним кордонам, і адаптувати свої вимоги до товарів із цих областей.

3. *Еквівалентність.* Угода не вимагає віддавати пріоритету торгівлі безпечними товарами. Як тільки країна зупинилася на прийнятному рівні ризику, є безліч альтернативних заходів, які можуть використовуватися, щоб досягти цього захисту (обробка, карантин або строгий огляд). Наприклад, хоча можна заборонити ввезення екзотичного шкідника, обробка товарів також може зменшити ризик і з'явиться меншим обмеженням торгівлі.

4. *Оцінка ризику.* Країни повинні встановити СФС заходів на основі оцінки фактичних ризиків. Угода, зокрема, роз'яснює, які фактори повинні бути прийняті до уваги під час оцінки ризику. Уряди повинні бути послідовні в рішеннях про те, що є безпечним продуктом, здоровими рослиною або твариною. Обмеження повинні застосовуватися тільки в необхідній мірі. Ці обмеження не повинні довільно або невинувато вносити відмінності між країнами, де переважають ідентичні умови. Угода СФС дозволяє вживати запобіжних заходів, негайних заходів у надзвичайних ситуаціях. Відомо багато прикладів, коли на основі наукового свідчення були заборонені виробництво, продаж і імпорт продуктів. Угода СФС не впливає на право країн накладати заборони за цими умовами.

5. *Прозорість.* Уряди повинні повідомити інші країни про введення або перегляд якого-небудь СФС вимоги, яке впливає на торгівлю, а також створити інформаційні центри, через які можна було б дізнатися про нові або існуючі заходи. Вони

також повинні дозволити провести розслідування того, як на території країни застосовуються вимоги до безпеки харчових продуктів, здоров'я тварин і рослин.

Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів

Угода про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію (*Угода АСАА* – Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products) – майбутня угода, яка, на думку Держспоживінспекції, між Україною і ЄС в рамках розпочатого у лютому 2008 року переговорного процесу щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Інтегральною складовою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС будуть положення Угоди про зону вільної торгівлі (Угода про ЗВТ). Згідно із практикою укладання подібних угод, додатком до положень Угоди про ЗВТ є Угода про взаємне визнання сертифікатів відповідності на промислову продукцію (Угода АСАА). Така угода укладається у формі Протоколу щодо оцінки відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА).

Такі угоди укладались Європейським Союзом із країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я і дали змогу продукції, що охоплювалась цими угодами, вільно просуватись на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності.

Термінологічний словник

Директива (Directive) – тип законодавчого акта Європейського Союзу. На відміну від постанови чи рішення, інструментів прямої дії, директива запроваджується через національне законодавство. Вона зобов'язує державу-члена в певний термін ужити заходів, спрямованих на досягнення визначених у ній цілей. Директиви – підпорядкований інструмент, вони повинні відображувати положення договорів, але вони так само, як і договори, мають верховенство над національним правом. Тож якщо якась країна не запровадила вчасно відповідну директиву

до національного законодавства, вона однаково має силу закону в цій країні, і її порушення може бути оскаржено в Суді ЄС.

Європейська угода – *Europe agreement* – особливий тип угод про об'єднання (асоціацію), які Європейський Союз уклав у 1990-х рр. із десятима країнами Центральної та Східної Європи: з Болгарією, Естонією, Латвією, Литвою, Польщею, Румунією, Словаччиною, Словенією, Угорщиною та Чехією. Базуються на дотриманні прав людини, демократії, верховенстві права та ринковій економіці й мають на меті підготувати асоційовані країни до вступу в ЄС.

Правові інструменти *Спільноти Community legal instruments* – Правові інструменти Спільноти – це юридичні засоби, якими, згідно з Договором про заснування Європейської Спільноти, можуть користуватися інституції Спільноти для виконання своїх обов'язків, дотримуючись принципу субсидіарності⁷. Розрізняють такі види правових інструментів:

- постанови (regulations): їх повне й безпосереднє виконання є обов'язковим для всіх країн-членів;
- директиви (directives): обов'язковим для країн-членів є досягнення визначених результатів; положення директиви треба впровадити в національне законодавство, тож є свобода вибору форм і методів застосування;
- рішення (decisions): є обов'язковими для тих, кому вони адресовані (державам-членам, комерційним підприємствам або ж окремим особам);
- рекомендації та думки (recommendations and opinions): не-обов'язкові декларативні інструменти, які демонструють офіційну позицію інституції.

Прапор Європи – *European Flag* – 1985 року Європейська Рада ухвалила рішення, згідно з яким прапор, який доти був символом Ради Європи, став також офіційною емблемою Євро-

⁷ **Субсидіарність** (англ. *Subsidiarity*) – організаційний і правовий принцип, згідно з яким Спільнота (наприклад, ЄС) вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо вони ефективніші за відповідні заходи на національному, регіональному або місцевому рівнях (виняток становлять сфери виняткової компетенції Спільноти); один з основоположних принципів Європейського Союзу.

пейського Союзу. Синє поле із дванадцятьма золотими зірками в центрі, розміщеними по колу, символізує союз народів Європи. Кількість зірок незмінна, коло є уособленням єдності, число 12 – досконалості.

План практичного заняття 5. Роль міжнародних організацій в системі міжнародного технічного регулювання (2 год)

1. Міжнародні угоди та законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання.

2. Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання.

3. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі (GATT). Роль, переваги та недоліки директив Нового та Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції.

Питання для самостійного вивчення

1. Технічні бар'єри в торгівлі. Загальні принципи вільного руху товарів у країнах ЄС.

2. Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі.

3. Угода про технічні бар'єри в торгівлі СОТ (ТБТ).

4. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів.

5. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА).

6. Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання.

7. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі.

8. Роль, переваги та недоліки директив Нового та Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції.

9. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів Codex Alimentarius, об'єднана комісія FAO і ВООЗ.

10. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів.

11. Два підходи доступу української продукції на ринок ЄС.
12. Інформаційні джерела: 1, с. 149–207.

Тема 5. Складові системи міжнародного технічного регулювання

Система стандартизації продукції

Основна мета стандартизації – це оптимальне впорядкування об’єктів стандартизації для прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості продукції, удосконалення організації управління народним господарством, розвиток міжнародного економічного, наукового й технічного співробітництва.

Стандарти та інша нормативна документація відіграють важливу роль під час вирішення технічних, економічних і соціальних проблем країни, тому належить постійно підвищувати науково-технічний рівень чинних стандартів, оновлювати їх із метою заміни застарілих показників і своєчасного відображення вимог народного господарства.

Технічними комітетами України зі стандартизації розроблено понад 500 термінологічних стандартів в усіх галузях діяльності, що дозволило сформулювати основи української науково-технічної термінології.

Основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN. Європейський Комітет зі Стандартизації (CEN) є аналогом ISO, а CENELEC – аналогом IEC і займається стандартизацією в електротехніці, приладобудуванні, електроніці та зв’язку, а CEN – у решті всіх галузей народного господарства країн ЄС.

Існує міждержавна форма стандартизації. У 1992 р. головами урядів СНД підписана Угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології й сертифікації. Відповідно до цієї угоди створена Міждержавна рада зі стандартизації, метрології і сертифікації (МДС). У 1995 р. ISO визнала МДС як міжнародну регіональну організацію зі стандартизації, яка була перейменована в Євразійську організацію зі стандартизації,

метрології і сертифікації (EASC), що має у складі Бюро стандартів (м. Мінськ), Науково-технічну комісію стандартизації. Офіційна мова – російська. За аналогією з міжнародними організаціями зі стандартизації при МДС створено понад 300.

Національна стандартизація. Практично кожна країна має свій національний орган зі стандартизації, який займається розробкою національних стандартів, здійснює гармонізацію національних стандартів із регіональними, розвиває співпрацю з міжнародними й регіональними організаціями зі стандартизації і зацікавленими громадськими організаціями. У нашій країні таким органом є Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів. Втратив чинність: Указ Президента України від 1 жовтня 2002 року № 887 «Про Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики»; Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України.

У Росії таким органом є Держстандарт Росії, у Франції подібні функції виконує Французька асоціація зі стандартизації (AFNOR), у Швеції – Шведська асоціація зі стандартизації (SIS), у Норвегії – Норвезька асоціація зі стандартизації (NS), у Великобританії – Британський інститут стандартів (BSI), у США – Національний інститут стандартів і технологій (NIST) та ін.

Діяльність Держспоживінспекції України у сфері стандартизації: організує і координує роботи із стандартизації і функціонування державної системи стандартизації, установлює загальні організаційно-технічні правила проведення робіт із стандартизації і здійснює міжгалузеву координацію цих робіт, включаючи планування, розробку, видання, розповсюдження і застосування державних стандартів; затверджує державні стандарти України; визначає порядок державної реєстрації нормативних документів із стандартизації; здійснює державну реєстрацію державних стандартів України, галузевих стандартів, стандартів науково-технічних та інженерних товариств; бере участь у проведенні

заходів з міжнародної, регіональної стандартизації відповідно до міжнародних договорів України; організовує формування, ведення і користування Національним автоматизованим інформаційним фондом стандартів. Упровадження в Україні національних стандартів, гармонізованих із міжнародними та європейськими, що є доказовою базою відповідності продукції вимогам директив Європейського Союзу та однією з умов підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції, що є невід’ємним додатком до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. На замовлення Мінекономрозвитку ДП «УкрНДНЦ» щомісяця готує Інформаційний дайджест новин міжнародних і регіональних організацій зі стандартизації й суміжних галузей діяльності за матеріалами офіційних вебсайтів:

- Міжнародної організації зі стандартизації (ISO).
- Міжнародної електротехнічної комісії (IEC).
- Європейського комітету стандартизації (CEN).
- Європейського комітету стандартизації в галузі електротехніки (CENELEC).
- Європейського інституту телекомунікаційних стандартів (ETSI).
- Держстандарту Республіки Білорусь.
- Держстандарту Республіки Казахстан.

Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації. Законом «Про стандартизацію» запроваджується основоположний принцип міжнародної стандартизації – добровільність застосування стандартів, тобто виробник вільний виробляти продукцію за будь-яким чинним в Україні нормативним документом (національним або міждержавним стандартом, технічними умовами).

Перелік гармонізованих (або визнаних гармонізованими) стандартів публікується в Official Journal Європейського Співтовариства (OJEC). Лише з моменту публікації в цьому журналі гармонізовані стандарти вважаються такими, що забезпечують презумпцію відповідності основним вимогам, встановленим європейськими директивами, тобто відповідності європейському законодавству.

Оцінка відповідності – процес, що демонструє відповідність продукту, процесу, сервісних послуг, системи, людини або органу заданим вимогам; інакше кажучи, це стосується релевантних процедур, що демонструють відповідність продукту умовам відповідного законодавчого документа.

У тих випадках, коли законодавство Співтовариства вимагає оцінки відповідності, загально прийнято, що відповідне оцінювання здійснюють державні органи, виробники або органи, що повідомляються.

Оцінка відповідності підрозділяється на «модулі», які охоплюють обмежену кількість різних процедур, що застосовуються до самого широкого переліку продукції. Оцінка відповідності, згідно з модулями, ґрунтується або на участі першої сторони (виробника), або третьої сторони (уповноваженого органу). Модулі пов'язані з етапом розробки продукції або з етапом її виробництва, або з першим і другим етапом разом; зазвичай, відповідно до модуля, продукт підлягає оцінці відповідності на етапі проєктування, а також на етапі його виробництва.

Державний нагляд за підтвердженням відповідності. Підтвердження відповідності продукції є однією зі складових державної технічної політики та спрямована на забезпечення безпеки людини, тварини, майна та охорони довкілля.

Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000

Принципи дотримання економічної інтеграції в ЄС. Економічна інтеграція в ЄС передбачає дотримання чотирьох принципів: вільний рух товарів, вільний рух людей, рух послуг і капіталів.

Вільний рух товарів спирається на такі основні елементи:

- товари, законно вироблені в тій чи тій країні-члені, повинні вільно переміщуватись у межах усього Співтовариства;
- доказ того, що той чи той товар не відповідає одній з основних вимог безпеки й санітарії, є обов'язком країн-членів; виробник не зобов'язаний доводити його відповідність;

– країни-члени мають право втручатися тільки тоді, коли той чи той товар не відповідає одній з основних вимог, що означає зобов'язання країн-членів допускати товари на свої ринки в усіх інших випадках.

Вимоги стандартів ISO/IEC серії 17000 та EN серії 45000 включають такі напрями: керування органів з оцінки відповідності; керування системами якості органів сертифікації та випробувальних (калібрувальних) лабораторій; процедури акредитації; удосконалення компетентності ООВ, міжлабораторні випробування; валідація методик випробувань і калібрувань; метрологічне забезпечення випробувань і калібрувань; процедури оцінювання відповідності за ISO/IEC серії 17000.

Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності. Оцінка відповідності проводиться в декілька етапів (модулів), які можуть виключати один одного. Кожен із модулів переслідує певні цілі й передбачає певну кількість різних процедур, що використовуються стосовно широкого кола товарів, які сертифікуються. Одні модулі стосуються фази розробки (дизайну) товару, інші – фази виробництва, ще інші – обох цих фаз. Кожна директива нового підходу передбачає обов'язкове проходження певних модулів і можливі альтернативні процедури в межах окремих із них.

Проте новий підхід піддається певній критиці через притаманні йому недоліки. Це, зокрема, недостатнє врегулювання певних стандартів (наприклад, щодо акустичних іграшок, велосипедів), низький рівень залучення організацій захисту прав споживачів у процеси прийняття гармонізованих стандартів, добровільний характер дії, повільність процесу прийняття та перегляду стандартів, низький імідж маркування СЕ серед споживачів і ризик зловживання з боку підприємств тощо.

Політика в ЄС з оцінювання відповідності. У країнах ЄС існували значні розбіжності в процедурах підтвердження безпечності виробів: це могло бути як заява-декларація, так і сертифікація третьою стороною. Але в 1985 р. була прийнята директива Ради ЄС про технічну гармонізацію, в якій розмежовується роль основних вимог і стандартів. Основні вимоги обов'язкові

на відмінність від вимог стандартів. Причому, якщо стандарт гармонізований, то продукція, виготовлена за цим стандартом, вважається відповідною основним вимогам. У цьому зв'язку процедура контролю для виробника полегшується. Якщо продукція виготовлена не за гармонізованим стандартом, а відповідно до основних вимог, то необхідним є підтвердження відповідності третьою стороною.

Комплексний підхід наближує перехід до взаємного визнання результатів сертифікації за умови компетентності, високого технічного оснащення і відкритості. Для створення режиму відкритості пропонується забезпечити доступ усіх зацікавлених сторін до інформації про вимоги стандартів, методи випробування, вимоги безпечності виробів. Створений Комісією ЄС банк даних «Сертифікат» містить інформацію про всі існуючі в Європі системи сертифікації, методики випробувань, лабораторії і випробувальні центри та ін.

У межах Угоди про технічні бар'єри в торгівлі ЄС є поборником розробки єдиних глобальних технічних стандартів шляхом уніфікації національних законодавств чи взаємного визнання національних стандартів і процедур, бере активну участь у відповідному комітеті COT.

ЄС підписав низку угод про взаємне визнання технічних стандартів із такими державами, як Японія, Швейцарія, Австралія, Канада, Ізраїль, Нова Зеландія, США. Проте вони не передбачають уніфікації технічних норм та стандартів договірних країн. Згідно з цими угодами відбувається взаємне визнання процедур сертифікації продукції, що суттєво полегшує умови товарообміну між сторонами договору й позбавляє виробників-експортерів продукції необхідності проходити таку процедуру у країні-імпортері.

Директиви ЄС за Новою концепцією визначають способи підтвердження відповідності (модулі), які може використовувати поставник. Право вибору конкретного модуля надається поставнику (виробнику). Для різних стадій життєвого циклу продукції передбачені різні модулі.

На стадії проєктування пропонується модуль В. «Перевірка дослідного зразка».

Заявник пред'являє вповноваженому органу такі документи: зразок виробу (тип), документацію, яка містить опис зразка (концепцію проєкту, креслення, схеми компонентів та ін.); перелік стандартів, які застосовуються повністю або частково; результати розрахунків і експертиз; протоколи випробувань.

Для стадії виробництва пропонується чотири модулі.

Модуль С «Декларація виробника про відповідність продукції (варіант 1)». Виробник заявляє, що вказані ним товари повністю відповідають зразку, який отримав сертифікат «ЕС». Модуль D «Декларація виробника про відповідність продукції (варіант 2)». Модуль E «Декларація виробника про відповідність продукції (варіант 3)». Модуль F «Верифікація (перевірка) уповноваженим органом (варіант 1)».

Сертифікація в ЄС. У 1988 р. у Брюсселі відбувся симпозиум західноєвропейських країн із питань сертифікації і випробувань, на якому були розроблені рекомендації зі створення єдиних для ЄС принципів сертифікації і випробувань. На основі матеріалів симпозиуму Комісія європейських спільнот (КЕС) підготувала резолюцію з питання комплексного підходу до технічних умов, випробувань і сертифікації. Положення цього документа підтверджують початок нового, більш високого ступеня в розвитку підходів ЄС до питань, що стосуються сертифікації і випробувань продукції.

Пропонується підприємствам країн ЄС впровадити системи управління якістю на базі стандартів EN 29001. EN 29002 і EN 29003.

Сім європейських стандартів серії EN 45000 торкаються випробувань, сертифікації і акредитації випробувальних центрів. У них містяться критерії оцінки діяльності випробувальних лабораторій (EN 45001 і EN 45002), оцінки органів з акредитації випробувальних лабораторій (EN 45003). Стандарти EN 45011, EN 45012, EN 45013, EN 45014 містять вимоги до роботи сертифікаційних центрів, органів із сертифікації систем якості та персоналу. У них наводиться й форма декларації постачальника

про відповідність товару вимогам стандарту. Офіційне прийняття цих стандартів як національні дає можливість створювати значну міру довіри до результатів сертифікації й випробувань різних сертифікаційних і випробувальних центрів. На урядовому рівні в країнах ЄС офіційно признаються лише ті центри, які організовують свою діяльність відповідно до євронорм серії 45000.

Сертифікація в СНД. Основним документом, що визначає напрями діяльності із сертифікації в СНД, слугує Угода про проведення погодженої політики у сфері стандартизації, метрології і сертифікації, підписана в 1992 р. На підставі положень Угоди, що стосуються сертифікації, країни співдружності – учасниці.

Оскільки російська Система ГОСТ Р у досить великому ступені гармонізована з міжнародними правилами, країни СНД узяли за основу складання методичних документів із сертифікації російські правила та інші розробки.

Міжнародні та національні стандарти з управління якістю. Міжнародні стандарти якості ISO 9000

ISO 9001 чи ISO 9002? Якість – один із критеріїв, у якому зацікавлені як суб'єкти комерційної діяльності, так і їхні клієнти. Чи називає компанія це «Повним керуванням якістю», «Повною перевіркою якості» чи іншими визначеннями, усі подібні програми прагнуть поліпшувати операційні процеси, виробу й послуги. Але якість може бути дуже суб'єктивним судженням. Ваше уявлення про якісне обслуговування, наприклад, може дуже відрізнятись від уявлення про нього продавця, що обслуговує вас у гастрономі. І гастроном у Бостоні може мати інакший стандарт якості, ніж гастроном у Лос-Анджелесі чи Лондоні.

ISO 9001 чи ISO 9002? Ці два стандарти майже ідентичні; проте ISO 9001 застосовується до компаній, які займаються розробкою виробів або послуг, а також їх виробництвом, установкою або впровадженням. ISO 9002 просто виключає елементи розробки зі схожої моделі перевірки якості.

Система НАССР (аналіз ризиків і критичних контрольних точок, від англ. Hazard Analysis and Critical Control Points) була вперше розроблена й впроваджена в 60-х рр. саме у США на замовлення Національного Аерокосмічного Агентства й застосовувалася для контролю безпеки під час виробництва продуктів харчування для американських астронавтів. За свою більш ніж 40-літню історію існування система НАССР одержала широке поширення у країнах Європи й Америки та стала всесвітньо визнаним методом у забезпеченні безпеки харчової продукції. Система НАССР одержала схвалення спеціалізованих організацій ООН і ЄС, у багатьох європейських країнах (Данія, Німеччина, Франція, Словенія) вимога про впровадження системи НАССР на підприємствах харчової галузі закріплена законодавчо.

ISO 22000:2005 заповнює нішу між ISO 9001:2008 і НАССР, і об'єднує їх вимоги, це перший із серії стандартів, яка такі наступні документи:

ISO/TS 22003:2007 «Системи управління безпекою харчових продуктів. Вимоги до органів, які проводять аудит і сертифікацію систем». Він дає гармонізоване керівництво з акредитації сертифікаційного органу ISO 22000 і визначає правила з аудиту системи менеджменту харчової безпеки на відповідність стандарту.

ISO/TS 22004:2005 «Системи управління безпекою харчових продукти. Настанови з застосування стандарту ISO 22000:2005»; дає важливі рекомендації, які можуть допомогти маленьким і середнім організаціям у всьому світі.

ISO 22005:2007 Простежуваність у ланцюгу кормів і харчовому ланцюгу. Загальні принципи та настанова щодо проектування та розроблення системи. Цей стандарт сумісний із стандартами ISO 14001:2004, OHSAS 18001:2007 та іншими стандартами на системи менеджменту.

Стандарт ISO 22000 розроблений спеціально для того, щоб організації всіх типів, що беруть участь у ланцюгу поставки харчової продукції, могли впровадити систему менеджменту безпеки цієї продукції. До таких організацій належать виробни-

ки сировини й харчових продуктів, компанії, що забезпечують транспортування і зберігання готової продукції, організації роздрібної торгівлі, а також виробники устаткування, пакувального матеріалу, добавок та інгредієнтів.

Світова практика щодо контролю та поліпшення якості харчової продукції. Питання забезпечення якості та безпеки харчових продуктів найбільш гостро виникло у другій половині ХХ ст. Це було пов'язано, насамперед, із безперервним розширенням їхнього виробництва, величезним асортиментом продуктів, що невинно розширюється, і стрімким зростанням виробників. Неможливість 100 % контролю змусила зацікавлені сторони розробляти та приймати такі різні попереджувальні дії, як визначення і впровадження результативних методів контролю (організаційні), розробка відповідного устаткування для виробництва й моніторингу (технічні), а також розробляти й впроваджувати відповідні методики та стандарти (нормативні). Не був забутий і так званий «людський фактор», усіляко була посилена підготовка й навчання персоналу, пов'язаного з виробництвом і моніторингом. Був так само виявлений значний вплив на безпеку продуктів стан екології в районі виробництва. І, на кінець, гостро встало питання із забезпечення результативного й ефективного менеджменту, включаючи менеджмент якості, безпеки і екології. У зв'язку з цим кінець ХХ ст., а особливо його 90-ті рр., ознаменувалися розробкою й виходом великої кількості міжнародних, національних, галузевих стандартів, специфікацій і технічних стандартів, спрямованих на забезпечення якості й безпеки харчових продуктів, а так само їхнього пакування. Початок ХХІ ст. продовжує цю тенденцію. Більше того, ця діяльність підсилюється й розширюється рік у рік.

Стандарт ISO 22000 розроблений спеціально для того, щоб організації всіх типів, що беруть участь у ланцюгу поставки харчової продукції, могли впровадити систему менеджменту безпеки цієї продукції. До таких організацій належать виробники сировини й харчових продуктів, компанії, що забезпечують транспортування і зберігання готової продукції, організа-

ції роздрібної торгівлі, а також виробники устаткування, пакувального матеріалу, добавок і інгредієнтів.

Пізніше на базі концепції ХАССП було розроблено декілька стандартів, які застосовуються в окремих країнах і регіонах або в окремих ланках харчового ланцюга. Найбільш застосовуваними є такі стандарти:

- ISO 22000:2005 «Системи управління безпечністю харчових продуктів Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга» – стандарт, розроблений Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO);

- BRC (British Retail Consortium Global Standard) – британський стандарт асоціації роздрібних торгівців;

- IFS (International Food Standard) – міжнародний стандарт роздрібних торгівців;

- Dutch HACCP – голландський стандарт на систему ХАССП;

- FSSC 22000:2010 – стандарт для виробників окремих категорій харчових продуктів, що поєднує вимоги ISO 22000:2005 та PAS 220:2008, прийнятий об'єднанням спеціалістів із харчової безпеки Global Food Safety Initiative (GSFI).

В Україні з 1 липня 2003 р. діє національний стандарт ДСТУ 4161-2003 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги» та з 1 серпня 2007 року набув чинності національний стандарт ДСТУ ISO 22000:2007 (ідентичний міжнародному стандарту ISO 22000:2005). У зв'язку з певними складнощами виконання українськими підприємствами вимог стандарту ДСТУ ISO 22000 (наприклад, орендовані, а не власні виробничі приміщення) деякий час ці два стандарти будуть діяти паралельно. Процес упровадження ДСТУ ISO 22000 для підприємств, на яких функціонує система управління безпечністю харчових продуктів відповідно до ДСТУ 4161-2003, буде легшим, ніж для підприємств, які розпочинають цю роботу з «нуля», тому що обидва ці стандарти базуються на принципах HACCP і на засадах системного керування.

Слід зазначити, що стандарт ДСТУ ISO 22000 максимально узгоджений із ДСТУ ISO 9001 для уможливлення їх сумісного застосування.

Під час розроблення системи підприємство має змогу використовувати такі настанови:

- ДСТУ-Н ISO/TS 22004:2009 (ISO/TS 22004:2005) Системи управління безпечністю харчових продуктів. Настанова щодо застосування ISO 22000:2019»;

- ДСТУ ISO 22005:2009 (ISO 22005:2007) «Простежуваність у кормових та харчових ланцюгах. Загальні принципи та основні вимоги щодо розроблення та запровадження системи».

- PAS 220:2008 «Програми-передумови харчової безпеки для харчових виробництв» – стандарт, розроблений Британським інститутом стандартів;

- ISO/TS 22002-1:2009 «Програми-передумови для безпечності харчових продуктів. Частина 1. Харчова промисловість».

Сертифікацію системи управління безпечністю харчових продуктів підприємства здійснюють на добровільній основі, з метою демонстрації її відповідності нормативним вимогам, гарантування безпечності продукції та підвищення довіри з боку замовників, споживачів та органів контролю (див. розділ «Сертифікація систем управління»).

Простежуваність (англ. traceability) – це можливість простежити передісторію, застосування або місцезнаходження продукту за допомогою зафіксованої ідентифікуючої інформації.

Системи забезпечення простежуваності дозволяють оперативно та з мінімальними витратами вилучати продукцію в разі виявлення її недоліків на будь-якому етапі виробництва чи постачання, установлювати причини недоліків і вживати необхідних заходів для запобігання подальшого розповсюдження невідповідної сировини та готової продукції.

Принципи простежуваності: доступні технології; засоби системи EAN•UCC.

Унікальна ідентифікація. Автоматична ідентифікація. Глобальний номер товарної позиції (GTIN). Порядковий номер

транспортного пакування (SSCC). Глобальний номер розташування (GLN). Стандартизоване подання номерів партії, дат тощо (ідентифікатори застосування).

Збір і запис даних. Автоматичний збір даних. Штрих кодові символи EAN/UPC, GS1-128.

Організація інформаційних зв'язків та посилань. Електронна обробка даних. Програмне забезпечення. Обмін даними. Електронний обмін даними EANCOM®/XML.

З метою подальшого розвитку можливостей системи GS1 і допомоги користувачам, організація GS1 визначила ключові принципи простежуваності та створила послідовні рекомендації з впровадження, які пов'язують їх із доступними технологіями й відповідними засобами системи GS1.

З розвитком суспільства й харчової індустрії система забезпечення якості та безпечності харчових продуктів постійно удосконалюється. Інтенсифікація і глобалізація сучасного виробництва харчових продуктів і міждержавних торгових відносин обумовили створення міжнародного харчового законодавства з метою впровадження більш жорстких вимог до безпечності харчових продуктів. З цією метою було прийнято Кодекс Аліментаріус (*Codex Alimentarius*).

Кодекс Аліментаріус (по-латині дослівно «Харчовий Кодекс», «Харчовий Закон» чи «Звід нормативів»), що потрібно розуміти як «Законодавство про харчові продукти» або «Звід норм і правил про харчові продукти. Тобто це є збірник стандартів, технічних норм і правил, *методичних указівок* та інших *рекомендацій*, прийнятих міжнародним співтовариством, які викладаються в однаковому стилі й мають як загальний, так і досить конкретний характер. Одні з них стосуються докладних вимог щодо певного харчового продукту чи групи продуктів, інші – здійснення і організації технологічних процесів або роботи державних систем регламентації безпечності харчових продуктів і захисту споживачів.

Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН) – одна з п регіональних комісій ООН, що входить у систему допоміжних органів Економічної і соціальної

ради ООН. Європейська економічна комісія була заснована 1947 року Економічною і соціальною радою ООН (ЕКОСОР) з метою розвитку економічної діяльності і зміцнення економічних зв'язків усередині регіону ЄЕК ООН, а також між цим регіоном і рештою світу. Україна, як правонаступниця УРСР є однією із держав засновниць ЄЕК.

Угода СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (СФС)

Угода про СФС установлює базові правила для стандартів безпеки харчових продуктів та здоров'я рослин і тварин. Усі країни вживають заходів, які гарантують, що харчові продукти безпечні для споживачів і запобігли розповсюдженню шкідників чи хвороб серед тварин і рослин.

Стандарт харчової галузі BRC (British Retail Consortium – Британського Консорціуму Роздрібної торгівлі) було розроблено у 1998 рр. спочатку для постачальників фірмової продукції, а потім став широко використовуватися в низці інших галузей харчової промисловості, включаючи підприємства ресторанного господарства та виробників сировини. У подальшому стандарт став незамінним для всіх організацій галузі. Застосування стандарту за межами Великобританії зробило його глобальним, і не лише з метою оцінки постачальників, але і як основа для виробництва харчових продуктів і планування перевірок. Стандарт BRS спрямований на забезпечення безпеки продукції і встановлює, поряд із вимогами до системи НАССР, вимоги до системи менеджменту якості й гігієни виробничого середовища. Стандарт передбачає два рівні сертифікації: основний (базовий) і вищий. Низка міжнародних підприємств вимагає застосування цього стандарту. Він також прийнятий організацією роздрібної торгівлі Global Food Safety Initiative (GFSI) – Глобальною ініціативою харчової безпеки – у якості рівноцінного відносно інших стандартів безпеки харчових продуктів.

Стандарт IFS (International Food Scheme) – Міжнародна схема сертифікації в харчовій галузі. Стандарт розроблено ініціативною групою провідних компаній роздрібної торгівлі

Німеччини (Hauptverband des Deutschen Einzelhandels) з метою створення єдиного базового стандарту проведення аудитів систем управління безпекою.

Стандарт GlobalGAP – це система, яка гарантує безпечність вирощеної продукції. Основною відмінністю від інших стандартів є оцінка безпечності не вирощеного продукту, а відстеження і оцінка всього технологічного циклу. Іншими словами, якщо вирощування проводиться відповідно до чітко встановлених норм і технологічних регламентів, отримана продукція буде безпечною. Для кінцевої перевірки проводиться аналіз продукції на вміст залишків пестицидів та агрохімікатів. Сертифікат GlobalGAP є свідченням належного рівня аграрного виробництва. Він забезпечує для фермера ряд суттєвих переваг, а саме: Комерційні переваги: продукція, сертифікована за даним стандартом, є безпечною для споживання, а тому користується більшим попитом, що значно полегшує збут.

GlobalGAP – це приватна організація, яка створює добровільні сертифікатні стандарти сільськогосподарської продукції. Ці стандарти гарантують споживачам, що продукцію було вироблено на сільськогосподарських підприємствах, які мінімізують шкідливий вплив на довкілля, забезпечують безпечні умови роботи своїх працівників та намагаються зменшувати кількість хімічних обробок.

«GlobalGap» слугує інструкцією для землеробських господарств, для правильної (Good) агрономічної (Agronomical) практики (Practice). «GlobalGap» включає цілорічні інспекції землеробів, у тому числі неоголошений контроль. У сертифікацію «GlobalGap» уже включились сільськогосподарські підприємства більш ніж у 80 країнах світу.

Система швидкого обміну інформацією про небезпечні товари (система Rapex). Система RAPEX почала функціонувати у 2004 р. З моменту її запуску кількість товарів, визнаних небезпечними, збільшилася вчетверо. У 2009 р. список товарів, заснований на даних системи швидкого обміну інформацією про небезпеку непродовольчих товарів RAPEX, збільшився порівняно з показником 2008 р. на 7 %.

Суть, принципи Нового підходу до ринкового нагляду. Первинний імпульс до гармонізації національних норм і стандартів у Співтоваристві дали Директива Комісії 70/50 та справа «Dassonville». Вони трактували технічні перешкоди для торгівлі між країнами-членами Співтовариства як заходи, які мають рівнозначний до кількісних обмежень ефект і повинні бути усунені відповідно до ст. 28 Договору. Проте до середини 1980-х рр. процеси гармонізації відбувалися вкрай повільно. Причинами цього стали, по-перше, технічна складність процесу, обумовлена необхідністю формувати єдині норми для кожної категорії товарів і, по-друге, прийняття відповідних директив Ради мало відбуватись одноголосно. Проте ці труднощі були вирішені шляхом прийняття 7 травня 1985 року. *Резолюції Ради про новий підхід до технічної гармонізації і стандартизації.*

Правове поле ринкового нагляду в ЄС складається із двох компонентів:

1. Горизонтальний компонент, що встановлює загальні принципи ринкового нагляду:

Директива 2001/95/ЄС про загальну безпечність продукції.

Регламент 765/2008 щодо вимог до акредитації та ринкового нагляду.

Директива 85/374/ЄЕС щодо відповідальності за дефектну продукцію.

Модульний підхід до оцінки відповідності та маркування знаком CE.

2. Вертикальний (або секторний) компонент, що встановлює правила ринкового нагляду для окремих типів продукції. До нього належать директиви Нового та Глобального підходів, а також директиви старого підходу, що регулюють обіг окремих категорій товарів у межах єдиного ринку.

Слід розмежувати поняття «європейські стандарти» та «гармонізовані стандарти». Під гармонізованими стандартами розуміють європейські стандарти, погоджені з Європейською комісією та схвалені останньою після погодження з усіма державами-членами ЄС. Усунення перешкод для руху товарів, пов'язаних з існуванням різних технічних норм і стандартів у держа-

вах-членах, забезпечується у Співтоваристві двома способами: шляхом гармонізації національних стандартів через прийняття та імплементацію⁸ єдиних норм комунітарного права⁹ у цій сфері; шляхом упровадження принципу взаємного визнання.

Термінологічний словник

Гармонізовані стандарти; еквівалентні стандарти – стандарти на один і той самий об’єкт, затверджені різними органами стандартизації, які забезпечують взаємозамінність виробів, процесів і послуг чи загальне однозначне розуміння результатів випробування або інформації, що подається відповідно до цих стандартів.

Державна система стандартизації – це система, яка визначає основну мету та принципи управління, форми та загальні організаційно-технічні правила виконання всіх видів робіт зі стандартизації.

Кодекс Аліментаріус (Codex Alimentarius) – збірник міжнародно схвалених і поданих в однаковому вигляді стандартів на харчові продукти, розроблених під керівництвом FAO/WHO, спрямованих на захист здоров’я споживачів і гарантування чесної практики в торгівлі ними. Підготовлений та виданий Комісією Кодексу Аліментаріус.

Консенсус – загальне погодження, яке характеризується відсутністю суттєвих заперечень стосовно важливих питань у більшості зацікавлених сторін і яке є процесом, коли намагаються врахувати думки всіх сторін і дійти згоди з будь-яких суперечливих питань.

⁸ **Імплементація** (лат. *impleo* – «наповнюю», «виконую») – здійснення, виконання державою міжнародних правових норм. Кожна держава сама визначає методи й засоби імплементації. У міжнародному договорі також може бути передбачена необхідність видання закону чи іншого акта для його здійснення.

⁹ Комунітарне право слід розглядати як частину права ЄС, хоча нині точиться дискусія стосовно природи комунітарного права. Дехто з науковців вважає його частиною міжнародного права, а дехто – частиною національного права. Їх опоненти схильні до того, що це право є самостійною, унікальною правовою системою, яка творить автономний правопорядок, що відрізняється від національного та міжнародного права. Окремі дослідники називають його третьою сферою.

Міжнародна стандартизація – стандартизація, участь у якій є відкритою для відповідних органів всіх країн.

Настанова; зведення правил – нормативний документ, що рекомендує практичні прийоми чи методи проектування, виготовлення, монтажу, експлуатації або утилізації обладнання, конструкцій чи виробів. Настанова може бути стандартом, частиною стандарту або іншим, не залежним від стандарту, документом.

Національна стандартизація – стандартизація, яка проводиться на рівні однієї держави.

Нормативний документ – документ, що встановлює правила, загальні принципи чи характеристики різного виду діяльності або її результатів.

Об'єкт стандартизації – об'єкт, що має бути застандартизованим.

Обов'язковий стандарт – стандарт, застосування якого є обов'язковим під дією основного закону чи неодмінного посилання в регламенті.

Регіональна стандартизація – стандартизація, участь у якій є відкритою для відповідних органів країн лише одного географічного або економічного регіону.

Регламент – прийнятий органом влади нормативний документ, що передбачає обов'язковість правових положень.

Стандарт – створений на основі консенсусу та ухвалений визнаним органом нормативний документ, що встановлює для загального й багаторазового користування правила, настановні вказівки або характеристики різного виду діяльності чи її результатів і спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері та доступний широкому колу споживачів. Стандарт може бути міжнародним, регіональним, міждержавним і національним.

Стандартизація – діяльність, що полягає у встановленні положень для загального й багаторазового користування стосовно розв'язання існуючих чи можливих проблем і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості за таких умов.

Технічний регламент – регламент, що містить технічні вимоги або безпосередньо, або через посилання на стандарт, технічні умови, настанову, їхній зміст.

Технічні умови – нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким мають відповідати виріб, процес чи послуга. Вони можуть бути стандартом, частиною стандарту або окремим документом.

Уніфікація – вибір оптимальної кількості різновидів продукції, процесів, послуг, значення їх характеристик.

Уніфіковані стандарти – гармонізовані стандарти, які є ідентичними за змістом, але не ідентичні за формою подання.

План практичного заняття 6. Складові системи міжнародного технічного регулювання (2 год)

1. Система стандартизації продукції. Основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN. Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації.

2. Система оцінки відповідності. Основні завдання Програми інтеграції України до Європейського Союзу у сфері підтвердження відповідності. Визнання результатів робіт з оцінки відповідності як шлях усунення технічних бар'єрів у торгівлі.

3. Завдання та мета державної політики у сфері підтвердження відповідності. Мета, принципи та завдання підтвердження відповідності. Підтвердження в законодавчо регульованій та законодавчо не регульованій сферах: особливості, організація, відповідальність, планування та здійснення. Державний нагляд за підтвердженням відповідності.

4. Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000. Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності.

Питання для самостійного вивчення

1. Політика в ЄС з оцінювання відповідності. Комплексний підхід до взаємного визнання результатів сертифікації. Європейські модулі на стадіях життєвого циклу продукції. Модулі на

стадії проектування. Модулі на стадії виробництва. Модулі на об'єднаній стадії проектування і виробництва.

2. Системи управління безпечністю та якістю товарів і послуг. Міжнародні й національні стандарти з управління якістю. Правозастосування системи HACCP та ISO 22000. Розвиток систем простежуваності для харчової продукції. Відносини із WHO/FAO (Кодекс), ОЕСР, ЄЕК ООН та СОТ/СФС.

3. Стандарти BRС, IFS, GlobalGap, програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX тощо.

4. Система ринкового нагляду. Суть, принципи Нового підходу до ринкового нагляду (резолюція Ради Європи від 07.05.1985 р.). Директива щодо акредитації та ринкового нагляду. Директива щодо регламентів для акредитації та ринкового нагляду у зв'язку з реалізацією продукції.

Інформаційні джерела: 1, с. 208–292.

Контрольні запитання

1. Система стандартизації продукції: основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN. Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації.

2. Система оцінки відповідності: державний нагляд за підтвердженням відповідності.

3. Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000. Принципи дотримання економічної інтеграції у ЄС. Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності.

4. Політика в ЄС з оцінювання відповідності: комплексний підхід до взаємного визнання результатів сертифікації.

5. Європейські модулі на стадіях життєвого циклу продукції: модулі на стадії проектування; модулі на стадії виробництва; модулі на об'єднаній стадії проектування і виробництва.

6. Сертифікація в ЄС, Сертифікація в СНД.

7. Системи управління безпечністю та якістю товарів і послуг: Міжнародні та національні стандарти з управління якістю.

Правозастосування системи HACCP та ISO 22000. Світова практика щодо контролю та поліпшення якості харчової продукції. Розвиток систем простежуваності для харчової продукції. Відносини із WHO/FAQ (Кодекс), ОЕСР, ЄЕК ООН; COT/СФС.

8. Стандарти BRС, IFS, GlobalGap, програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX. Стандарт харчової галузі BRC. Стандарт IFS. Стандарт GlobalGap. Програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX.

Тема 6. Україна в системі міжнародної технічної допомоги. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання

Завдання та реалізація спільного Плану дій «Україна Європейський Союз» щодо вдосконалення національної системи технічного регулювання та споживчої політики і наближення відповідного українського законодавства, норм та стандартів до законодавства ЄС

Формування системи технічного регулювання в Україні

Зі вступом у 2008 р. до Світової організації торгівлі (COT), Україна прийняла правила гри, які діють на світовому ринку й, із метою подолання технічних бар'єрів у торгівлі із країнами-членами COT, взяла на себе зобов'язання реформувати національну систему технічного регулювання. Відомо, що Україна приводить національну систему технічного регулювання до визнаної у світі, європейської моделі, тобто до норм і правил, які прийняті у країнах-членах ЄС.

Із прийняттям Верховною Радою законів «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», національна система технічного регулювання почала адаптуватися до міжнародних, у першу чергу, європейських вимог. Основну увагу сконцентровано на впровадженні європейських директив «Нового підходу», гармо-

нізації національних стандартів з міжнародними та європейськими. Установлено, що європейські директиви впроваджуються в Україні в якості технічних регламентів.

Технічний регламент як нормативно-правовий акт прийнятий органом державної влади, встановлює обов'язкові вимоги щодо усунення загрози для національної безпеки; захисту життя, здоров'я та майна людини; захисту тварин, рослин та довкілля та ін. Під кожний затверджений регламент слід оприлюднювати перелік національних стандартів, що забезпечують відповідність до вимог регламентів.

Принципи «Глобального підходу» запроваджені в Україні «Технічним регламентом модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах» і застосовані в усіх інших технічних регламентах. Нині в Україні прийнято 30 технічних регламентів, які розмішені на сайті gssu.gov.ua у розділі «Регуляторні акти та технічні регламенти».

Відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, у лютому 2008 роках було розпочато переговорний процес щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інтегральною складовою якої є положення Угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ). Виходячи з європейської практики укладання подібних угод, невід'ємним додатком до положень Угоди про ЗВТ має бути Протокол щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції АСАА (угода про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію).

Такі угоди укладались ЄС із країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я, і дали змогу продукції, що охоплювалась цими угодами, вільно просуватись на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності.

У рамках плану дій АСАА було визначено й погоджено з європейською стороною чотири пріоритетні сектори української промисловості (низьковольтне обладнання, машини та механізми, прості посудини високого тиску, електромагнітна суміс-

ність), у яких здійснюватиметься доступ продукції на ринки сторін на основі дії Угоди АСАА.

Технічне регулювання електротехнічної галузі в Україні

Діяльність УкрТЕСТ

Продукція та послуги, у яких використовується електрична енергія, вимагають високого рівня захисту споживача. З метою гармонізації законодавства держав-членів ЄС стосовно електричного обладнання Радою Європи на принципах «Нового та Глобального» підходів було прийнято директиву 73/23/ЕЕС (це перевидана директива 2006/95/ЕС), яка охоплює всі чинники небезпеки, які можуть виникати за використання електрообладнання. Саме з урахуванням вимог цієї директиви в Україні прийнято «Технічний регламент із підтвердження відповідності безпеки низьковольтного обладнання», який розроблено фахівцями Українського науково-технічного інституту випробувань та сертифікації електрообладнання (УкрТЕСТ), що діє у складі державного підприємства Укрметртестстандарт (Київ). Компетентність і технічні можливості УкрТЕСТ підтверджені відповідною акредитацією Національного агентства з акредитації України (НААУ).

УкрТЕСТ єдина в Україні організація, яка нотифікована в Міжнародній системі сертифікації ІЕСЕЕ в якості Українського національного сертифікаційного органу й випробувальної лабораторії із правом видавати та визнавати міжнародні сертифікати у схемі СВ ІЕСЕЕ. Видані інститутом сертифікати визнаються в 54 індустріально розвинених країнах світу, що входять до системи ІЕСЕЕ, яка створена Міжнародною електротехнічною комісією (ІЕС) для сприяння міжнародній торгівлі електрообладнанням, призначеним для використання в побуті, виробничих приміщеннях, майстернях, закладах охорони здоров'я та подібних місцях, де користувачами такої техніки є переважно непідготовлені пересічні споживачі.

Міжнародне визнання УкрТЕСТ і підписання ряду угод про взаємне визнання робіт із сертифікації продукції з нотифіко-

ваними органами країн ЄС (Німеччина, Польща, Чехія, Словачія) створили умови для вітчизняних виробників електротехнічної продукції для виходу на зарубіжні ринки за суттєвого зниження фінансових і часових витрат. Під час поставок продукції у країни ЄС виробники можуть використовувати результати випробувань та сертифікації, проведеної в УкрТЕСТ, у ході формування технічного файлу документації, підготовці декларації в маркуванні знаком СС.

Для подальшого науково-технічного розвитку УкрТЕСТ та доведення його до необхідного сучасного рівня, наприкінці 2009 року в ДП «Укрметрестестстандарт» уведено в дію новий, збудований за власні кошти, інженерно-лабораторний корпус загальною площею 3 400 м², який розрахований на одночасну роботу 200 працівників. У споруді розміщені сучасні комплекси: із загальнотехнічних випробувань (у складі ділянок кліматичних і механічних випробувань); із випробувань на безпеку електропобутової, електронної та медичної техніки; із випробувань на електромагнітну сумісність. На даху будівлі розміщена пласка «відкрита площадка» для проведення вимірювань електромагнітного поля, яка відповідає вимогам міжнародних і національних стандартів із випробувань показників електромагнітної сумісності електрообладнання, а над нею радіо прозоре повітряне опорне приміщення з підігрівом для проведення випробувань у зимовий час.

Крім технічного регламенту з безпеки низьковольтного обладнання, УкрТЕСТ, у визначеному законодавством України порядку, призначений на виконання робіт з оцінки відповідності продукції вимогам інших технічних регламентів, розроблених на основі директив ЄС «Нового підходу», як-то: ТР з електромагнітної сумісності; ТР максимально дозволеного споживання електроенергії холодильними приладами; ТР засобів індивідуального захисту; ТР радіообладнання і телекомунікаційного кінцевого (термінального) обладнання; ТР обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні; ТР щодо медичних виробів.

Аналіз ситуації в галузі дії у визначених Угодою АСАА сферах економіки характеризується наступним.

Стандартизація

У розвинених країнах світу проблемами стандартизації в галузі електротехніки переймаються національні комітети Міжнародної електротехнічної комісії. Розвивається стандартизація в цих країнах переважно за рахунок активної участі великих промислових підприємств, асоціацій та союзів, експортерів, органів із підтвердження відповідності і ін. основних споживачів стандартів. В Україні фінансування робіт зі стандартизації проводиться в основному за рахунок коштів держбюджету й інші джерела практично не залучаються.

Однак, держава не в змозі вирішувати усі питання стандартизації за свій рахунок, унаслідок чого має місце хронічне відставання національної нормативної бази, гармонізованої з міжнародними та європейськими стандартами. Разом із тим розгляд і голосування проєктів міжнародних стандартів ІЕС технічними комітетами зі стандартизації України проводиться не компетентно та без визначення національних відмінностей економіки країни, а тому в результаті гармонізації розробляються національні стандарти типу «модифікований» та «нееквівалентний». Це зводить нанівець процес гармонізації.

Підтвердження відповідності

У багатьох випадках, особливо для потенційно небезпечної продукції, держава та споживач мають бути впевнені, що вона виробляється відповідно до встановлених вимог і має прийнятний на сучасному етапі світової практики рівень безпечності. Для цього встановлюють процедуру оцінки відповідності органами із сертифікації, яка в загальному передбачає визначення характеристик продукції, запевнення у відповідності (сертифікат відповідності, декларація про відповідність), реєстрацію та інспектування.

Технічні регламенти, що розповсюджуються на електротехнічну продукцію, основною формою підтвердження відповід-

ності передбачають декларування відповідності виробником, а не обов'язкову сертифікацію, що не потребує залучення органів з оцінки відповідності. Допомога цих органів може знадобитись у випадках, коли декларант самостійно не може визначитись із вибором доказової бази, не має достатньої інформації щодо гармонізованих стандартів та їх національних відмінностей, не може самостійно провести випробування, має проблеми із заповненням декларації та ін. З метою надання технічної допомоги в сфері дії кожного технічного регламенту в нашій країні призначені консультативно-методичні центри, які мають в наявності технічно компетентний персонал та високооснащену випробувальну базу, національне та міжнародне визнання. Одним з таких центрів і є УкрТЕСТ.

Акредитація. Універсальний інструмент формування довіри до діяльності органу з оцінки відповідності (ООВ) його акредитація, тобто офіційне визнання, на основі міжнародних вимог до компетентності (лат.: відповідаю, підходжу).

З 1 січня 2010 р. набуло чинності прийняте Європарламентом та Радою розпорядження, яким установлюються правові рамки застосування акредитації в якості інструменту для гармонізації європейського ринку, і згідно з яким у кожній країні повинен бути створений лише єдиний Національний орган з акредитації. Діяльність таких органів повинна контролюватись Європейською асоціацією з акредитації (EA). У нашій країні таким органом є Національне агентство з акредитації України (НААУ).

Саме НААУ науково-технічною комісією з акредитації Міждержавної Ради зі стандартизації, метрології та сертифікації СНД доручена розробка «Угоди про взаємне визнання робіт з акредитації органів з оцінки відповідності» для країн СНД. Основним завданням НААУ як складової національної системи технічного регулювання є його приєднання до EA в секторах: органи сертифікації продукції, органи сертифікації систем управління, калібрувальні та випробувальні лабораторії. У листопаді 2009 року НААУ підписано Угоду з EA про визнання акредитації у сфері сертифікації персоналу, що дає можливість найближчим часом вирішувати питання щодо визнання та в інших сферах акредитації.

Сучасний стан та напрями розвитку технічного регулювання у світовому суспільстві й Україні

Процеси глобалізації у світі та поширення концепції вільної торгівлі викликали потребу в узгодженні та уніфікації процедур і вимог, що застосовуються до товарів і послуг та транскордонної торгівлі ними. Вищезазначена тенденція не обминула й систему технічного регулювання, що складається з таких сфер, як метрологія, стандартизація, оцінка відповідності та акредитація органів з оцінки відповідності.

1. Визначення поняття технічного регулювання, його функції та роль у міжнародних торгових відносинах.

Технічне регулювання (ТР) – це встановлення правових стосунків між суб'єктами ринку в цілях запобігання:

а) вступу на ринок недоброякісної, потенційно небезпечної, фальсифікованої і контрафактної продукції;

б) діям, що вводять в оману покупців, шляхом установлення обов'язкових і добровільних вимог до продукції і здійснення заходів за оцінкою її відповідності цим вимогам.

Взаємодія виробників, покупців і продавців на ринку – це багато в чому суперечливий процес. Головне полягає в тому, що мають бути забезпечені, з одного боку, безпека життя і здоров'я громадян та охорона довкілля, а з іншою – вільне переміщення товарів на території країни, відсутність необґрунтованих бар'єрів. Пошук рівноваги в цій сфері є найважливішим завданням держави, вирішення якого значною мірою досягається ефективністю функціонування системи ТР.

Стан системи технічного регулювання свідчить про технологічний прогрес будь-якої країни, конкурентоспроможність її продукції, а також про репутацію й технічну спроможність її виробників та оцінювачів відповідності. Ця система утворює своєрідний трикутник, основою якого є стандартизація та метрологія, серединою – оцінка відповідності (сертифікація), а вершиною – акредитація органів з оцінки відповідності, яка гарантує технічну компетентність оцінювачів відповідності.

В умовах глобалізації світової економіки всі складові сфери системи технічного регулювання демонструють тенденцію до уніфікації, одночасно надаючи додаткову гнучкість виробникам, які суворо конкурують між собою. У той час як метрологія вже давно стала предметом міжнародної уніфікації, сфери стандартизації, оцінки відповідності та акредитації органів з оцінки відповідності були визнані технічними бар'єрами в торгівлі переважно у другій половині ХХ ст., особливо починаючи із 70-х рр. ХХ ст., коли і розпочався процес їхньої гармонізації.

Для усунення технічних бар'єрів у торгівлі в рамках СОТ було укладено Угоду про технічні бар'єри в торгівлі та Угоду про застосування санітарних і фітосанітарних заходів. Цими угодами передбачається усунення технічних перешкод у міжнародній торгівлі, гармонізація технічних вимог і процедур у різних країнах, а також заохочується укладення угод про взаємне визнання (чи еквівалентність) між країнами та їхніми об'єднаннями.

Нижче подається короткий опис кожної сфери технічного регулювання та тенденції, що спостерігаються в них останнім часом:

1а) **Метрологія** (від лат. *metros* – міра, вимірювальний інструмент).

Метрологія є фундаментом усієї системи технічного регулювання, має на меті забезпечити однаковість вимірювань на всій території країни, а також їхню точність і надійність. У сфері метрології існують численні документи, що встановлюють вимоги до вимірювальних засобів і правила вимірювання. Метрологічний стан засобів, якими користуються виробники та оцінювачі відповідності, а також їх відповідність установленим вимогам та еталонам періодично перевіряються або спеціалізованим державним органом, або виробником, або ж самим оцінювачем відповідності.

Метрологія вже тривалий час є предметом міжнародної гармонізації. Як наслідок, навіть країни, що розвиваються, користуються сучасними метрологічними системами, що включають схеми порівняння еталонів усередині країни та між країнами й

дають можливість передачі точності вимірювань із первинних через вторинні до третинних і робочих еталонів.

16) Стандартизація.

Стандартизація забезпечує сумісність і взаємозамінність продукції та її комплектуючих, однаковість виробничих процесів, безпеку продукції, а також, наскільки можливо, якість виробів. Зазвичай, стандарти, прийняті у країні, повинні відображати рівень наявної технології.

На міжнародному рівні стандартизація вже давно є предметом діяльності таких міжнародних організацій, як Міжнародна електротехнічна комісія (з 1906 року) та Міжнародна організація зі стандартизації (з 1946 року). Існують також чисельні регіональні організації з питань стандартизації, які займаються встановленням стандартів на регіональному рівні, наприклад європейські аналоги Міжнародної організації із стандартизації та Міжнародної електротехнічної комісії – CEN і CENELEC. Стандартизація певних видів продукції, наприклад продовольчих товарів, на міжнародному рівні підпадає під компетенцію спільної Комісії ФАО/ВООЗ, Кодекс Аліментаріус.

У 70-х рр. XX ст. стандарти були визнані технічними бар'єрами в торгівлі, внаслідок чого члени ГАТТ/СОТ об'єднали свої зусилля, щоб запровадити певні підходи для вирішення цієї проблеми. Отже, останнім часом у сфері стандартизації спостерігаються такі тенденції:

- перехід від обов'язкового характеру стандартів до їх добровільного застосування; усі обов'язкові вимоги до продукції, процесів і послуг, які переважно стосуються безпеки, мають бути викладені в технічних регламентах;
- активне поширення міжнародних стандартів, включаючи вимогу розробляти, де можливо, технічні регламенти на основі відповідних міжнародних стандартів;
- відкритість і прозорість розробки стандартів і технічних регламентів на основі Кодексу усталеної практики підготовки, прийняття та застосування стандартів (Додаток 3 до Угоди про технічні бар'єри в торгівлі);

- заохочення обміну інформацією у сфері стандартизації;
- розширення процесів стандартизації від установлення технічних вимог до продукції до розробки стандартів для процесів і систем, наприклад, стандарти серії ISO 9000 для систем управління якістю, стандарти серії ISO 14000 для систем управління довкіллям, система аналізу ризиків та точок критичного контролю для виробництва продовольчих товарів, належна виробнича практика для виробництва лікарських засобів та ін.

1в) **Оцінка відповідності** (сертифікація) (від лат. Certum – вірно та facere – робити). Оцінка відповідності – діяльність, пов’язана з визначенням того, що продукція, системи якості, системи управління якістю, системи екологічного управління, персонал відповідають вимогам, установленим законодавством.

Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» (цей Закон визначає правові, організаційні та економічні засади акредитації органів з оцінки відповідності в Україні) також визначає:

- орган з оцінки відповідності, випробувальна або калібрувальна лабораторія, орган із сертифікації, орган із контролю, які провадять діяльність у сфері оцінки відповідності продукції, процесів, послуг і персоналу вимогам, установленим законодавством;
- акредитаційну процедуру, у ході якої національний орган з акредитації документально засвідчує компетентність юридичної особи чи відповідного органу з оцінки відповідності виконувати певні види робіт (випробування, калібрування, сертифікацію, контроль);
- орган з контролю орган, який здійснює оцінювання відповідності шляхом спостережень і висновків, які супроводжуються відповідними вимірами, випробуваннями й калібруванням.

Оцінка відповідності різних видів продукції, процесів і послуг може здійснюватися у формі:

- самооцінки (оцінка першою стороною), коли виробник самостійно оцінює відповідність його продукції чи послуг установленим вимогам і видає декларацію відповідності;

- оцінки другою стороною, коли така відповідність перевіряється покупцем продукції чи послуг;
- оцінки третьою стороною, коли відповідність перевіряється незалежною третьою стороною (сертифікація). Остаточною метою оцінки відповідності є гарантування безпеки та якості продукції її кінцевим споживачам, а також допомога їм у здійсненні поінформованого вибору.

Оцінка відповідності може здійснюватися або обов'язково, або добровільно. У той час як обов'язкова оцінка відповідності, зазвичай, обмежується безпекою певних видів продукції, добровільна сертифікація покликана покращити репутацію виробника та здійснити незалежну перевірку якості його продукції, а також допомогти споживачам зробити поінформований вибір.

Зазвичай, держави або затверджують переліки продукції, що підлягає обов'язковій оцінці відповідності, або встановлюють в окремому законодавчому акті вимогу щодо обов'язкової оцінки відповідності певних товарів. Така продукція утворює так звану законодавчо регульовану сферу. Товари, для яких не встановлено вимог щодо оцінки їхньої відповідності, можуть бути сертифіковані добровільно. Вони утворюють законодавчо нерегульовану сферу. Однак навіть якщо державою не встановлені обов'язкові вимоги сертифікації відповідності товарів, багато покупців, які мають добру репутацію на ринку (підприємства оптової та роздрібної торгівлі, постачальники) для мінімізації власних ризиків часто вимагають від виробників проходження незалежної перевірки відповідності їхньої продукції та надання супровідних сертифікатів відповідності для такої продукції, виданих третьою стороною. Таким чином, ринок накладає на виробників зобов'язання завірення покупця в якості його продукції за допомогою третьої сторони. Хоча така сертифікація належить до добровільної сфери, оскільки ця вимога не встановлена законом, більшість виробників змушені дотримуватися вимог покупців, щоб залишатися на ринку та зберігати свою ринкову частку. Саме тому така добровільна сертифікація, по суті, набирає рис обов'язкової, але такої, що вимагається покупцями, а не державою.

Як Угода про технічні бар'єри в торгівлі, так і Угода про застосування санітарних і фіто санітарних заходів заохочують гармонізацію процедур оцінки відповідності та взаємного визнання результатів обов'язкової оцінки відповідності, а також вимагають повідомляти СОТ про чинні процедури оцінки відповідності, оскільки вже давно було визнано, що вони можуть представляти значну перешкоду для міжнародної торгівлі. Проте багато країн здійснюють процес укладення угод про взаємне визнання досить повільно або ж взагалі є неохочими до цього.

1г) Акредитація органів з оцінки відповідності.

Акредитація органів з оцінки відповідності має засвідчувати технічну компетентність органів із сертифікації та лабораторій, які діють на ринку надання послуг у сфері оцінки відповідності.

Зазвичай, для підтвердження своєї компетентності акредитації потребують такі категорії органів із сертифікації та лабораторій:

- випробувальні та калібрувальні лабораторії;
- органи із сертифікації продукції та послуг;
- органи із сертифікації систем управління якістю та систем управління довкіллям;
- органи із сертифікації персоналу;
- органи контролю.

Акредитація органів з оцінки відповідності є, по суті, добровільною: вона допомагає здобути репутацію на ринку послуг сертифікації та випробувань, а також збільшити клієнтську базу. Однак як уряди, так і широко визнані системи добровільної сертифікації часто вимагають, щоб лабораторії та органи із сертифікації пред'являли атестат акредитації, виданий авторитетним органом з акредитації, для одержання повноважень на діяльність у законодавчо регульованій (обов'язковій) сфері або в рамках широко визнаної добровільної системи сертифікації.

Акредитація може здійснюватися або спеціалізованими органами, наприклад окремо для випробувальних і калібрувальних лабораторій та для органів із сертифікації, або єдиним націо-

нальним органом з акредитації для всіх видів лабораторій та органів із сертифікації. Останній підхід є більш економним і заохочується на певних регіональних рівнях, наприклад у Європі.

Акредитація органів з оцінки відповідності може значно полегшити шлях до укладання угод про взаємне визнання, що передбачається Угодою про технічні бар'єри в торгівлі і, таким чином, посприяти усуненню технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Однак це можливо лише за умови, що національні органи з акредитації, які діють як у країнах-експортерах, так у в країнах-імпортерах, використовують аналогічні принципи та підходи у своїй діяльності, що забезпечує надійність результатів акредитації. Таким чином, виникає потреба заснування міжнародних і регіональних організацій акредитації, які б установлювали спільні та однакові критерії діяльності для своїх членів – національних органів з акредитації. Існують дві такі організації: Міжнародна конференція з акредитації лабораторій та Міжнародний форум з акредитації. На європейському рівні існує така регіональна організація акредитації, як організація Європейської співпраці з акредитації (ЄА). Усі члени цієї організації беруть участь у діяльності Міжнародної конференції з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації.

Стислий опис системи технічного регулювання в Україні до проведення реформ. Україна багато разів заявляла про те, що її вступ до СОТ і, урешті-решт, до ЄС є стратегічною метою країни. Для досягнення цих цілей Україна потребує, поряд із здійсненням інших кроків, привести свою систему технічного регулювання у відповідність до міжнародних і європейських вимог. Перші спроби запровадити систему технічного регулювання, яка б відповідала міжнародній практиці, були зроблені в 1993 р., коли було видано Декрети Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» та «Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення». Так було створено державну систему сертифікації продукції УкрСЕПРО. Однак через неправильне розуміння принципів, які лежать в основі міжнародного досвіду, відсут-

ність належного фінансування й намагання державних установ, організацій та підприємств забезпечити для себе отримання регулярної плати за сертифікацію, українська система технічного регулювання була спотворена, зберігаючи деякі найгірші риси радянської системи та створюючи додаткове навантаження для підприємців.

У березні 1997 року Кабінет Міністрів України видав Постанову «Про заходи щодо поетапного впровадження в Україні вимог директив ЄС, санітарних, екологічних, ветеринарних, фітосанітарних норм та міжнародних і європейських стандартів», положення якої так ніколи й не були втілені в життя, знову ж таки, через відсутність фінансування передбаченої діяльності з державного бюджету.

До кінця 1999 року технічне регулювання в Україні перетворилося на самодостатню, але застарілу й нединамічну систему, що контролювала грошові потоки від комерційних підприємств до органів із сертифікації. Часто виникали випадки, коли державні органи та підпорядковані їм організації лобіювали розширення переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, для підтримки свого існування. Україна не змогла впровадити міжнародну вимогу щодо розділення функцій сертифікації та акредитації, що призводить до конфлікту інтересів – в Україні обидві функції належали до повноважень Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації, який у відношенні акредитації надавав перевагу підпорядкованим йому органам із сертифікації і часто дискримінував інших оцінювачів відповідності. Через перевагу обов'язкової сертифікації, добровільна сертифікація продукції та систем якості розвивалася в Україні з великими складнощами.

Україна не змогла впровадити міжнародну вимогу щодо розділення функцій сертифікації та акредитації, що призводить до конфлікту інтересів.

У той же час багато інших проблем, особливо пов'язаних із застарілістю українських стандартів, так ніколи і не були вирішені. Більшість стандартів в Україні залишаються переважно обов'язковими, а дотримання їхніх вимог відстежується

відповідним державним органом. Обов'язковий характер українських стандартів і відставання у їхньому оновленні стали на перешкоді інноваційному та технологічному прогресу. Водночас українські підприємства демонструють незначну зацікавленість або навіть її відсутність щодо участі у процесі стандартизації, що лише збільшує прірву між розробниками стандартів і потребами українського бізнесу. Однак українська система стандартизації передбачає щось на зразок можливості виходу із ситуації, що склалася, для виробників. Оскільки нинішні стандарти не можуть охопити всю різноманітність продукції, присутньої на ринку, українським виробникам дозволяється розробляти власні технічні умови для нестандартизованої продукції відповідно до вимог основоположних стандартів безпеки. Однак ці технічні умови, на відміну від країн із вільною ринковою економікою, набули характеру нормативних документів, які потрібно реєструвати в Державному комітеті стандартизації, метрології та сертифікації. Така реєстрація часто виливається у факти незаконного продажу територіальними органами із стандартизації технологічних ноу-хау, що містяться в таких технічних умовах, конкурентам виробника, який здійснив реєстрацію своїх технічних умов.

Реформа системи технічного регулювання в Україні та проблеми, з якими вона стикається. У січні 2000 року протягом 2000 року було підготовлено три закони: «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності» та «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», які були прийняті Верховною Радою України 17 травня 2001 року. Підготовка цих трьох законів відбувалася відкрито із залученням компетентних представників неурядових організацій, включаючи бізнес-асоціації та аналітичні центри. Свою експертну допомогу щодо законопроектів, підготовлених робочою групою, надали французькі та німецькі фахівці.

Остаточною метою реформи, проведеної у 2000–2001 рр., було створити систему технічного регулювання, яка б відповідала міжнародним і європейським вимогам. Це спростило б інтеграцію українських виробників у міжнародний ринок, а

також забезпечило б міцну базу для спрощення шляху до укладення угод про взаємне визнання з розвиненими країнами. Це також сприяло б усуненню перешкод, які змушені долати українські експортери.

Зокрема Закон України «Про стандартизацію» передбачив добровільне застосування стандартів, перенесення обов'язкових вимог до продукції до технічних регламентів і запровадження міжнародної практики розробки стандартів із наданням бізнесу більших можливостей щодо участі у процесі стандартизації. Відповідно до положень цього закону при Кабінеті Міністрів України було створено спеціальний дорадчий орган – Раду стандартизації. Цей орган був покликаний сприяти діалогу між розробниками стандартів і виробниками. Закон України «Про стандартизацію» також передбачив створення національного центру міжнародної інформаційної мережі ISONET, де українські та закордонні виробники могли б отримати відомості про технічні вимоги, яких необхідно дотримуватися в Україні.

Закон України «Про підтвердження відповідності» передбачив поступове запровадження в Україні директив «Нового підходу», що спираються на модульний підхід, широке використання декларації про відповідність замість сертифікації третьою стороною, а також надання виробникам більшої гнучкості щодо дотримання основних вимог безпеки продукції, установлених правовими актами, а не стандартами. Відповідно до цього Закону Кабінет Міністрів України повинен був видати технічні регламенти з підтвердження відповідності, які були б ідентичними директивам «Нового підходу». Закон також визначив поняття законодавчо регульованої та законодавчо нерегульованої сфер, а також установив, що вимога обов'язкового підтвердження відповідності застосовується лише до законодавчо регульованої сфери, у той час як добровільне підтвердження відповідності відбувається в законодавчо нерегульованій сфері. Відповідно до Закону функції з уповноваження органів із сертифікації на проведення робіт із підтвердження відповідності в законодавчо регульованій сфері було покладено на Міністерство економіки. Це міністерство, на відміну від Державного комітету стандар-

тизації, метрології та сертифікації, а також інших державних органів, не мало жодних підпорядкованих органів із сертифікації, що дозволяло ефективно попередити виникнення конфлікту інтересів у процесі вповноваження відповідних органів на проведення робіт із підтвердження відповідності в законодавчо регульованій сфері, як це мало місце у 1993–1999 рр.

7 жовтня 2003 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1585 «Про затвердження Технічного регламенту модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах з підтвердження відповідності». У грудні 2003 р. Кабінет Міністрів України делегував право на прийняття таких регламентів Державному комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики (наступнику Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації України).

До українських технічних регламентів із підтвердження відповідності повинні були б бути додані переліки добровільних стандартів, відповідність яким розглядалася б як автоматичне дотримання вимог таких технічних регламентів. У 2003–2004 рр. Державний комітет із питань технічного регулювання та споживчої політики видав 13 технічних регламентів, які повинні були стати аналогами директив «Нового підходу». Однак стандарти для таких регламентів, які були б гармонізовані з відповідними європейським та міжнародними вимогами, не були прийняті, внаслідок чого українські технічні регламенти з підтвердження відповідності не набрали чинності. Нині в Україні все ще функціонує стара система сертифікації, чекаючи на прийняття відповідних стандартів. Ця система зберігає старий перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації. Цей перелік є значно довшим, ніж перелік продукції, на який поширюються директиви «Нового підходу».

Нарешті, Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» передбачив створення окремого єдиного органу з акредитації України, який мав перейняти всі функції, що стосуються акредитації, від Державного комітету стандартизації, метрології та сертифікації, а також стати членом організації

Європейської співпраці з акредитації, Міжнародної конференції з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації. Такий орган був заснований у січні 2002 року при Міністерстві економіки України та отримав назву Національне агентство з акредитації України (НААУ). Однак через те, що нова реформована система технічного регулювання так і не вступила в дію, це агентство переважно відповідає за питання акредитації в не дуже розвиненій добровільній сфері та не має достатніх ресурсів для початку процесу інтеграції у вищезазначені європейську та міжнародні організації.

На шляху до Європи: питання, що потребують подальшого вирішення в ході реформи технічного регулювання в Україні. На жаль, прогрес у впровадженні трьох реформаторських законів у сфері технічного регулювання є досить повільним. Український уряд уже кілька разів не зміг виділити достатніх коштів для гармонізації українських стандартів із міжнародними та європейськими. Для досягнення рівня гармонізованих стандартів, достатнього для країни, яка має намір вступити в Європейський Союз, Державний комітет із питань технічного регулювання та споживчої політики запланував прийняти 1 810 стандартів ISO протягом п'яти років, тобто 362 стандарти ISO щорічно. Однак недостатнє державне фінансування цих зусиль призводить до постійного відставання від узгодженого графіка. З цієї ж причини так і не було створено та обладнано національний центр міжнародної інформаційної мережі ISONET відповідно до вимог COT. Було підраховано, що для створення такого центру потрібно приблизно 3 млн дол. США. Більше 6 млн доларів США потрібно для підвищення компетентності Національного агентства з акредитації України та його підготовки до вступу в організацію Європейської співпраці з акредитації, Міжнародну конференцію з акредитації лабораторій та Міжнародний форум з акредитації.

Зволікання з гармонізацією стандартів призвело до того, що українські технічні регламенти з підтвердження відповідності приймаються дуже повільно, таким чином, відкладаючи на більш пізній час введення в дію реформованої системи техніч-

ного регулювання та зберігаючи стару систему. Система технічного регулювання, яка формувалася в Україні починаючи з 1993 року, усе ще діє і діятиме доти, поки не буде повністю сформована нова система. На жаль, через непередбачувані перспективи фінансування реформи, граничного терміну для такого перехідного періоду не було встановлено. У той же час паралельне функціонування двох систем неодмінно призведе до неправильного розуміння та заплутає як виробників, так і органи із сертифікації.

У той же час уряд подав на розгляд Верховної Ради України проєкт закону «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», що має замінити Закони України «Про стандартизацію» та «Про підтвердження відповідності». Новий законопроект, який було визнано обов'язковим для забезпечення вступу України до СОТ, містить кілька новел. Наприклад, законопроектом пропонується усунути різницю між технічними регламентами загалом та технічними регламентами з підтвердження відповідності. Усі вимоги щодо підтвердження відповідності, якщо такі будуть застосовуватися, будуть міститися в технічних регламентах, що вимагаються Угодою СОТ про технічні бар'єри в торгівлі. Хоча законопроект і робить більш зрозумілими багато питань, ускладнених чинними законами «Про стандартизацію» та «Про підтвердження відповідності», він також містить певні положення, які є кроком назад у контексті реформ. Наприклад, законопроект покладає компетенцію вповноважувати органи із сертифікації на проведення робіт у законодавчо регульованій сфері на Державний комітет технічного регулювання та споживчої політики. Це призведе до конфлікту інтересів і зіткнень між цим органом та іншими державними органами, чії підпорядковані органи можуть не отримати дозволу на проведення діяльності на прибутковому ринку обов'язкової оцінки відповідності.

Проблема реформування української системи технічного регулювання ускладнюється ще й тим, що українські органи із сертифікації не мають відповідного обладнання, їм не вистачає компетентного персоналу, який би міг застосовувати європей-

ські методи підтвердження відповідності. Це може серйозно зашкодити здатності України укласти взаємні угоди про визнання, які могли би полегшити діяльність українських експортерів на світових і європейських ринках. У цьому відношенні Україна безумовно потребує допомоги Європейського Союзу.

За реформою сфер стандартизації, підтвердження відповідності та акредитації так і не була запропонована наступна реформа сфери ринкового нагляду, яка б відповідно до Директиви 2001/95/ЄС передбачила ефективний механізм виявлення небезпечних товарів на ринку та посприяла б покращенню ринкової прозорості. Функції контролю безпеки продукції так і залишаються розкиданими між різними державними органами залежно від виду продукції та того, чи вона виробляється та (або) продається виробником, оптовим постачальником чи підприємством роздрібної торгівлі. Це часто призводить до дублювання функцій та спричинює частковий збіг об'єктів контролю.

Україна не запровадила механізму цивільної відповідальності виробника за введення в обіг дефектної продукції, як це передбачено Директивою 85/374/ЄЕС. Положення Цивільного кодексу України 2003 року не відображають відповідних європейських вимог. Відсутність гармонізації у сфері цивільної відповідальності призвела до кількох судових справ, де іноземні виробники та імпортери скаржилися, що українські суди розглядали їхні справи не відповідно до європейських принципів і підходів.

Отже, залишається ще великий обсяг роботи на шляху України до Європейського Союзу та його ринку у сфері технічного регулювання та створення спільного з ЄС ринку. Ще стоять такі основні завдання, які потребують вирішення:

- збільшення ресурсів, особливо фінансових, для здійснення гармонізації українських стандартів із міжнародними та європейськими;
- посилення інституційних рамок системи технічного регулювання для реального впровадження реформаторських законів;

– недопущення конфлікту інтересів та зіткнень між державними органами щодо розподілу ринку обов’язкового підтвердження відповідності з метою забезпечення конкуренції на цьому ринку як між державними, так і між приватними органами із сертифікації;

– особливу увагу слід приділити підвищенню компетентності українських оцінювачів відповідності, а також модернізації технологічного рівня українських органів із сертифікації та випробувальних лабораторій.

Національному агентству з акредитації України слід почати вживати активних зусиль, спрямованих на вступ до організації Європейської співпраці з акредитації, Міжнародної конференції з акредитації лабораторій та Міжнародного форуму з акредитації.

Безумовно, що для вирішення вищезазначених завдань Україна потребує допомоги Європейського Союзу. Ці завдання можуть навіть стати напрямами подальшої співпраці між Україною та ЄС для цілей створення спільного ринку й усунення технічних бар’єрів в торгівлі.

Концепція розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики в Україні. Стратегічним завданням України на найближчий період є курс на інтеграцію в Європейський Союз. Один із визначальних кроків у цьому напрямі – реформування системи технічного регулювання України, спрямоване на її гармонізацію з міжнародними системами. Адаптація законодавства України у сфері технічного регулювання здійснюється шляхом упровадження технічних регламентів, розроблених на основі відповідних директив Європейського Союзу.

29 жовтня 2009 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 1149 затверджений Технічний регламент безпеки низько напруженого електричного обладнання, обов’язкове застосування якого почалося з 1 січня 2012 р. Вимоги цього регламенту поширюються в тому числі на побутові електроприлади й обов’язкові для виконання:

- виробниками, їх уповноваженими представниками (резидентами України) або особами (резидентами України), які займаються введенням електроустаткування в обіг;

- центральними органами виконавчої влади, на які покладені функції технічного регулювання й нагляду за безпекою електроустаткування;

- призначеними у встановленому порядку органами з оцінки відповідності електроустаткування.

У технічному регламенті зазначено, що введення електроприладів в обіг на території України допускається за умови їх відповідності встановленим у регламенті вимогам безпеки, а саме:

- на електроприладах повинні бути нанесені найважливіші показники, розуміння й дотримання яких є умовою безпечної експлуатації. Якщо нанесення такої інформації на електроприладі не можливе, то ці показники повинні бути зазначені в супровідній документації;

- найменування електроприладу, виробника, фірми або торговельний знак повинні бути чітко нанесені безпосередньо на електроприладі або у разі відсутності можливості – на упаковці;

- електроприлад і його складові частини не повинні створювати небезпеки під час складання й приєднання, що проводяться відповідно до встановлених правил;

- для захисту від небезпечних факторів, пов'язаних з електроприладом, під час розробки й виготовлення повинні бути впроваджені технічні рішення, які за умови правильного обслуговування електроприладу й використання його за призначенням забезпечують:

- ✓ захист людей і тварин від можливих фізичних травм або іншої шкоди, причиною яких може бути безпосередній або побічний електричний контакт;
- ✓ захист від виникнення в електроприладі температури, електричної дуги або випромінювання, здатних створити небезпеку;

- ✓ захист людей, тварин і майна від небезпечних факторів неелектричного походження;
- ✓ відповідність ізоляції встановленим вимогам.

Для захисту від небезпеки, яка може виникнути внаслідок дії зовнішніх факторів на електроприлад, під час розробки й виготовлення повинні бути впроваджені технічні рішення, які за умови правильного обслуговування електроприладу та використання його за призначенням забезпечують:

- стійкість електроприладу до впливу механічних факторів;
- стійкість електроприладу до впливу немеханічних факторів зовнішнього навколишнього середовища;
- безпеку для людей, тварин і майна в разі можливих перевантажень електроприладу.

На відміну від Системи УкрСЕПРО, у якій процедурою підтвердження відповідності займається призначений (уповноважений) орган із сертифікації, процедура оцінки відповідності електроприладів вимогам технічного регламенту передбачає, що виробник або вповноважений представник гарантують і декларують відповідність електроприладу встановленим вимогам. За результатами оцінювання відповідності виробник або вповноважений представник проставляє на кожному електроприладі, упаковці, інструкції для експлуатації або свідоцтві про гарантію національний знак відповідності й оформляє декларацію відповідно до встановленої форми. Отже, уся відповідальність за процедуру оцінки відповідності вимогам технічного регламенту покладається на виробника продукції.

Сучасний стан технічного регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних із нею процесів, а також перевірка їх дотримання не відповідає основним положенням законодавства ЄС, унаслідок чого іноземними торговими партнерами не визнаються результати діяльності національних органів з оцінки відповідності та метрології.

Зелена книга «Про політику адаптації національного законодавства у сфері технічного регулювання та споживчої політики

до європейських вимог». Проблемою є наявність в Україні розриву між тим, які вимоги висуває ЄС до системи ринкового нагляду, і тим, що реально може виконати Україна.

Мета цієї книги – визначити проблеми переходу від наявного стану до виконання вимог ЄС щодо системи ринкового нагляду та виявити можливості їх вирішення.

Вади наявної в Україні системи нагляду та контролю продукції, а також складність запровадження нової системи ринкового нагляду, що відповідає європейським вимогам, має достатньо високу ціну для всіх основних груп інтересів у суспільстві.

Біла книга «Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог». Цю книгу підготовлено в рамках проєкту «Діяльність груп аналізу політики в державних органах України», який здійснював Міжнародний центр перспективних досліджень за ініціативи Головного управління державної служби України на замовлення Центру сприяння інституційному розвитку державної служби. Проєкт фінансувався коштом Державного бюджету України.

Нещодавня криза у продовольчому секторі змусила європейські органи влади розпочати фундаментальну реформу законодавства у продовольчій сфері на рівні Співтовариства. У *Білій книзі з безпечності харчових продуктів, прийнятій 12 січня 2 000 року*, Європейська Комісія пропонує проведення ґрунтовної законодавчої реформи у продовольчій сфері. Її метою має бути поступовий перехід від вертикального та неузгодженого до горизонтального та всебічного підходу. За основу було взято інтегрований підхід щодо просування товару від ферми до кінцевого споживача.

У Білій Книзі про завершення формування внутрішнього ринку та про взаємне визнання Комісія вже передбачила принцип нового підходу: «У тих галузях, де перешкоди у торгівлі створено внаслідок виправданих відхилень від національних нормативних актів, що регулюють охорону здоров'я і безпеку громадян та споживачів, а також захист навколишнього середовища, гармонізація законодавства буде обмежуватися лише встановленням основних вимог, дотримання яких дозволить вільний обіг товару в межах Співтовариства».

Документ складається з таких структурних елементів: вступ, чотири розділи, висновки, перелік використаних джерел і 17 додатків.

- Перший розділ розглядає проблеми та нові можливості у сфері адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

- У другому розділі визначено цілі державної політики з вирішення визначених проблем.

- Третій розділ стосується: опису стратегії вдосконалення галузі норм і стандартів до європейських вимог, зокрема основних завдань стратегії вдосконалення; показників оцінювання прогресу вдосконалення адаптації технічного законодавства та нормативної бази; варіантів подальшого розвитку; вибору найбільш прийняттого варіанта; основних принципів запропонованого варіанта політики адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

- Четвертий розділ містить інформацію щодо заходів реалізації стратегії вдосконалення галузі. Визначено перешкоди у процесі усунення проблем і способи їх подолання; очікувані наслідки від вдосконалення законодавчої та нормативної бази; потрібні ресурси для забезпечення реалізації заходів; часові рамки виконання завдань з адаптації законодавчої та нормативної бази.

- Прикінцевий розділ містить висновки.

- У додатках наведено окремі проєкти національних законодавчих актів, спрямовані на реалізацію політики адаптації законодавчої та нормативної бази до європейської.

Червона книга «Про політику адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог». Питання адаптації законодавства України до стандартів ЄС постало на порядку денному після підписання Угоди про партнерство і співробітництво. Згідно зі ст. 51(1) Угоди про партнерство і співробітництво, важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною і Співтовариством є зближення існуючого й майбутнього законодавства України із зако-

нодавством ЄС. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства. Серед галузей, у яких буде проводитись адаптація, Угода називає, зокрема, охорону здоров'я та життя людей, тварин і рослин, навколишнього середовища. У Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу 1998 року говориться про те, що адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні із сучасною європейською системою права. Це забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, який склався в державах-членах ЄС. З метою адаптації законодавства України до європейських стандартів імплементується Угода про партнерство та співробітництво, укладаються галузеві угоди, чинне законодавство України приводиться у відповідність до стандартів ЄС, створюється механізм приведення проєктів актів законодавства України у відповідність до норм ЄС. Важливим етапом реалізації процесу адаптації в Україні стало затвердження 27 листопада 2003 року Верховною Радою України Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. У Програмі подається ряд визначень напрямів гармонізації законодавства України у сфері технічного регулювання (закони України про ринковий нагляд, про загальну безпеку продукції, про відповідальність за дефектну продукцію тощо), шляхи подолання проблем у сфері адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог.

Упровадження норм директив «старого» підходу повинно здійснюватися відповідно до так званої «Рожевої книги», розробленої Директоратом із питань підприємництва та промисловості Європейської комісії. Ця книга є настановою щодо адаптації технічного законодавства в галузі норм і стандартів до вимог ЄС для країн, що хочуть набути членства в ЄС.

Зовнішні та внутрішні чинники впливу на систему технічного регулювання і споживчої політики. Напрями адаптації

системи технічного регулювання України з вимогами ЄС: проведення адаптації українського законодавства до європейського; гармонізація нормативної бази з міжнародними та європейськими стандартами, поступовий перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності за вимогами технічних регламентів; зміцнення та розвинення спроможності українських інституцій у сфері ринкового нагляду на основі досвіду держав-членів ЄС; Європейська модель розвитку системи технічного регулювання; приведення інфраструктури якості України відповідно до стандартів ЄС; реформування системи технічного регулювання.

Кожний товар, що перебуває в обігу на внутрішньому ринку національної економіки, має свій життєвий цикл. Він розпочинається з появою на ринку товару з унікальними споживчими властивостями й формуванням на нього попиту споживачів. Закінчення циклу характеризується спадом попиту на товар через його неспроможність задовольнити потреби покупців. На конкурентному ринку закінчення життєвого циклу одного товару є одночасно початком циклу іншого товару із кращими якісними характеристиками, якому покупці віддають перевагу та який вони мають можливість придбати. Чим більше на внутрішньому ринку певної країни національних товарів із високими якісними характеристиками, тим більший їх сукупний життєвий цикл, що створює сприятливі передумови для стійкого економічного зростання за рахунок як внутрішнього, так і іноземного споживача. Тому, якісною складовою стійкого зростання внутрішнього ринку кожної національної економіки можна вважати збільшення нецінової конкурентоспроможності продукції власного виробника, тобто здатності цієї продукції задовольняти мінливий споживчий попит покупців за рахунок унікальних якісних характеристик.

Нецінова конкурентоспроможність продукції на внутрішньому ринку кожної країни зростає під дією двох чинників. Перший з них – це зміна споживчих переваг покупців на користь продукції із кращими якісними характеристиками. Його дія, переважно, спричиняється зміною купівельної спроможності населення. Її

зростання, зазвичай, супроводжується зміною споживчих переваг на користь якісної та безпечної продукції. Другий чинник – це вимоги й контроль держави щодо безпеки споживання продукції, що існує у вигляді системи технічного регулювання. Його дія регламентується законодавчими актами, корегується громадською думкою щодо якості продукції, цінностями партій, груп, представники яких наділені повноваженнями законодавчої та виконавчої влади тощо.

У засобах масової інформації, у ділових та урядових колах усе частіше висловлюється думка про необхідність здійснення кардинальних реформ у системі технічного регулювання. На користь цього звучать в основному два аргументи: перший – виконання Україною зобов'язань щодо приведення стандартів до вимог Світової організації торгівлі (СОТ) та відміни обов'язкової сертифікації; другий аргумент наводиться за допомогою експертних висновків про те, що існуюча система технічного регулювання є інституційним бар'єром, який стримує появу на ринку інноваційної продукції та технологій і спричиняє невинновданно великі витрати на проходження процедур обов'язкової стандартизації, сертифікації та відповідних перевірок. Перший аргумент є суто договірним. Він будується на політичних домовленостях про те, що Україна впроваджуватиме практику технічного регулювання, що використовується у країнах-членах СОТ. Дискусії із приводу виконання цих домовленостей, після взяття Україною міжнародних зобов'язань, виходять поза межі економічної науки. Економісти можуть оцінювати ефективність державної політики та рекомендувати шляхи її вдосконалення. Щодо другого аргумента, то варто зауважити, що виконання любых правил технічного регулювання так чи інакше збільшує собівартість виготовлення продукції.

Зважаючи на те, що вищенаведені аргументи недостатньо переконливо свідчать про економічну доцільність здійснення кардинальних реформ у системі технічного регулюваннями, напевно варто більш детально проаналізувати ефективність державної політики в цій сфері. З точки зору теорії, об'єктивно оцінити ефективність політики технічного регулювання

можливо лише одним шляхом – покласти на шальки терезів, з однієї сторони, сумарні витрати підприємців на дотримання процедур технічного регулювання, а з іншої – рівень нецінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції у світовому господарстві, що залежить від її якості та безпеки споживання. І якщо вигоди від існуючого рівня нецінової конкурентоспроможності вітчизняної продукції перевищуватимуть витрати підприємців та держави на дотримання вимог та процедур технічного регулювання, можна стверджувати, що ця політика є ефективною. У протилежному випадку можна говорити про доцільність реформування системи технічного регулювання.

Крім того, оцінюючи систему технічного регулювання, варто враховувати не лише поточні вигоди а й те, як вона відповідає завданням стратегії розвитку внутрішнього ринку країни. Якщо країна орієнтується на збільшення обсягів виробництва проміжної продукції, тобто сировини та напівфабрикатів, то політика технічного регулювання не суттєво впливатиме на її розвиток. І навпаки, у разі орієнтації на виготовлення споживчих та Інвестиційних товарів, що безпосередньо споживаються людьми чи використовуються у процесі виробництва роль цієї політики суттєво зростає. Спробуємо з цих позицій оцінити існуючу систему технічного регулювання в Україні.

Для того щоб оцінити наявну систему технічного регулювання з позиції стратегії розвитку внутрішнього ринку, необхідно окреслити пріоритетні напрями перетворень на ньому в посткризовий період. Для цього варто звернутися до проблеми, пов'язаної з виявленням основних чинників, що спричинили глибоку економічну кризу в Україні в IV кв. 2008 року. Їх виявлення дає відповідь на запитання про можливі пріоритети розвитку внутрішнього ринку в посткризовий період із метою уникнення в майбутньому різких економічних спадів.

Аналіз вимог національного, міжнародного та європейського законодавства, що регулює питання надання міжнародної технічної допомоги. У світовій донорській практиці виділяють чотири основні інструменти зовнішньої допомоги: гуманітарна допомога; харчова/товарна допомога; технічна

допомога; бюджетна підтримка. Ці інструменти різняться за своїми завданнями – перший і другий використовують для подолання нагальних проблем країни-отримувача, як-от нестача продовольства, відбудова після збройних конфліктів і катастроф. Третій і четвертий спрямовують на стратегічні ініціативи, наприклад, на підтримку секторних реформ, розбудову інституцій та інфраструктури країни-отримувача.

Передумовою ефективного залучення та використання зовнішньої допомоги є наявність підтримки процесу на високому політичному рівні, чітко визначених стратегічних пріоритетів розвитку країни, на які накладаються пріоритети залучення допомоги та система (і механізми) управління допомогою.

Водночас функціонують окремі органи виконавчої влади (зі спеціальним статусом), які координують процес залучення та використання допомоги, а саме: Агентство координації міжнародної технічної допомоги, Національне агентство з питань реконструкції та розвитку та Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції. Керівництво цих органів здійснює політичну підтримку процесу залучення допомоги та контроль за її ефективним використанням.

Роль та характеристика проектів міжнародної технічної допомоги країн ЄС (проекти TACIS). Програма TACIS (Tacis Programme) – програма Європейського Союзу на допомогу новим незалежним державам Східної Європи й Центральної Азії (колишні республіки Радянського Союзу, крім країн Балтії) в перехідний період.

Розпочалася 1991 року; до 2003 року включала й Монголію. Сприяє передаванню знань та умінь; фінансує різноманітні проекти з надання консультативної допомоги, професійної виучки, допомоги у створенні правової та нормативної бази, налагодженні партнерських стосунків, створенні нових і реорганізації наявних інститутів. Програма «TACIS» фінансує проекти в різних сферах, а саме: інституційна, правова та адміністративна реформа; розвиток приватного сектора й підтримка економічного розвитку; пом'якшення соціальних наслідків перехідного

періоду; охорона довкілля та керування природними ресурсами; розвиток села та ядерна безпека.

Проект Twinning. Україна стала першою серед країн СНД, для якої став доступним основний механізм трансформації й адаптації до вимог Європейського Союзу систем державного управління країн-кандидатів ЄС – Twinning.

Проект Twinning «Гармонізація законодавчих норм та стандартів України із законодавчими нормами та стандартами ЄС у сфері цивільної авіації» з надання технічної допомоги розпочався у вересні 2007 року. Реалізація проєкту тривала 21 місяць.

Слово «**Twinning**» походить від англійського слова «a twin» – «близнюк» і загалом використовується для опису рівноправного співробітництва.

Twinning – це інструмент інституціональної розбудови й нова форма безпосереднього технічного співробітництва між органами влади держав-членів ЄС та країн-бенефіціарів. Twinning має за мету допомагати країнам-бенефіціарам покращувати та підсилювати адміністративне функціонування органів державної влади, їх структуру, людські ресурси, управлінський потенціал, що має сприяти апроксимації *acquis communautaire* (законодавство ЄС).

Інструмент Twinning містить у собі рамки, які регулюють співпрацю між державним органом (бенефіціаром) та органом-партнером від країни-члена ЄС. Разом вони розробляють і впроваджують проєкт Twinning у країні-бенефіціарі.

Визначальною рисою проєкту Twinning є безпосередній обмін специфічним досвідом в окремо взятій сфері державного регулювання з метою впровадження норм та стандартів ЄС, передача «ноу-хау» та передової практики між державними органами країн-членів ЄС та їхніми партнерами-бенефіціарами, напрацювання унікального національного досвіду.

На відміну від інших видів технічної допомоги, проєкти Twinning не є класичною технічною допомогою, яка передбачає односторонню підтримку. Проєкти Twinning мають бути спрямованими на вирішення конкретної проблеми й завершуватися досягненням обов'язкових результатів, за що несуть відпові-

дальність керівники проекту – державні службовці високого рівня із країни-члена ЄС та країни-бенефіціара.

Зі сторони адміністрацій країн-членів ЄС основним внеском у проєкт Twinning, який зумовить у перспективі необхідні зміни, є команда коротко – та середньострокових експертів ЄС – практиків упровадження *acquis* у державних органах нових країн-членів ЄС, країн-кандидатів та потенційних кандидатів до ЄС. Запропоновані експерти не можуть бути приватними консультантами, а є державними службовцями аналогічних органів, або представниками уповноважених органів (*Mandated Bodies*) країн-членів ЄС. Пропозиції стосовно партнерства в рамках проєктів Twinning оцінюються лише на основі їхньої якості та відбір здійснюється за особливою процедурою.

У кожному проєкті працює керівник проєкту від країни-члена ЄС (*Member State Project Leader – MS PL*) та постійний радник проєкту Twinning (*Resident Twinning Adviser – RTA*). У країні-бенефіціарі також визначаються дві ключові посади: керівник проєкту від країни-бенефіціара (*Beneficiary Country Project Leader – BC PL*) та партнер постійного радника проєкту (*Resident Twinning Adviser Counterpart*).

Постійний радник проєкту призначається органом влади країни-члена ЄС або вповноваженим органом країни-члена ЄС для роботи над упровадженням проєкту в органі-бенефіціарі (або іншому органі-партнері) упродовж, щонайменше, 12 місяців.

Керівники проєкту від обох сторін відповідають за загальне спрямування та координування проєкту. Результат досягається завдяки чітко спланованим і розрахованим заходам, що прописані в Робочому плані (*Work Plan*) проєкту Twinning.

Виконавцями проєктів Twinning є неприбуткові організації, котрі мають менший, порівняно з консалтинговими фірмами, досвід виконання контрактів, але, постійно працюючи із проєктами Twinning, вони підвищують професіоналізм у цій сфері. Їм доводиться стикатися з такою проблемою як нестача персоналу, адже у проєктах Twinning не передбачається залучення до реалізації проєктів Twinning місцевих експертів (окрім персоналу органу-бенефіціара та асистентів RTA).

Цикл проєкту Twinning вимагає значних витрат людських ресурсів та робочого часу для підготовки проєктів та його реалізації.

У рамках реалізації проєктів Twinning передбачені такі види діяльності, як консультування (щодо підготовки законопроєктів, організаційно-інформаційні питання тощо), тренінги, навчально-ознайомчі поїздки та стажування. Усі види діяльності та витрат, передбачені на виконання проєктів Twinning та всіх пов'язаних із цим процедур, викладені в Керівництві з використання інструменту Twinning, 2009 (Manual).

Проєкт Twinning може бути як класичний Twinning (Classic, тривалістю до 36 місяців) із бюджетом до 2 млн євро або як полегшений Twinning (Light, тривалістю до 6 місяців) із бюджетом 250 тис. євро.

Партнери по проєктах Twinning отримують спільну вигоду, наприклад:

- обмін досвідом і знаннями на основі рівноправного спілкування між партнерами проєкту Twinning («від державного службовця до державного службовця»);
- впровадження кращої практики органів влади країн-членів ЄС;
- досвід в управлінні проєктами технічної допомоги, зокрема Twinning;
- взаємодоповнення, якщо партнером від ЄС виступає консорціум;
- досягнення відповідності національного законодавства у певній сфері нормам та стандартам ЄС;
- встановлення довгострокових робочих взаємин, створення професійних мереж і, відповідно, покращення поінформованості про країну-бенефіціар серед країн-членів ЄС;
- проведення навчальних тренінгів, покращення професійних спроможностей;
- розроблення та впровадження адаптованих нормативно-правових актів, що є необхідною умовою виконання досягнутих домовленостей між країною-бенефіціаром та ЄС (спільні угоди, плани дій, інтеграція у спільний внутрішній ринок Європейського Союзу);

- зміни в організаційній практиці та культурі, покращення комунікації та координації між органом-бенефіціаром та партнерами з ЄС.

- досягнення додаткових (незапланованих) результатів тісної співпраці державних службовців із країн-членів ЄС із партнерами із країн-бенефіціарів.

Історична довідка. Упровадження інструменту Twinning було започатковано Європейською Комісією в 1997 р. в контексті розширення Європейського Союзу. Цей новий інструмент інституціональної розбудови був створений із метою інтеграції законодавства ЄС у законодавство країн-бенефіціарів, упроваджено більше двох тисяч проєктів Twinning. У травні 1998 року розпочалася реалізація інструменту Twinning, яка сприяла розбудові професійної мережі державних службовців органів влади країн-членів ЄС і тих країн, де імплементувалися проєкти Twinning.

Білі книги-White Papers. Білі книги Європейської Комісії містять пропозиції щодо діяльності Спільноти. Це розроблені експертами та офіційними службами конкретні напрями політики. У деяких випадках появи Білої книги передують публікації відповідної Зеленої книги, мета якої – започаткувати консультаційний процес на європейському рівні. Прикладом можуть слугувати такі Білі книги Комісії: про завершення формування спільного ринку; «Зростання, конкурентоспроможність і зайнятість»; про зближення законодавства асоційованих держав Центральної та Східної Європи у сферах, що стосуються спільного ринку тощо. Якщо Рада підтримує Білу книгу, вона може стати програмою дій Союзу у відповідній *сфері*.

Зелені книги – Green Paper – документи Комісії, що мають за мету ініціювати громадське обговорення та розпочати процес консультацій на європейському рівні з певної тематики (соціальна політика, єдина валюта, телекомунікації тощо). Результатом таких консультацій згодом може стати публікація офіційних Білих книг, де висновки дебатів узагальнені у формі практичних пропозицій Комісії.

«ТЕМПУС» (*програма TEMPUS*) – Схема співпраці між країнами ЄС і країнами-партнерами в галузі вищої освіти. «ТЕМПУС» – транс'європейська програма взаємообмінів між університетами (Trans-European Mobility Programme for University Studies, TEMPUS), розпочалася 1990 року на підтримку реформи вищої освіти у країнах Центральної та Східної Європи; відтоді вона тричі оновлювалась («ТЕМПУС II», «ТЕМПУС Iibis» і «ТЕМПУС III» – на 2000–2006 рр.). Нині до країн-партнерів ЄС у цій програмі належать західнобалканські країни, країни Східної Європи та Центральної Азії (так звані «країни «ТАСІС»») і країни Середземномор'я.

«ТАСІС» (*програма Tacis Programme*) – програма Європейського Союзу на допомогу новим незалежним державам Східної Європи й Центральної Азії (колишні республіки Радянського Союзу, крім країн Балтії) в перехідний період. Розпочалася 1991 року; до 2003 року включала і Монголію. Сприяє передаванню знань та вмінь; фінансує різноманітні проекти з надання консультативної допомоги, допомоги у створенні правової та нормативної бази, налагодження партнерських стосунків, створення нових і реорганізації наявних інститутів. Програма «ТАСІС» фінансує проекти в різних сферах, а саме: інституційна, правова та адміністративна реформа; розвиток приватного сектора й підтримка економічного розвитку; пом'якшення соціальних наслідків перехідного періоду; охорона довкілля та керування природними ресурсами; розвиток села та ядерна безпека.

План практичного заняття 7. Україна в системі міжнародної технічної допомоги

1. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання.

2. Завдання та реалізація спільного Плану дій «Україна Європейський Союз»: щодо вдосконалення національної системи технічного регулювання та споживчої політики й наближення відповідного українського законодавства, норм і стандартів до законодавства ЄС.

3. Як формується система технічного регулювання в Україні?

4. Технічне регулювання електротехнічної галузі в Україні.

Інформаційні джерела: 1, с. 293–328.

Питання для самоперевірки

1. Акредитація.

2. Сучасний стан та напрями розвитку технічного регулювання у світовому суспільстві та Україні.

3. Стислий опис системи технічного регулювання в Україні до проведення реформ.

4. Описати реформи системи технічного регулювання в Україні та проблеми, з якими вона стикається.

5. На шляху до Європи: питання, що потребують подальшого вирішення в ході реформи технічного регулювання в Україні.

6. Концепція розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики в Україні.

7. Зелена книга. Мета Зеленої книги.

8. Біла книга «Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог».

9. Червона книга «Про політику адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог».

10. Зовнішні та внутрішні чинники впливу на систему технічного регулювання і споживчої політики.

11. Аналіз вимог національного, міжнародного та європейського законодавства, що регулює питання надання міжнародної технічної допомоги.

12. Роль та характеристика проєктів міжнародної технічної допомоги країн ЄС (проєкти TACIS). Проєкт Twinning.

Інформаційні джерела: 1, с. 293–328.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Метою індивідуально-консультативних занять із дисципліни є поглиблення та закріплення теоретичних знань і практичних навичок шляхом виконання індивідуальних завдань за консультативною допомогою викладача.

На першому практичному занятті викладач ознайомлює студентів із тематичним планом і роз'яснює порядок виконання індивідуальних завдань, затверджує за кожним студентом обрану ним тему, надає методичні рекомендації до виконання завдань, складає разом зі студентами графік проведення консультацій та представлення звітів з індивідуальних завдань, надає переліки рекомендованої літератури до кожного завдання.

Протягом семестру, згідно зі складеними графіками, викладач надає консультації, а в разі необхідності – індивідуальну практичну допомогу. Звіти про виконання індивідуальних завдань студенти представляють у терміни, передбачені графіками, але не пізніше залікового тижня (перед складанням іспиту з дисципліни). Залежно від характеру завдання звіт про його виконання може бути представлено у вигляді письмового реферату, літературного огляду наукових статей, наочних ілюстративних матеріалів із дисципліни, доповідей на засіданнях студентських наукових гуртків, на студентських наукових конференціях.

Результати виконання індивідуальних завдань оцінюються за такими критеріями:

- завдання виконувалося студентом самостійно, зроблене в повному обсязі згідно із затвердженим планом, звіт представлений без порушення термінів, не має суттєвих зауважень до змісту й оформлення – 4 бали;
- завдання виконувалося за постійною допомогою викладача, має зауваження до змісту або оформлення, виконувалося із

порушенням встановленого графіка або перероблялось через суттєві недоліки – 3 бали;

– завдання виконане студентом не самостійно або не повністю розкриває питання плану, виконувалось із порушенням графіка, оформлено неналежним чином, студент недостатньо засвоїв матеріал – 2 бали.

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система поточного й підсумкового контролю

Оцінювання знань студентів із дисципліни «Міжнародне технічне регулювання» здійснюється на основі складання екзамену.

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал навчальної дисципліни, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, вироблених навичок проведення робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал. Об'єктами поточного контролю знань студентів із дисципліни є: систематичність та активність роботи на практичних заняттях; виконання завдань для самостійного опрацювання; виконання модульних завдань.

Під час контролю систематичності та активності роботи на практичних заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях; активність під час обговорення питань, що винесені на заняття; результати виконання і захисту практичних робіт.

Під час контролю виконання завдань для самостійного опрацювання оцінці підлягають: самостійне опрацювання тем загалом чи окремих питань.

Під час виконання поточних модульних робіт оцінці підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набули

студенти після опанування певного модуля. Поточний контроль проводиться у формі відповідей на теоретичні питання під час проведення контрольних робіт. Засоби поточного контролю вивчення дисципліни:

- опитування на заняттях;
- перевірка виконання завдань для практичних робіт;
- захист практичних робіт;
- виконання поточних модульних робіт.

НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Розподіл балів, що отримують студенти за результатами вивчення навчальної дисципліни «Міжнародне технічне регулювання» освітні програми «Товарознавство і торговельне підприємництво» та «Товарознавство та експертиза в митній справі»

Форма навчальної роботи	Вид навчальної роботи	Кількість балів
Лекція	Відвідування лекцій	0,5
	Наявність опрацьованого матеріалу з теми лекції (конспект)	0,5
Практичне заняття	Відвідування практичного заняття	0,5
	Обговорення теоретичного та практичного матеріалу	1,0
	Виконання навчальних завдань	0,5
	Тестування	1,0
Самостійна робота	Вивчення окремих питань або тем, передбачених робочою програмою для самостійного опрацювання	24,0
	Індивідуально-консультативна робота	–
Поточний контроль	Поточна модульна робота 1	10,0
	Поточна модульна робота 2	10,0
Загальна сума		100

Шкала оцінювання знань студентів за результатами підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС*	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Відмінно
82–89	B	Дуже добре
74–81	C	Добре
64–73	D	Задовільно
60–63	E	Задовільно достатньо
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного підсумкового контролю
0–34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни та підсумковим контролем

* ЄКТС – Європейська кредитно-трансферна та акумулююча система.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Що таке «технічне регулювання»?
2. Укажіть мету, завдання і принципи розвитку сфери технічного регулювання.
3. Які основні завдання діяльності міжнародних організацій?
4. У чому суть європейської програми якості?
5. Головні розділи європейської програми якості
6. Охарактеризуйте регіональні та міжнародні організації із сертифікації систем якості
7. Характеристика, завдання та напрями діяльності Світової організації торгівлі.
8. Завдання, напрями, принципи діяльності Світової організації торгівлі.
9. Організації економічного співробітництва та розвитку.
10. Організація ООН із питань продовольства та сільського господарства.
11. Організація Об'єднаних Націй із промислового розвитку.
12. Організація ООН із торгівлі та розвитку.

13. Програма розвитку ООН.
14. Характеристика та основні напрями діяльності міжнародних організацій у сфері технічного регулювання.
15. Міжнародні та регіональні організації зі стандартизації: Міжнародна організація зі стандартизації ISO; Європейський Комітет із Стандартизації; Європейський комітет із стандартизації в галузі електротехніки та електроніки; Міжнародна електротехнічна комісія; Діяльність Європейського союзу в галузі стандартизації.
16. Міжнародні та регіональні організації з метрології: Міжнародне бюро мір і ваг; Міжнародна організація законодавчої метрології; Міжнародна конфедерація з вимірювань; Всесвітня метеорологічна організація.
17. Міжнародні та європейські організації в галузі оцінки відповідності та акредитації: Європейський комітет ISO з оцінки відповідності; Система із сертифікації виробів електронної техніки; Міжнародна конференція з акредитацій випробувальних лабораторій.
18. Міжнародні та регіональні організації в галузі якості, безпеки та споживчої політики: Міжнародна організація споживачів; Комітет із захисту інтересів споживачів; Європейська організація з якості; Україна й Організація ООН з питань продовольства та сільського господарства; Міжнародний альянс ХАССП; Міжнародна організація з тестувань товарів та послуг; Європейська економічна комісія ООН.
19. Система технічного регулювання у країнах ЄС: правила системи, принцип створення єдиного ринку.
20. Аналіз досвіду побудови системи технічного регулювання та споживчої політики країн: Австрії, Німеччини, Франції, Чехії, Фінляндії, Латвії, Польщі, Угорщини, Японії, США, Російської Федерації.
21. Від чого залежить статус національних систем сертифікації?
22. Як здійснюється акредитація випробувальних лабораторій США?
23. Які категорії програм сертифікації діють у США?

24. Охарактеризуйте форми оцінки відповідності, які діють у Франції; обов'язкову та добровільну сертифікацію у Франції, її відмінності.
25. Для яких видів сертифікованих товарів застосовують NF у Франції?
26. Які системи сертифікації входять до загальнонаціональної системи сертифікації в Німеччині?
27. У чому полягають особливості сертифікації систем якості в Німеччині?
28. Які форми сертифікації діють у Японії?
29. Охарактеризуйте особливості сертифікації товарів, які поставляються в Японію.
30. Особливості технічного регулювання країн Азії.
31. Особливості технічного регулювання країн Америки.
32. Особливості технічного регулювання Канади.
33. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн СНД.
34. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн Азії.
35. Характеристика національних органів у сфері технічного регулювання країн Америка та Канада.
36. Технічні бар'єри в торгівлі. Загальні принципи вільного руху товарів у країнах ЄС.
37. Основні засади політики країн щодо подолання технічних бар'єрів у торгівлі.
38. Угода про технічні бар'єри в торгівлі СОТ (ТБТ).
39. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів.
40. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА).
41. Характеристика міжнародних угод, директив ЄС у галузі технічного регулювання.
42. Генеральна угода з питань митних тарифів і торгівлі.
43. Роль, переваги й недоліки директив Нового та Глобального підходів щодо обов'язкових вимог до певних видів продукції.

44. Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів Codex Alimentarius, об'єднана комісія FAO і ВООЗ.
45. Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів.
46. Два підходи доступу української продукції на ринок ЄС.
47. Система стандартизації продукції: основні цілі CEN, правила розробки стандартів, директив, забезпечення бізнес-підходу в межах CEN. Добровільність застосування стандартів як основний принцип міжнародної стандартизації.
48. Система оцінки відповідності: державний нагляд за підтвердженням відповідності.
49. Міжнародні та європейські стандарти з підтвердження відповідності: стандарти-серій ISO 17000, EN 45000. Принципи дотримання економічної інтеграції у ЄС. Глобальний та модульний підходи до оцінки відповідності.
50. Політика в ЄС з оцінювання відповідності: комплексний підхід до взаємного визнання результатів сертифікації.
51. Європейські модулі на стадіях життєвого циклу продукції: модулі на стадії проектування; модулі на стадії виробництва; модулі на об'єднаній стадії проектування і виробництва.
52. Сертифікація в ЄС. Сертифікація в СНД.
53. Системи управління безпечністю та якістю товарів і послуг: міжнародні та національні стандарти з управління якістю; правозастосування системи HACCP та ISO 22000; Світова практика щодо контролю та поліпшення якості харчової продукції; розвиток систем простежуваності для харчової продукції; відносини із WHO/FAQ (Кодекс), ОЕСР, ЄЕК ООН; СОТ/СФС.
54. Стандарти BRС, IFS, GlobalGap, програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX. Стандарт харчової галузі BRC. Стандарт IFS. Стандарт GlobalGap. Програма ЄС щодо оповіщення про небезпечні товари RAPEX.
55. Акредитація.
56. Сучасний стан на напрямі розвитку технічного регулювання у світовому суспільстві та Україні.

57. Стисло описати систему технічного регулювання в Україні до проведення реформ.
58. Описати реформи системи технічного регулювання в Україні та проблеми, з якими вона стикається.
59. На шляху до Європи: питання, що потребують подальшого вирішення в ході реформи технічного регулювання в Україні.
60. Концепція розвитку системи технічного регулювання та споживчої політики в Україні.
61. Зелена книга, Мета Зеленої книги.
62. Біла книга «Політика адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог».
63. Червона книга «Про політику адаптації вітчизняного законодавства в галузі норм і стандартів до європейських вимог».
64. Зовнішні та внутрішні чинники впливу на систему технічного регулювання та споживчої політики.
65. Аналіз вимог національного, міжнародного та європейського законодавства, що регулює питання надання міжнародної технічної допомоги.
66. Роль та характеристика проєктів міжнародної технічної допомоги країн ЄС (проєкти TACIS). Проєкт Twinning.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Вид навчальної роботи	Кількість балів	Разом балів
<i>Модуль 1. Основи міжнародного технічного регулювання та особливості систем технічного регулювання країн світу</i>			
Тема 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді під час опитування (усні, письмові, тестування)	1,0	

Продовж. розподілу балів, що отримують студенти за результатами вивчення дисципліни

Назва теми	Вид навчальної роботи	Кількість балів	Разом балів
Тема 1. Роль та значення системи технічного регулювання в умовах глобалізації економічних процесів	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	5,0	8,0
Тема 2. Роль міжнародних організацій у системі міжнародного технічного регулювання	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді під час опитування (усні, письмові, тестування)	1,0	
	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	5,0	8,0
Тема 3. Особливості систем технічного регулювання країн світу	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді при опитуванні (усні, письмові, тестування)	1,0	
	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	5,0	8,0
Тема 4. Особливості систем технічного регулювання країн світу (4 год)	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді під час опитування (усні, письмові, тестування)	1,0	
	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	6,0	9,0

*Продовж. розподілу балів, що отримують студенти за
результатами вивчення дисципліни*

Назва теми	Вид навчальної роботи	Кількість балів	Разом балів
Модуль 2. Законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання та України			
Тема 1. Міжнародні угоди та законодавчо-нормативна база сфери міжнародного технічного регулювання	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді під час опитування (усні, письмові, тестування)	1,0	
	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	6,0	9,0
Тема 2. Складові системи міжнародного технічного регулювання (4 год)	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді під час опитування (усні, письмові, тестування)	1,0	
	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	6,0	9,0
Тема 3. Україна в системі міжнародної технічної допомоги. Програми міжнародної технічної допомоги в галузі технічного регулювання (4 год)	Відвідування – обов’язкове	1,0	
	Виконання завдань на занятті	1,0	
	Відповіді під час опитування (усні, письмові, тестування)	1,0	
	Вивчення окремих питань для самостійного опрацювання	6,0	9,0
Присутність на лекціях		9·1,0	9,0
	Модульна контрольна робота	7,0	21,0
	Реферат	10,0	10,0
Усього			100,0

СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ ДОДАТКОВИХ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ РОБІТ ІЗ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форма роботи	Вид роботи	Бали
Навчальна	1. Участь у предметних олімпіадах: - університетських, міжвузівських;	10,0
	- всеукраїнських, міжнародних	20,0
	2. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань підвищеної складності	7,0
Науково-дослідна	1. Участь у науковому гуртку	0,5
	2. Участь у конкурсах студентських робіт будь-якого рівня: - нагородження дипломом	2,0
	- призові місця	5,0
	3. Участь у наукових студентських конференціях будь-якого рівня	4,0
Кафедральна	1. Виготовлення наочних приладь	3,0
	2. Участь у виготовленні мультимедійних засобів навчання	3,0

СИСТЕМА НАРАХУВАННЯ ШТРАФНИХ БАЛІВ ЗА ВИДАМИ РОБІТ ІЗ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форма роботи	Вид роботи	Бали
Навчальна	1. Пропуск одного заняття без поважних причин	-0,25
	2. Порушення термінів підготовки	-0,5
Самостійна	1. Порушення термінів виконання домашніх завдань	-0,5
	2. Непідготовленість до аудиторного заняття	-2,0
Індивідуально-консультаційна	1. Порушення термінів виконання індивідуальних завдань: - на один тиждень	-0,5
	- більше одного тижня	-1,0

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ І ПОНЯТТЯ

Акредитація – процедура, за допомогою якої вповноважений відповідно до законодавчих актів орган офіційно визнає можливість виконання випробувальною лабораторією або органом із сертифікації конкретних робіт у заявленій області.

Акредитуючий орган – орган, який управляє системою акредитації і проводить акредитацію організацій, що є об'єктами акредитації.

Атестат акредитації – документ, виданий акредитуючим органом і реєструвальний факт офіційного визнання компетентності організації в певній області діяльності (або незалежності й компетентності).

Атестація організації – перевірка організації з метою визначення її відповідності критеріям акредитації.

Безпека – відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з можливістю нанесення збитку.

Ведення класифікатора – комплекс робіт, спрямованих на своєчасне внесення змін до усіх документів, із ним пов'язаних, доведення цих змін до користувачів. Роботи з ведення координує Держстандарт Росії.

Взаємозамінюваність – придатність одного виробу, процесу або послуги бути використаним для заміни іншого виробу, процесу, послуги з метою виконання одних і тих же вимог (норм, правив). Розрізняють геометричну взаємозамінюваність, пов'язану з розмірами виробу, деталі й т. п.; функціональну взаємозамінюваність, пов'язану з можливістю виконання виробом тієї ж функції.

Визнане технічне правило – технічне положення, яке за визнанням більшості компетентних фахівців у процесі розробки та прийняття стандарту або іншого нормативного документа відбиває передові науково-технічні досягнення.

Вимірювальна техніка – сукупність технічних засобів і методик проведення вимірів.

Вимоги до маркування торкаються місця її нанесення (на продукцію, ярлики, упаковку й на тару); способу нанесення

(гравіювання, штампування та ін.) і змісту. У разі потреби використовують попереджувальне маркування, що стосується умов застосування, транспортування, зберігання, пожаро- та вибухонебезпечності продукту, термінів періодичного огляду (контролю стану).

Вимоги до приймання є, по суті, правилами, які встановлюють обов'язкові умови приймання продукції за якістю і кількістю, види і програми випробувань або контролю якості (кількості).

Вимоги до транспортування і зберігання встановлюють умови, яких необхідно дотримуватися у процесі перевезень і зберігання продукції з метою забезпечення збереження її якості, кількості, безпеки. Умови (правила) торкаються: видів транспорту та транспортних засобів, допустимих зовнішніх дій на продукт (механічні, кліматичні та ін.), місця зберігання, умов складування, особливих правил і термінів зберігання (для окремих видів продукції).

Вимоги до упаковки – вимоги, які встановлюють кількість одиниць продукції в одній упаковці, вимоги до пакувальних матеріалів, до способу упаковки залежно від умов транспортування, зберігання і т. п.

Вимоги ергономіки – вимоги до забезпечення узгодженості технічних характеристик продукції з характеристиками й властивостями людського організму, розмірами й особливостями фігури людини.

Вимоги надійності – вимоги з виконання продукцією своїх функцій із заданою ефективністю в певному інтервалі часу та збереження їх у процесі транспортування, зберігання, ремонту. Кількісні параметри надійності безвідмовність, довговічність, ремонтопридатність, зберігаємість.

Вимоги призначення – вимоги до властивостей продукції, що характеризують її основні функції, для виконання яких вона призначена в заданих умовах. Сюди ж зараховують сумісність і взаємозамінюваність. Залежно від виду продукції вимоги призначення можуть належати до: продуктивності, точності та швидкості обробки (верстат); вмісту основної речовини, домі-

шок, добавок, калорійності (харчовий продукт). Сумісність може бути функціональною, геометричною, біологічною, електромагнітною, електричною, програмною та ін.

Вимоги з експлуатації (ремонту, утилізації) торкаються правил підготовки та введення в експлуатацію, порядку монтажу (для відповідних виробів), технічного обслуговування, основних умов використання. Виконання цих вимог забезпечить працездатність і безпеку продукту відповідно до його якісних характеристик.

Вимоги ресурсозберігання – вимоги до економного використання сировини, матеріалів, палива, енергії, трудових ресурсів під час виробництва продукції і регламентованого режиму використання продукту за призначенням. Кількісними показниками цих вимог можуть бути: питома витрата сировини, матеріалів, енергії, а також коефіцієнт корисної дії, трудомісткість відносно до одиниці споживчих властивостей тощо.

Вимоги технологічності характеризують пристосованість продукції до переробки, експлуатації, ремонту з мінімальними витратами за заданих значень параметрів якості.

Відповідальний маркетинг, концепція якого пов'язана із двома ключовими ідеями: турбота про благополуччя покупців, а не про задоволення їх короткострокових потреб; орієнтація фірми на довгострокове благополуччя суспільства загалом. Прикладом може слугувати концепція відповідального маркетингу, про яку заявляє корейська фірма «Самсунг електроніці», маючи на увазі російський ринок. Головна вимога, якою вона керується під час створення нових товарів, – це абсолютна безпека для здоров'я користувачів (особливо дітей), звичайно, разом із високою якістю, надійністю і прийнятною ціною.

Відповідність призначенню здатність виробу, процесу або послуги виконувати певні функції за заданих умов.

Глобальний маркетинг – одна з концепцій міжнародного маркетингу. Комплекс маркетингу, уживаний організацією для здійснення своєї діяльності на наднаціональних ринках (ринкових сегментах), що характеризуються схожою реакцією на її пропозиції; стандартизований (зазвичай, з елементами адаптації до національних особливостей).

Державний еталон одиниці величини – еталон одиниці величини, визнаний рішенням уповноваженого на те державного органу в якості початкової на території держави.

Державний реєстр систем сертифікації – офіційний перелік зареєстрованих систем сертифікації.

Доакредитація – розширення сфери акредитації якої-небудь акредитованої організації.

Екологічний аспект діяльності – елемент діяльності організації, її продукції або послуг, пов'язаний із взаємодією з довкіллям.

Експерт з акредитації – особа, яка здійснює всі або окремі функції з акредитації та атестації організацій, компетентність якої визнана акредитуючим органом.

Еталон одиниці величини – засіб вимірів, призначений для відтворення і зберігання одиниці величини (кратних або долинних її значень) з метою передачі її розміру іншим засобам вимірів цієї величини.

Єдність вимірів стан вимірів, при якому їх результати виражені в узаконених одиницях величин і погрішності вимірів не виходять за встановлені межі із заданою вірогідністю.

Засоби контролю (випробувань, вимірів, аналізу) – установки, прилади, пристосування, інструменти, які характеризуються технічними показниками (діапазони вимірів, систематична погрішність), необхідними для забезпечення контролю з необхідною точністю.

Застосування нормативного документа – використання його у виробництві, торгівлі або інших сферах, що стосуються продукції, процесів, послуг.

Захист продукту – збереження продукції в умовах дії кліматичних або інших несприятливих умов під час її використання, транспортування або зберігання.

Заявник підприємство – організація, особа акредитації, що звернулися із заявкою на проведення, або сертифікації.

Зміна до стандарту – модифікація, доповнення або виключення певних розділів (частин, фрагментів) нормативного доку-

мента. Результати зміни публікуються окремо у вигляді переліку (листка) змін.

Знак відповідності – зареєстрований у законодавчому порядку сертифікаційний знак, використовуваний згідно з порядком сертифікації третьою стороною для продукції (послуги), що знаходиться в повній відповідності з вимогами нормативного документа, вживаного під час сертифікації.

Ідентифікація – процедура, за допомогою якої встановлюється відповідність продукції вимогам, які пред'являються до неї (до цього виду або типу) в нормативних або інформаційних документах.

Інспекційний контроль акредитованої організації перевірка, що проводиться органом з акредитації з метою з'ясувати, що діяльність акредитованої організації продовжує відповідати встановленим вимогам.

Інспекційний контроль за сертифікованою продукцією – контрольна оцінка відповідності, мета якої – установити, що продукція продовжує відповідати заданим вимогам, підтвердженим під час сертифікації.

Кваліфікаційні випробування – метод оцінки роботи лабораторії шляхом проведення паралельних таких же випробувань в іншій аналогічній лабораторії (міжлабораторних випробувань).

Комплекс маркетингу – сукупність керованих складових маркетингової діяльності організації або ринкова політика, «маркетинг-мікс» (marketing mix). Складовими комплексу маркетингу є: товарна політика (product), просування товару на ринок (promotion), цінова політика (price), збутова політика (place) і кадрова політика (personal). Маркетинг міх називають також концепцією «5Р».

Консенсус – згода, що характеризується відсутністю заперечень з істотних питань у процесі прийняття нормативного документа (стандарту) в більшості зацікавлених сторін. Консенсус не припускає повної однотайності.

Критерії акредитації – вимоги, які використовуються органом з акредитації, яким повинна відповідати організація, щоб бути акредитованою.

Маркетингові дослідження – систематичне визначення даних, необхідних для аналізу й рішення завдань, що стоять перед організацією, збір інформації, її вивчення, обробка та представлення результатів.

Метод вимірів – поєднання принципів і засобів вимірів, що відповідають вибраному принципу.

Метод випробування – установлені технічні правила проведення випробувань.

Методика випробувань – технічна процедура для визначення однієї або декількох специфічних характеристик матеріалу або виробу.

Міжнародна організація зі стандартизації – організація, членство в якій відкрито для відповідного національного органу будь-якої країни.

Мультинаціональний маркетинг – одна з концепцій міжнародного маркетингу. Комплекс маркетингу диференційований та адаптований для кожного з цільових ринкових сегментів, що характеризуються явними відмітними особливостями (національними, культурними, традиційними та ін.).

Недиференційований маркетинг – стратегія маркетингу, спрямована на весь ринок з однією і тією ж пропозицією на противагу розробці окремої пропозиції для кожного (вибраного в якості цільового) сегменту.

Нове видання стандарту – нове друковане видання нормативного документу, що включає зміни до попереднього видання, навіть якщо до тексту стандарту внесений тільки зміст листка поправок (листка змін).

Нормативний документ – документ, у якому викладені встановлені у процесі стандартизації правила, принципи, характеристики, що стосуються різних видів діяльності або їх результатів, і які доступні широкому колу зацікавлених у ньому користувачів.

Нормативні документи – документи на продукцію, що представляється до обов'язкової сертифікації, Закони України, державні стандарти, санітарні норми та правила, будівельні нор-

ми до правила, інші документи, які відповідно до законодавства встановлюють вимоги до безпеки продукції і послуг.

Нотифікація – офіційне повідомлення з якого-небудь міжнародного питання (з питання, що стосується міжнародної стандартизації).

Область акредитації – один вид роботи або декілька видів, на виконання яких акредитована конкретна організація.

Омологация – офіційне твердження, приймання. За термінологією ЕЭК ООН належить до приймання устаткування дорожніх транспортних засобів.

Операційний маркетинг – сукупність цілей, інструментів маркетингу й конкретизованого комплексу маркетингу відносно до ринку, де відбувається діяльність фірми.

Охорона довкілля – захист місця існування від несприятливої дії продукції, процесів і послуг.

Оцінка відповідності – будь-яка процедура, прямо або побічно використовувана для визначення відповідності продукції вимогам технічних регламентів або стандартів. Найчастіше відповідність підтверджується сертифікацією. До процедури оцінки відповідності можуть бути зараховані: відбір проб, випробування, контроль, реєстрація, акредитація, твердження (прийняття), а також їх поєднання.

Перевидання стандарту – нове друковане видання нормативного документа.

Перегляд стандарту – внесення всіх необхідних змін до змісту й оформлення нормативного документа. Результати перегляду представляються шляхом публікації нового видання стандарту.

Петля якості – схематична модель взаємозалежних видів діяльності, що впливають на якість продукції (послуги) на всіх стадіях її життєвого циклу, від визначення потреби та проектування до утилізації.

План зі стандартизації – програма роботи органу, що займається стандартизацією, у якій перераховуються назви поточних робіт зі стандартизації.

Позиціонування товару – визначення його місця на ринку в умовах конкуренції з іншими аналогічними пропозиціями з урахуванням вивчених споживчих переваг і політики конкурентів.

Поправка до стандарту – усунення з опублікованого тексту друкарських, лінгвістичних та інших помилок. Результати поправки представляються публікацією окремого листка або новим виданням стандарту.

Послуга як об'єкт стандартизації включає як послуги й умови для обслуговування населення, так і виробничі послуги для підприємств та організацій.

Принцип вимірів – використання певної фізичної величини (явища) для отримання результату виміру. Наприклад, вимір температури з використанням термоелектричного ефекту.

Програма якості – документ, який регламентує конкретні заходи з поліпшення якості конкуренції з іншими аналогічними пропозиціями з урахуванням вивчених споживчих переваг і політики конкурентів.

Проект стандарту – пропонуваній варіант нормативного документа, призначений для широкого обговорення, голосування або прийняття як стандарту.

Просліджуваність – процес установлення даних щодо походження, руху, застосування або місцезнаходження продукції на будь-якій стадії їх виробництва та обігу; можливість перевірки наявності, що становлять системи забезпечення якості, при цьому вони повинні не лише реалізуватися практично, але й бути документально оформлені.

Щодо продукції, **просліджуваність** означає можливість простежити за використанням, місцезнаходженням і відповідністю одиниці продукції певним нормам за допомогою ідентифікації.

Регіональна організація зі стандартизації – організація, членство в якій відкрито для відповідного національного органу кожної країни тільки одного географічного, політичного або економічного регіону.

Рециклінг – повторне промислове використання відходів виробництва та споживання. Знак рециклінга означає можли-

вість переробки відходів або те, що товар отриманий із вторинної сировини.

Рівень розвитку науково-технічного прогресу – результат узагальнених досягнень науки, техніки та практичного досвіду стосовно продукції, процесів, послуг у певній сфері.

Розмір фізичної величини – кількісна визначеність фізичної величини, властива конкретному матеріальному об'єкту (явищу, процесу). Істинний розмір є об'єктивна реальність, не залежна від вимірів.

Розрядний (робітник) еталон (засіб виміру), який застосовується для перевірки робочих засобів вимірів.

Сегментація процес виділення на ринку груп споживачів, що пред'являють однорідні (схожі) вимоги до пропонованих товарів (послугам).

Сертифікаційний центр – юридична особа, уповноважена одночасно виконувати функції органу із сертифікації і випробувальної лабораторії.

Сигнальна інформація – сукупність відомостей про основні публіковані періодичні видання того або того найменування. Часто обмежується переліком заголовків статей.

Система акредитації – система, що має власні правила процедури й управління для здійснення акредитації об'єктів.

Система забезпечення якості – сукупність організаційної структури, процедур, процесів, ресурсів, відповідальності працівників. Складові (заходи, елементи) системи якості мають бути відстежені на всіх ділянках петлі якості.

Система управління якістю довкілля частина загальної системи управління, яка включає організаційну структуру, діяльність із планування, розподілу відповідальності, практичну роботу, процедури, процеси й ресурси для розробки, упровадження, досягнення цілей, оцінки досягнутого в рамках реалізації екологічної політики.

Сумісність – придатність продукції, процесів або послуг до спільного, але такого, що не викликає небажаних взаємодій використання для виконання встановлених вимог за заданих умов.

Схема сертифікації (форма, спосіб) – певна сукупність дій, що офіційно приймається як доказ відповідності продукції заданим вимогам.

Тезаурус – словник, у якому максимально повно представлені терміни з прикладами їх уживання.

Термін дії стандарту – період часу від дати введення в дію нормативного документа до моменту його відміни. Рішення про введення і відміну приймає відповідальний за стандартизацію орган, що прийняв, цей документ.

Тип транспортного засобу – транспортні засоби, що не мають між собою істотних відмінностей за характеристиками, які містяться в конкретних правилах ЕЖООН і національних стандартах.

Туристичний продукт право на тур, призначене для реалізації туристові.

Уніфікація – оптимізація кількості розмірів або видів продукції, процесів або послуг, необхідних для задоволення основних потреб. Уніфікація, зазвичай, пов'язана із скороченням різноманіття. У російській версії термін «уніфікація», зазвичай, розуміють як приведення до одноманітності технічних характеристик виробів, документації, термінів, позначень і т. п.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Перелік фахових періодичних видань для спеціальності 076 Підприємництво, торгівля і біржова діяльність

Найменування фахового періодичного видання.
Вісник КНТЕУ.
Економіка України.
М'ясна продукція.
Маркетинг в Україні.
Маркетинговые исследования.
Мир продуктов.
Мир упаковки.
Пекарня та кондитерська.
Стандартизація та управління якістю.
Економіка та держава.
Комплект Харчовик.

Основні

1. Міжнародне технічне регулювання [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г. М. Кожушко, Т. В. Сахно, А. О. Семенов, Л. В. Дугніст. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 352 с. – Те саме. – Режим доступу: локальна мережа ПУЕТ. – На укр. яз.
2. Міжнародне технічне регулювання : навч. посіб. у структурно-логічних схемах для студентів спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / А. А. Дубініна, Г. А. Селютіна, Т. М. Летуна та ін. – Харків : ХДУХТ, 2020. – 126 с.
3. Міжнародні організації : навч. посіб. / укладачі: Т. В. Андросова, О. В. Кот, В. О. Козуб ; вид. 2-ге, перероб. та допов. – Харків : ХДУХТ, 2018. – 235 с.
4. Міжнародне технічне регулювання : навч. посіб. / О. М. Сафонова, Г. А. Селютіна, М. В. Нечипорук та ін. – Харків : ХДУХТ, 2013. – 372 с.
5. Основи метрології та вимірювальної техніки : підручник : у 2 т. / М. Дорожовець, В. Мотало, Б. Стадник, В. Василюк,

- Р. Борець, А. Ковальчик ; за ред. Б. Стадника. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2005. – Т. 1. Основи метрології. – 532 с. ISBN 966-553-311-8 Т. 2. Вимірювальна техніка. – 656 с. ISBN 966-553-310-8.
6. Захист прав споживачів: навч. посібник у структурно-логічних схемах для студентів спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / Ю. М. Хацкевич, Г. А. Селютіна, О. Є. Скирда та ін. – Харків : ХДУХТ, 2019. – 103 с.
 7. Семенов А. О. Технічне регулювання (Основи стандартизації, метрології та управління якістю) : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни студентами напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і комерційна діяльність», «Товарознавство та експертиза в митній справі» за КМСОНП ПУЕТ / А. О. Семенов, Т. В. Сахно, Л. М. Губа – Полтава : ПУЕТ, 2012. – 118 с.
 8. Бичківський Р. В. Управління якістю. Сертифікація : навч. посіб. / Р. В. Бичківський, П. Г. Столярчук, Л. І. Сопільник, О. О. Калинський ; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Київ : Школа, 2005. – 432 с.
 9. Козуб В. О. Міжнародні організації : тестовий тренінг / Козуб В. О. // Харк. держ. ун-т харч та торг. – Харків : Форт, 2016. – 63 с.
 10. Артюх Т. М. Міжнародне технічне регулювання : навч. посіб. / Т. М. Артюх, І. В. Григоренко. – Київ : НУХТ, 2015. – 350 с.
 11. Возний М. І. Міжнародна електронна торгівля. Проблеми та перспективи розвитку в Україні : зб. наук. пр. Буковин. ун-ту / Возний М. І. // Економічні науки. – 2014. – Вип. 7. – С. 243–252.
 12. Гуменюк Г. Д. Стандартизація : навч. посіб. / Г. Д. Гуменюк. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС., 2017 – 330 с.
 13. Кучик О. С. Міжнародні організації : навч. посіб. / О. С. Кучик. – Київ : Знання, 2017. – 225 с.
 14. Стройко Т. В. Міжнародні організації : навч. посіб. / Т. В. Стройко. – Київ : Кондор, 2018. – 250 с.

15. WTO releases new statistical profiles on global value chains. World Trade Organisation. 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/miwi_e.htm. – Назва з екрана.
16. Міжнародне технічне регулювання [Електронний ресурс] : конспект лекцій / Г. С. Шестопал. – Львів : ЛТЕУ, 2017. – Спосіб доступу: локальна мережа ЛТЕУ: virt.lac.lviv.ua/course/view.php. – Назва з екрана.
17. Угода про технічні бар'єри в торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/show/981_008 (дата звернення: 23.09.2019). – Назва з екрана.
18. Скляр Н. М. Міжнародне технічне регулювання : метод. рек. до вивч. дисц. / Н. М. Скляр, М. Є. Бондарчук; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. ТуганБарановського, каф. підприємництва і торгівлі. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2017. – 48 с.
19. Указ Президента України від 06.10.2005 № 1424/2005 «Питання забезпечення впровадження програми Twinning в Україні».
20. Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів Twinning : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 700 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 83. – Ст. 2733.
21. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 № 700 «Про затвердження Порядку ініціювання, підготовки та реалізації проектів Twinning» (із змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 663).
22. Про стандартизацію [Електронний ресурс] : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 02.11.2017). Документ 1315-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 19.04.2020, підстава – 114-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>. – Назва з екрана.

23. Угода про технічні бар'єри у торгівлі [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_a48#Text. – Назва з екрана.
24. Документ 997_a48, чинний, поточна редакція. – Затвердження від 31.05.2006, підстава – 783-2006-п.
25. Притульська Н. Технічне регулювання: міжнародні практики та вітчизняні реалії / Притульська Н., Мотузка Ю. // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2015. – № 3. – С. 5–21.
26. Іванов Л. Технічні бар'єри у міжнародній торгівлі / Іванов Л., Янушкевич Д. // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 2. – С. 15–30.
27. Давиденко Г. В. Теоретичне узагальнення ролі стандартів в міжнародних організаціях, пов'язаних з регулюванням торгівлі [Електронний ресурс] / Давиденко Г. В. // СХІДНА ЄВРОПА: ЕКОНОМІКА, БІЗНЕС ТА УПРАВЛІННЯ. – № 2 (19) 2019. – Режим доступу: srd.pgasa.dp.ua. – Назва з екрана.
28. World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wto.org. – Назва з екрана.
29. Guide. Standardization and related activities. General vocabulary : ISO/IEC Guide 2:2004 (E/F/R). 8th ed. ISO/IEC, 2004. XIV, 60 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.iso.org/iso/iec_guide_2_2004. – Назва з екрана.
30. Технічні бар'єри та санітарні та фітосанітарні заходи в міжнародній торгівлі: види, тенденції розвитку, регулювання: посіб. державного службовця / за ред. І. Бураковського, К. Кравчука, В. Мовчан. – 243 с.
31. Технічні бар'єри та санітарні і фітосанітарні заходи в міжнародній торгівлі: види, тенденції розвитку, регулювання: посіб. державного службовця / за ред. І. Бураковського, К. Кравчука, В. Мовчан. – Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2015. – 243 с.

32. Notifications examined for 2015 cover less than 8 months of notifications. Note: Includes all notifications initiated from January 1, 2006, to August 18, 2015. Source: Author's calculations based on data retrieved from WTO Integrated Trade Intelligence Portal (I-TIP) on December 11, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.trade.gov/td/osip/documents/osip_standards_trade_full_paper_2016.pdf. – Назва з екрана.
33. Міжнародні організації: кредитно-модульний курс : навч.-метод. посіб. / Т. В. Андросова [та ін.]. – Харків : «Вид-во «Форт», 2013. – 232 с.
34. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс : навч. посіб. / за ред. Козака Ю. Г. – Київ : Центр учбової л-ри, 2011. – 344 с.
35. Мокій А. І. Міжнародні організації : навч. посіб. / Мокій А. І., Яхно Т. П., Бабець І. Г. – Київ, 2011. – 280 с.
36. Голуб Н. В. Україна та міжнародні організації / Голуб Н. В. – Київ : ТОВ «Кондор», 2010. – 182 с.
37. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ : монографія / кер. авт. кол. і наук. ред. Т. М. Циганкова. – вид. 2-ге. – Київ : КНЕУ, 2010. – 660 с.
38. Зеленов Л. А. Современная глобализация: состояние и перспективы : монография / Зеленов Л. А., Владимиров А. А., Степанов Е. И. – Москва, 2010. – 304 с.
39. Мантусов В. Б. Международная экономическая интеграция в современных мирохозяйственных отношениях: для студентов и аспирантов ВУЗов / Мантусов В. Б. – Москва : Юнити, 2011.
40. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В. В., Кутайні З. – Київ : Центр учбової л-ри, 2007. – 440 с.
41. Моисеев А. А. Международные финансовые организации. Правовые аспекты деятельности / Моисеев А. А. – Москва : Омега-Л, 2006. – 296 с.
42. Наумов А. О. Международные неправительственные организации в современной мирополитической системе / Наумов А. О. – Москва, 2009. – 272 с.

43. Шреплер Х. А. Международные экономические организации : справочник / Шреплер Х. А. – Москва : Международ. отношения, 2006. – 456 с.
44. Герчикова И. Н. Международные экономические организации / Герчикова И. Н. – Москва : Консалтбанк, 2001. – С. 375–571.
45. Результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів. Тексти офіційних документів. – Київ : Вимір, 1998. – С. 438.
46. Міжнародні організації: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання напрямів підготовки «Міжнародна економіка», «Менеджмент» / Т. В. Андросова, Л. Л. Носач, В. О. Козуб, П. Л. Гринько. – Харків : Форт, 2013. – 70 с.
47. Міжнародні організації: методичні рекомендації і завдання з організації самостійної та індивідуальної роботи студентів денної та заочної форми навчання напрямів підготовки «Міжнародна економіка», «Менеджмент» / Т. В. Андросова, Л. Л. Носач, В. О. Козуб, П. Л. Гринько. – Харків : Форт, 2013. – 88 с.
48. Международные организации: методические рекомендации для семинарских занятий для студентов по направлению подготовки 6.030503 «Международная экономика» / Козуб В. А., Чернышова Л. А., Носач Л. Л. – Харьков : Форт, 2017. – 46 с.
49. Международные организации: методические рекомендации по организации самостоятельной и индивидуальной работы студентов по направлению подготовки 6.030503 «Международная экономика» / Козуб В. А., Чернышова Л. А., Носач Л. Л. – Харьков : Форт, 2017. – 40 с.
50. Міжнародні організації: тестовий тренінг / В. О. Козуб, П. Л. Гринько. – вид. 2-ге, перероб. та допов. – Харків : Форт, 2016. – 63 с.
51. Группа Всемирного банка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org. – Назва з екрана.

52. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/ibrd. – Назва з екрана.
53. Міжнародна торговельна палата (МТП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iccwbo.org. – Назва з екрана.
54. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unctad.org 233. – Назва з екрана.
55. Конференція ООН щодо права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uncitral.org. – Назва з екрана.
56. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aseansec.org. – Назва з екрана.
57. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oecd.org. – Назва з екрана.
58. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.opes.org. – Назва з екрана.
59. Попович Н. І. Роль і місце міжнародного технічного регулювання у вітчизняному товарознавстві [Електронний ресурс] / Н. І. Попович, М. С. Беднарчук, Н. І. Доманцевич // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2013. – № 3. – С. 116–121. – Те саме. – Спосіб доступу: електрон. чит. зал ПУЕТ. – Назва з екрана.
60. Луцишин З. О. Гармонізація системи технічного регулювання в Україні до вимог єс як складова конкурентоспроможності економіки / Луцишин З. О., Крачук Н. Я., Фролова Т. О. // Інвестиції: практика та досвід. – 2019. – № 4. – С. 5–16. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.4.5.

Додаткові

61. Дахно І. І. Міжнародне економічне право [Електронний ресурс] / І. І. Дахно. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/25-Mignar_ekonprovo-Dahno.pdf. – Назва з екрана.

62. Дахно І. І. Міжнародне приватне право [Електронний ресурс] / І. І. Дахно. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/category/3/33/9/> – Назва з екрана.
63. Дахно І. І. Міжнародна економіка [Електронний ресурс] / І. І. Дахно, Ю. А. Бовтрук. – Режим доступу: http://maur.com.ua/assets/files/lib/book/mz2_4.pdf. – Назва з екрана.
64. Дахно І. І. Право інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / І. І. Дахно. – Режим доступу: https://cul.com.ua/preview/piv_D.pdf. – Назва з екрана.
65. Закон України «Про Загальнодержавну Програму Адаптації Законодавства України до Законодавства Європейського Союзу» № 1629-IV від 18.03.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1629-15> Документ 1629-IV, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.11.2018, підстава – 2581-VIII.
66. Указ Президента України від 07.12.2016 № 547/2016 «Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО».
67. Указ Президента України від 21.02.2017 № 43/2017 «Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 роки».
68. Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2008 № 800 «Про умови оплати праці працівників Центру адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу та його регіональних відділень» (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 № 809, від 11.04.2018 № 262).
69. Про затвердження Порядку підготовки, схвалення та виконання плану залучення зовнішньої допомоги Європейської Комісії у рамках TAIEХ : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.01.2016 р. № 32 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 10. – Ст. 442.
70. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.01.2016 № 32 «Про затвердження Порядку підготовки, схвалення та виконання плану залучення зовнішньої допомоги Європейської Комісії у рамках TAIEХ».

71. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2018 № 273 «Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року».
72. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 113-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2020 року» (із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05.09.2018 № 637-р).
73. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 474-р «Деякі питання реформування державного управління України».
74. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 № 779-р «Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки».
75. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.06.2018 № 414-р «Про підписання Угоди між Урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку про продовження дії Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо поглиблення співробітництва».
76. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.09.2018 № 634-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації».
77. Угода про фінансування від 11.07.2014 між Урядом України та Європейським Союзом, представленим Європейською Комісією.
78. ДОДАТКОВА УГОДА № 1 між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу, до Угоди про фінансування Рамкової програми на підтримку угод між Україною та Європейським Союзом від

15 серпня 2014 року (ENPI/2013/024-446) Дата укладання:
28.12.2016 Дата набрання чинності для України:
28.12.2016.

Законодавча література

79. Договір про заснування Європейського Співтовариства. Довідник з Європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eu-directory.ea-ua.info/index.php?act=show&doc_id=1&id=74. – Назва з екрана.
80. ДОГОВІР про Європейський Союз (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року); Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року) (Додатково див. Єдиний європейський акт (994_028) від 17.02.86; Договір про Європейський Союз (994_029) від 07.02.92; Договір (994_261) від 26.02.2001; Договір (994_710) від 16.04.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text. – Назва з екрана.
81. ДСТУ 1.1:2015 Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Словник термінів (ISO/IEC Guide 2:2004, MOD) На заміну ДСТУ 1.1:2001 Затверджуючий документ Наказ від 19.08.2015 № 98 Про прийняття основоположних нормативних документів України.
82. ДСТУ ISO 9000:2007 Системи управління якістю ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА СЛОВНИК ТЕРМІНІВ (ISO 9000:2005, IDT) НА ЗАМІНУ ДСТУ ISO 9000–2001.
83. ДСТУ ISO 9001:2009 НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ. ВИМОГИ. (ISO 9001:2008, IDT).
84. ДСТУ ISO 9004:2012 Управління задля досягнення сталого успіху організації Підхід на основі управління якістю (ISO 9004:2009, IDT) Чинний з 1 травня 2013 року. На зміну ДСТУ ISO 9004-2001.
85. ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 Авторський переклад МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТУ ISO/IEC 17025:2017 року General requirements for the competence of testing and

calibration laboratories «Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій».

86. EN 45002. Загальні вимоги до оцінювання (атестації) випробувальних лабораторій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.text.normativ.ua/doc8739.php>. – Назва з екрана.
87. EN 45003. Загальні вимоги до органів з акредитації лабораторій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://naau.org.ua/page/3/?s&submit>. – Назва з екрана.
88. EN 45011. Загальні вимоги до органів з сертифікації продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://metrology.com.ua/ntd/skachat-iso-iec-ohsas/iso/dstu-en-45011-2001/>
89. EN 45012. Загальні вимоги до органів з сертифікації систем якості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studopedia.com.ua/1_135955_vimogi-do-organiv-z-sertifikatsii-sistemyakosti-ta-poryadok-ih-akreditatsii.html. – Назва з екрана.
90. EN 45013. Загальні вимоги до органів з сертифікації, що проводять атестацію персоналу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dnaop.com/html/40991/doc-ДСТУ_3418-96. – Назва з екрана.
91. EN 45014. Загальні вимоги до Заяви постачальника про відповідність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://foodtecnology.info/standartizatsiya-ta-sertifikatsiya122>. – Назва з екрана.
92. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 09.11.2017 р. № 2189-VIII із змінами, внесеними згідно із Законом України „Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 06.06.2019 р. № 2740-VIII.
93. Закон України «Про підтвердження відповідності» від 15.01.2015 р. № 124-VIII із змінами, внесеними згідно із законами України «Про внесення змін до деяких законів України» від 18.04.2012 р. № 2632-VII та «Про стандарти,

технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 05.06.2014 р. № 1315-VII.

94. Закон України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 06.06.2019 р. № 2740-VIII.
95. Закон України «Про стандартизацію» від 06.06.2019 р. № 2742-VIII із змінами, внесеними згідно із Законом України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 05.06.2014р. №1315-VII.
96. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>. – Назва з екрана.
97. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 05.06.2014 р. № 1315-VII. із змінами, внесеними згідно із законами України «Про внесення змін до Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 21.09.2017 № 1466 та «Про внесення змін до Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» від 10.07.2012 № 876-VII.
98. Право Европейского Союза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.biblio-online.ru/book/pravo-evropeyskogo-soyuza-406505.html123>. – Назва з екрана.
99. Про основи національної безпеки України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 229. – Ст. 351.
100. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків центральних органів виконавчої влад, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності та розроблення технічних регламентів» від 05.09.2012 р. № 825.
101. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку еталонної бази на 2006–2010 роки» від 01.03.2006 р. № 228.

102. Кабінет Міністрів України Постанова від 28 грудня 2016 р. № 1041 Київ Про затвердження Програми розвитку еталонної бази на 2018-2022 роки.
103. Постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення процедури призначення органів з оцінки відповідності продукції, процесів і послуг вимогам технічних регламентів» від 18.06.2012 року № 708.
104. Про захист прав споживачів: Закон України від 06.06.2019 р. № 2740-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
105. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 18.05.2017 р. № 2042-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 43. – Ст. 389.
106. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 22.09.2016 р. № 1540-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 14. – Ст. 79.
107. Про внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»: Закон України від 06.06.2019 р. № 2740-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 67. – Ст. 510.
108. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 17.01.2014 р. №12/2014. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12584.html>. – Назва з екрана.
109. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 10.11.2015 № 766-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 17. – Ст. 144.
110. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку технічного регулювання та споживчої політики у 2006 – 2010 роках» від 11.05.2006 р. № 267-р.
111. Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» [Електронний ресурс].

- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072/2000>. – Назва з екрана.
112. Указ Президента України «Про заходи щодо вдосконалення діяльності у сфері технічного регулювання та споживчої політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khcsm.org.ua/company/normativno-pravovi-zasadi-dijalnosti124>. – Назва з екрана.
113. Акредитація в Україні. Довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/akreditatsiya>. – Назва з екрана.
114. Бойко Т. Г. Основи стандартизації [Електронний ресурс] / Т. Г. Бойко. – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/node/1253?page=0,1>. – Назва з екрана.
115. Буглай В. Международные экономические отношения [Електронний ресурс] / В. Буглай, Н. Ливещев. – Режим доступу: <https://www.hneu.edu.ua/ru/fakultet-mezhdunarodnyh-ekonomicheskikh-otnoshenij/> – Назва з екрана.
116. Метрологічне забезпечення вимірювань і контролю [Електронний ресурс] / Є. Т. Володарський, В. В. Кухарчук, В. О. Поджаренко, Г. Б. Сердюк. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/index.php/wissn021/article/view/115305>. – Назва з екрана.
117. Дейвис К. Право Европейского союза [Електронний ресурс] / К. Дейвис. – Режим доступу: <https://pravo.news/pravo-evropeyskoe/pravoevropeyskogo-soyuza-per-angl-izd.html>. – Назва з екрана.
118. Основи метрології та вимірювальної техніки : у 2 т. Т. 1. Основи метрології [Електронний ресурс] / Дорожовець М., Мотало В., Стадник Б., Василюк В., Борек Р., Ковальчик А. – Режим доступу: <https://vlp.com.ua/node/496>. – Назва з екрана.

**Список наукових робіт авторів посібника з тематики
Міжнародного технічного регулювання**

119. Міжнародне технічне регулювання [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г. М. Кожушко, Т. В. Сахно, А. О. Семенов,

- Л. В. Дугніст. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 352 с. – Те саме.
– Режим доступу: локальна мережа ПУЕТ.
120. Сахно Т. В. Технічне регулювання в області туризму / Сахно Т. В. // Тези доповідей XIV міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації конвенції ООН про права інвалідів», (м. Київ 19-20 листопада 2014 р.). – С. 336–337.
121. Обух М. Міжнародне технічне регулювання в галузі спорту / Обух М., Сахно Т. В. // Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів і молодих учених. – Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2014. – 279 с. 228-230.
122. Сахно Т. В. Технічне регулювання у сфері захисту прав осіб із особливими потребами / Сахно Т. В. // XV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації конвенції оон про права інвалідів» 18–19 листопада 2015 року, м. Київ. – С. 395–398.
123. Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації Конвенції ООН про права інвалідів : тези доп. XV Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Київ – 18–19 листопада 2015 р.). – Київ : Університет «Україна», 2015. – 554 с.
124. Сахно Т. В. Міжнародне технічне регулювання в галузі сертифікації персоналу / Сахно Т. В. // IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Соціально-трудова відносина: досвід України та практика країн ЄС» Пальма-де Майорка, Іспанія, м. Магалуф, 15–22 вересня 2018 року.
125. Сахно Т. В. Міжнародні стандарти на спортивне обладнання та інвентар / Сахно Т. В., Семенов А. О. // Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 7 листопада 2018 р. [гол. ред.

- Л. М. Рибалко]. – Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2018. – 292 с.
126. Омелян О. М. Важливість стандартизації процесу перевірки якості змішування кормів / Омелян О. М., Сахно Т. В., Барашков Н. Н., Писаренко П. В. // Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 14–15 березня 2019 року). – Полтава : ПУЕТ, 2019. – 258 с.
127. Шпак С. В. Напрямки вдосконалення стандартів на світлодіодну техніку та освітлення з її використанням / Шпак С. В., Мартиросова В. Г., Сахно Т. В., Кожушко Г. М. // Комунальне господарство міст. – 2020. – Т. 1, вип. 154. – С. 57–66.
128. Шпак С. В. Напрямки вдосконалення стандартів на світлодіодну техніку та освітлення з її використанням [Електронний ресурс] / С. В. Шпак, В. Г. Мартиросова, Т. В. Сахно, Г. М. Кожушко // Комунальне господарство міст. – 2020. – Т. 1, вип. 154. – С. 57–66. – Режим доступу: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/5532/5451>. – Назва з екрана.
129. Сахно Т. В. Застосування статистичних методів стандарту GMP+ при виробництві кормів / Сахно Т. В., Омелян О. М., Писаренко П. В., Крикунова В. Ю. // Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 14–15 березня 2018 року). – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 258 с.
130. Сахно Т. В. Вимоги міжнародних стандартів до OLED для загального освітлення / Сахно Т. В., Кожушко Г. М., Семенов А. О. // Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 14–15 березня 2018 року). – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 258 с.
131. Барашков Н. Н. Применение статистических методов стандарта GMP+BA2 при использовании ферромагнитных

- микротрейсеров для оценки качества перемешивания кормов в птицеводстве и животноводстве / Барашков Н. Н., (Сан-Франциско, USA), Иргибаетова И. С., Мантель А. И. (г. Астана), Писаренко П. В., Омелян О. М., Крикунова В. Ю., Сахно Т. В. // Хімія, екологія та освіта : зб. наук. пр. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 15–16 травня 2018 року, ПДАА). – Полтава, 2018. – 10 220 с.
132. Волкова Н. М. Професійні та освітні стандарти / Волкова Н. М., Сахно Т. В. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – 2007, В. 44. – С. 8–13.
133. Волкова Н. М. Кваліфікаційні вимоги: освітні та професійні стандарти / Волкова Н. М., Сахно Т. В. // Матеріали Другого Міжнародного конгресу Українська освіта у світовому часопросторі. – Київ. – 25–27 жовтня 2007 року. – С. 92–93.
134. Волкова Н. М. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. Освітні професійні стандарти / Волкова Н. М., Сахно Т. В. // Міжнародна науково-практична конференція «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» 14–15 вересня 2007 р. – Київ – Рівне.
135. Волкова Н. Н. К соблюдению беспристрастности инспектирующих организаций в контексте требований международного стандарта ISO/IEC 17020:2012 / Волкова Н. Н., Волошко Л. Б., Сахно Т. В. // Конференция «Спецпроект: анализ научных исследований». – 2012 (14–15 июня 2012 года).
136. Демография, экономика труда, социальная экономика и политика. – С. 30–33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_06_14/ek7_volkova.htm. – Назва з екрана.
137. Волкова Н. Международный стандарт ISO/IEC 17020: практические аспекты использования в деятельности инспектирующих органов [Електронний ресурс] / Волкова Н., Волошко Л., Муллин А., Сахно Т. Науково-технічний журнал // «Стандартизація, сертифікація, якість» стандартизація: методологія та практика № 3 (76) 2012. – С. 10–14.

- http://uas.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=885&Itemid=42. – Назва з екрана.
138. Волкова Н. Стандарт ИСО/МЭК 17020: практические аспекты использования и изменения в новой версии [Электронный ресурс] / Надежда Волкова, Александр Муллин, Тамара Сахно «Стандарты и качество». – 2013. – № 4. – С. 50–53. – Режим доступа: <http://www.ria-stk.ru/stq/adetail.php?ID=73561>. – Назва з екрана.
 139. Волкова Н. Изменения в новой версии международного стандарта ISO/IEC 17020 [Электронный ресурс] / Н. Волкова, А. Муллин, А. Семенов, Т. Сахно // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2013. – № 2. – С. 13–20. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ssia_2013_2_5.pdf. – Назва з екрана.
 140. Волкова Н. Новая версия ИСО/МЭК 17024 [Электронный ресурс] / Надежда Волкова, Александр Муллин, Тамара Сахно // Стандарты и качество. – 2014. – № 5 (923). – С. 64–66. – Режим доступа: <http://www.ria-stk.ru/stq/adetail.php?ID=82711>. – Назва з екрана.
 141. Сахно Т. В. Новая версия международного стандарта по сертификации персонала / Сахно Т. В. // Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта : Матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. м. Полтава, 26–27 лютого 2014 року. – С. 396–402.
 142. Волкова Н. Сертифікація персоналу: нова версія міжнародного стандарту ISO/IEC 17024 / Волкова Н., Муллін А., Сахно Т. // Стандартизація, сертифікація, якість : щокв. наук.-виробн. журн. № 4 (89) / засн. : Держ. ком. України по стандартизації, метрології та сертифікації. – Харків : Форт, 2014. – С. 50–58.
 143. Волкова Н. Сертифікація персоналу: нова версія міжнародного стандарту ISO/IEC 17024 [Электронный ресурс] / Н. Волкова, А. Муллин, Т. Сахно // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2014. – № 4. – С. 50–58. – Режим доступа:

http://uas.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=1223&Itemid=42. – Назва з екрана.

144. Сахно Т. В. Стандарти екіпіровки для кінного спорту: жилети, шоломи / Сахно Т. В., Шестопал І. О. // Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 9 листопада 2017 р. [гол. ред. Л. М. Рибалко]. – Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2017. – 296 с.
145. Кожушко Г. М. Вимоги міжнародних стандартів до OLED для загального освітлення / Г. М. Кожушко, Т. В. Сахно, А. О. Семенов. // Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 14–15 березня 2018 року). – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 258 с.
146. Сахно Т. В. Застосування статистичних методів стандарту GMP+ при виробництві кормів / Т. В. Сахно, О. М. Омелян, П. В. Писаренко, В. Ю. Крикунова // Сучасне матеріалознавство та товарознавство: теорія, практика, освіта: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 14–15 березня 2018 року). – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 258 с.

Навчально-методичне видання

САХНО Тамара Вікторівна
СЕМЕНОВ Анатолій Олексійович

МІЖНАРОДНЕ ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Головна редакторка *М. П. Гречук*
Редагування *В. Л. Яременко*
Комп'ютерне верстання *О. С. Корніліч*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,1.
Тираж 5 пр. Зам. № 125/1692.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎(0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.